

Arviointikertomus 2022

Tarkastuslautakunta 17.5.2023

www.hameenlinna.fi/arviointikertomus

Hämeenlinnan kaupungin arviointikertomus 2022

Hämeenlinnan kaupungin tarkastustoimi, Wetterhoffinkatu 2

Arviointikertomus verkossa:

www.hameenlinna.fi/arviointikertomus

Valokuvat: Hämeenlinnan kaupunki / Miika Kangasniemi

Kansikuva: Hämeenlinnan kaupunki / Miika Kangasniemi

Paino: Grano Oy, Hämeenlinna 2023

Sisällysluettelo

1	Tiivistelmä	1
2	Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta.....	2
2.1	Tarkastuslautakunnan tehtävät	2
2.2	Tarkastuslautakunnan kokoonpano	2
2.3	Tarkastuslautakunnan toiminta	4
2.4	Arvioinnissa käytetyt tunnisteet ja asteikot.....	4
2.5	Tarkastuslautakunnan arviointityön vaikuttavuus.....	6
2.5.1	Strategian päämäärät	6
2.5.2	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta.....	8
2.5.3	Sosiaali- ja terveyslautakunta	8
2.5.4	Kaupunkirakennelautakunta.....	9
2.5.5	Konsernipalvelut	10
3	Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutuminen	12
3.1	Taloudelliset tavoitteet	12
3.1.1	Verokertymä	12
3.2	Toiminta- ja vuosikate, poistot, nettoinvestoinnit ja sijoitustoiminta.....	13
3.3	Talouden tasapainottaminen ja arvio toimenpiteistä.....	14
3.3.1	Arvio talouden tasapainotuksen toteutumisesta	15
3.4	Talouden tunnuslukujen kehitys	16
3.4.1	Kriisikuntakriteerit	16
3.4.2	Verrokkikaupungit.....	18
3.5	Konserni ja konsernivalvonta	22
3.5.1	Strategisille tytäryhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen	24
3.5.2	Arviointivuoden aiheet	29
3.6	Strategiset päämäärät ja yhteiset strategiset tavoitteet	31
3.6.1	Yhteiset strategiset tavoitteet	31
3.6.2	Elinvoimainen, resurssiviisas ja hyvinvointia edistävä kaupunki.....	33
3.7	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta	40
3.7.1	Arviointivuoden aiheet	44
3.8	Kaupunkirakennelautakunta	48
3.8.1	Arviointivuoden aiheet	51

3.9	Sosiaali- ja terveyslautakunta.....	53
3.9.1	Arviointivuoden aiheet	55
3.10	Jätelautakunta	58
3.10.1	Arviointivuoden aiheet	59
3.11	Kanta-Hämeen pelastuslaitos	60
3.11.1	Arviointivuoden aiheet	61
3.12	Konsernipalvelut	63
4	Muu toiminnan arviointi	68
4.1	Sopimusvalvonnan toteutuminen	68
4.1.1	Työohjelman mukaiset arviointikohteet.....	68
4.1.2	Sopimushallintajärjestelmä.....	69
4.1.3	Tulevaisuuden näkymät	70

1 Tiivistelmä

Arviointivuosi 2022 oli aluillaan koko maailman poliittista tasapainoa järkyttäneen sodan puhjetessa Eurooppaan. Venäjän hyökkäyssodalla Ukrainaan on monia vaikutuksia myös hämeenlinnalaisten elämään. Vuoden aikana elinkustannukset ruuasta sähköön nousivat. Kustannusten nousupaineet ja niihin liittyvä huoli taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta toistuivat myös tarkastuslautakunnalle esitetyissä tulevaisuuden näkymissä.

Pitkään jatkunut koronapandemia alkoi talven aikana pikkuhiljaa hellittää otettaan, rajoitustoimia pystyttiin lopettamaan ja elämä palautui lähelle totuttua. Koronan aikana opitut etätyökäytännöt ovat tulleet jäädäkseen ja työ-, opiskelu- ja muun elämän järjestäminen etäyhteyksien avulla joustavammin tarjoaa monenlaisia mahdollisuuksia kaikille osapuolille. Toisaalta koronarajoitusten aiheuttamat moninaiset vaikutukset ihmisten hyvinvoinnin heikkenemiseen alkavat myös paljastua ja vaativat korjaantuakseen huomiota ja osaamista nyt ja tulevaisuudessa.

Arviointivuoden aikana valmisteltiin historiallisestikin merkittävää sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusta, jonka johdosta noin puolet kaupungin henkilöstöstä siirtyi vuoden vaihteessa toimintansa aloittaneelle Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle. Konsernin tytäryhteisöistä hyvinvointialueelle siirtyivät Hämeenlinnan Erityisasuntosäätiö, Kanta-Hämeen sairaskotisäätiö ja Työvalmennussäätiö Luotsi. Tarkastuslautakunta kiittää hyvinvointialueelle siirtynyttä kaupungin ja tytäryhteisöjen henkilöstöä hyvästä työstä ja toivottaa onnea ja menestystä uudessa organisaatiossa. Jatkossa hyvinvoinnin edistäminen ja ennalta ehkäisevien palvelujen merkitys kasvaa. Kaupungin tehtävänä on huolehtia siitä, että kaikenikäiset saavat hyvät mahdollisuudet ylläpitää omaa ja läheistensä hyvinvointia. Tehtäväalue on haastava ja tarkastuslautakunta on kiinnittänyt tähän huomiota suosituksiinsa.

Kaupungin taloudelliset tavoitteet toteutuivat vuoden 2022 osalta arvioitua paremmin johtuen ennakoitua suuremmasta verokertymästä, mikä oli seurausta hämeenlinnalaisten positiivisesta palkkakehityksestä sekä työllisyyden kasvusta. Pitkän aikavälin taloussuunnitelman mukaan talouden tasapaino on saavutettavissa. Hyvinvointialueuudistuksen vaikutukset kaupungin talouteen tarkentuvat myöhemmin. Talouden toteutumista uhkaa kustannusten kasvun lisäksi erityisesti kilpailu asukkaista ja henkilöstöstä. Myös hämeenlinnalaisten ikärakenteen kehitys ja muutokset palvelutarpeessa aiheuttavat muutospaineita palvelujen järjestämistapaan ja palveluverkkoon. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että asukasmäärän kasvattamiseksi tehdään toimia ja elinvoimaa kehitetään tavoitteellisesti laajassa yhteistyössä.

Hämeenlinnassa tehdään paljon hyvää, yhteisöllistä ja eteenpäin vievää työtä, joka ei nouse esiin tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa. Lautakunta on arviointivuoden aikana saanut mahdollisuuden tutustua laajasti monipuoliseen tehtäväkenttään ja päässyt aitiopaikalta kuulemaan paitsi toiminnan haasteista myös lukuisista onnistumisista. Lautakunta kiittää kokouksissaan vierailleita esittelijöitä ja erityisesti lastenkulttuuripalveluja mieleenpainuvasta vierailusta Kulttuurikeskus ARXissa.

2 Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta

Tarkastuslautakunnan tehtävät perustuvat kuntalakiin. Ne ovat osa ulkoisen valvonnan tehtäväkenttää, johon kuuluu myös lakisääteinen tilintarkastus¹. Ulkoisella valvonnalla tarkoitetaan toimivasta johdosta ja muusta organisaatiosta riippumatonta valvontaa.

2.1 Tarkastuslautakunnan tehtävät

Tarkastuslautakunta valmistelee kaupunginvaltuuston päätettäväksi hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioi, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kaupungissa ja kaupunkikonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi tarkastuslautakunta huolehtii kaupungin ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta sekä valvoo kuntalain 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista.

Lautakunta seuraa tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista ja tekee tarvittaessa esityksiä ulkoisen ja sisäisen tarkastuksen sekä arvioinnin yhteensovittamisesta ja tilintarkastuksen kehittämisestä.

Tarkastuslautakunta antaa vuosittain valtuustolle arviointikertomuksen, johon on koottu arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä.

2.2 Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Tarkastuslautakuntaan kuuluu 11 jäsentä, joista puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien on oltava valtuutettuja. Kaupunginvaltuusto on 16.8.2021 § 105, 6.9.2021 § 125 ja 4.10.2021 § 151 asettanut tarkastuslautakunnan valtuustokaudelle, joka päättyy 31.5.2025.

- Mika Einiö, puheenjohtaja - varajäsen Eila Ilmén-Punkari
- Elisa Hyvärinen, 1. varapuheenjohtaja - varajäsen Pentti Kallionpää
- Vesa Mäkinen, 2. varapuheenjohtaja - varajäsen Marjut Lehtinen
- Suvi Anttila, jäsen - varajäsen Maria Mäki-Uuro-Tuiskunen
- Pekka Honkala, jäsen - varajäsen Janne Oksanen
- Emma Kolu, jäsen - varajäsen Mirva Harju
- Kirsi Levä, jäsen - varajäsen Lasse Lehtohalme
- Urvelo Miettinen, jäsen – varajäsen Juha Torvinen
- Minna-Mari Ojamäki-Salminen, jäsen - varajäsen Jari Kulmala
- Martin Stenberg, jäsen – varajäsen Pentti Viljakainen
- Pasi Tervasmäki, jäsen – varajäsen Teppo Hänninen

¹ Kaupungin tilintarkastajana toimi vuonna 2022 BDO Oy, vastuullisena tilintarkastajana JHT, HT Minna Ainasvuori

Tarkastuslautakunnan kokouksiin on myönnetty läsnäolo- ja puheoikeus kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Johannes Koskiselalle sekä vastuulliselle tilintarkastaja Minna Ainasvuorelle (BDO Oy).

Tarkastuslautakunnan jäsenistä Vesa Mäkinen on ilmoittanut esteellisyydestään eikä hän näin ollen ole osallistunut Hämeenlinnan Liikuntahallit Oy:n vuotta 2022 koskevaan arviointiin. Esteellisyyssäännöksillä pyritään turvaamaan asioiden käsittelyn puolueettomuutta ja luottamusta päätöksenteon moitteettomuuteen.

Kuva 1 Tarkastuslautakunta 17.5.2023. Kuvassa alhaalta ylöspäin Pentti Viljakainen, Pasi Tervasmäki, Pekka Honkala, Urvelo Miettinen, Minna-Mari Ojamäki-Salminen, Mika Einiö, Kirsi Levä ja Suvi Anttila.

Tarkastuslautakunta kiittää kaupungin ja kaupunkikonsernin henkilöstöä sekä luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä.

2.3 Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunta on vahvistanut arviointisuunnitelman vuosille 2021-2024, jonka pohjalta on laadittu arviointivuoden työohjelma.

Arviointikertomuksen valmistelun pohjana ovat olleet kaupunginhallituksen laatima Tilinpäätös 2022 sekä Talousarvio 1.1.-31.12.2022, Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuosiraportti 2022, Esteettömyysohjelman vuosiraportti 2022, Henkilöstöraportti 2022, Hämeenlinnan kaupungin yhteisöjen vuosikatsaus 2022, lautakunnan kokouksissa saatu informaatio ja selvitykset kaupungin johdolta, tilintarkastajalta, viranhaltija-asiantuntijoilta, konserniyhtiöiden vastuunalaisilta toimihenkilöiltä ja toimielinten pöytäkirjoista.

Tarkastuslautakunta on kokoontunut vuoden 2022 arviointiin 12 kertaa. Kokouksissa käsiteltyjä aiheita ovat olleet:

- **Kaupunkirakennelautakunta:** maankäytön suunnittelu ja viranomaispalvelut
- **Sivistys- ja hyvinvointilautakunta:** varhaiskasvatuspalvelut, perusopetus ja lasten kulttuuripalvelut
- **Sosiaali- ja terveyslautakunta:** psykososiaalisen tuen palvelut, sosiaalisen tuen palvelut ja ikäihmisten palvelut
- **Omistajaohjaus ja strategiset yhtiöt:** Hämeenlinnan Erityisasuntosäätiö, Kanta-Hämeen Sairaskotisäätiö ja Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsi
- **Muita aiheita:** pelastuslautakunta, jätelautakunta, lautakuntien tavoitteiden toteutuminen, tilinpäätös 2022, tilintarkastus, strategia, henkilöstö- ja hallintopalvelut ja hankintapalvelut.

2.4 Arvioinnissa käytetyt tunnisteet ja asteikot

Tarkastuslautakunnan arvioinnilla tarkoitetaan valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointia. Se on oleellinen osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä toiminnan ja palvelujen kehittämisen väline.

Arviointikertomuksen arvioinneissa ei ole erikseen selostettu niiden tavoitteiden toteutumista, joista tilinpäätöksessä esitetyt tiedot ovat tarkastuslautakunnan arvion mukaan riittäviä ja tavoite on saavutettu.

Tarkastuslautakunta on määritellyt arviointityönsä apuvälineeksi seuraavan, toteumaprosentin avulla onnistumista kuvaavan, suuntaa-antavan asteikon:

- heikko 0 - 29,9 %
- kohtalainen 30 - 54,9 %
- hyvä 55 - 79,9 %
- erinomainen 80 - 100 %

Asteikon mukainen toteumaprosentti on jäljempänä laskettu huomioiden kokonaan saavutetut tavoitteet (100 %) ja osittain saavutetut tavoitteet (50 %) kokonaisuuteen nähden.

Strategisten tytäryhtiöiden tavoitteet, kaupungin strategisten päämäärien tavoitteet ja mittarit sekä lautakuntien tavoitteet ja mittarit esitetään taulukkomuodossa arviointikertomuksen luvussa 3. Taulukoiden ensimmäisessä sarakkeessa on numeroidut tavoitteet/ mittarit ja toisessa sarakkeessa tarkastuslautakunnan arvio (TALA).

Tarkastuslautakunnan arvioinnissa tavoitteiden saavuttamisesta käytetään seuraavia tunnistetta:

- ok Tavoite saavutettiin täysin tai saavuttamatta jääneiden tulosten osuus oli vähäinen
- to Tavoite toteutui osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin
- ei Tavoite ei toteutunut tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin
- eva Tavoitetta ei voida arvioida, esim. mittaustulokset valmistuivat myöhemmin tai tavoite on epäselvä

Kuva 2 Kesäinen Hämeen linna vastarannalta kuvattuna

2.5 Tarkastuslautakunnan arviointityön vaikuttavuus

Tarkastuslautakunnan arvioinnilla edistetään ja vahvistetaan palveluiden tuottamista kuntalaisille kuntalaislähtöisesti ja tuloksellisesti. Tarkoituksena on tuottaa tietoa kuntalaisille siitä, miten valtuuston asettamat visiot ja strategiasta johdetut tavoitteet ovat toteutuneet ja mitä vaikutuksia niillä on kuntalaisten elämään.

Tarkastuslautakunnan arviointityön vaikuttavuutta on mitattu seuraamalla arviointikertomuksessa annettujen suositusten johdosta saatujen vastineiden ja selvitysten käsittelyä. Kaupunginhallitus on antanut kaupunginvaltuustolle lausunnon vuoden 2021 arviointikertomuksen perusteella tehdyistä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty yhteensä 18 suosituksen perusteella. Kaupunginvaltuusto on käsitellyt annetut vastineet kokouksessaan 3.10.2022 § 111.

Tarkastuslautakunnan seurannan mukaan arviointityön vaikuttavuus oli vuoden 2021 osalta 89 %, mikä ylittää tavoitteen (75 %). Seuraavissa kappaleissa on vedetty yhteen tarkastuslautakunnan suosituksiin annetut vastineet ja niiden tulkinta arviointityön vaikuttavuudesta.

Vastineiden analyysissä on käytetty ylöspäin osoittavaa nuolikuvaketta kuvaamaan asian edistymistä. Alaspäin osoittava nuolikuvake puolestaan kertoo siitä, että arviointityön vaikuttavuutta ei vastineen perusteella voitu todeta. Tarkastuslautakunnan perustelu on kirjattu negatiivisen (2) arvion yhteyteen, positiivista (16) arviota ei ole perusteltu erikseen.

2.5.1 Strategian päämäärät

Asukasmäärän kasvuun ja työllisyyteen liittyen tarkastuslautakunta on suositellut, että Hämeenlinnan tulee olla sekä houkutteleva uusien asukkaiden että pitovoimainen nykyisten asukkaiden suhteen, jotta verokertymä pysyy jatkossakin riittävällä tasolla. Lisäksi strategisista päämääristä erityisesti työllisyystavoitteisiin on kiinnitettävä huomiota, jotta määriteltyihin tavoitteisiin päästään.

Kaupunginhallitus asetti vuonna 2021 Hämeenlinnan kasvutavoitteeksi keskimääräisen 0,2 % vuotuisen kasvun (140 asukasta/ vuosi). Tavoite on kunnianhimoinen, sillä negatiivinen luonnollinen väestönmuutos painaa kokonaismuutosta alaspäin. Hämeenlinnan väkiluku on vuosina 2019–2022 kasvanut, mutta vain vuonna 2020 on ylletty kasvutavoitteeseen. **Tarkastuslautakunnan seuranta-analyysissä todettiin, että houkuttelevuuden ja pitovoimaisuuden lisäämiseen ei vastineessa otettu kantaa.**

Määrällistä kasvutavoitetta uusien työpaikkojen syntymiseen ei ole asetettu. Työllisyyden kehitystä kuvaavien mittareiden lukemat ovat olleet positiivisia verrattuna edelliseen vuoteen, mutta **tarkastuslautakunnan seuranta-analyysissä todettiin, että työllisyyttä edistäviä toimenpiteitä ei vastineessa avattu.**

Tarkastuslautakunnan mielestä kaupungin, elinkeinoyhtiön, yritysten ja oppilaitosten yhteistyön laajentaminen ja edelleen kehittäminen on tärkeää, jonka vuoksi **elinvoimapolitiikkaa kuvaavat mittarit ja tärkeimmät toimet tulee määritellä selkeästi.**

Saadun vastineen mukaan elinvoimapolitiikan arviointia kehitetään ja uudistetaan sekä mittareille asetetaan mahdollisuuksien mukaan entistä selkeämmin tavoitetasot. Linnan Kehitys ja Hämeenlinnan kaupunki seuraavat, keräävät ja kokoavat tutkimus- ja tilastotietoa elinkeinoelämästä ja sen toimintaympäristöistä. Matkailutilastopalvelu löytyy Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilta (Tilastotietoa, Hämeenlinnan matkailutilastot).

Kuva 3 Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja päästöjen vähentämiseksi on selvitetty linja-autoliikenteen uusia, ympäristöystävällisempiä käyttövoimavaihtoehtoja.

Valtuusto on hyväksynyt **Hiilineutraali Hämeenlinna -ohjelman**, jonka tavoitteena on Hämeenlinnan hiilineutraalius vuonna 2035. Tarkastuslautakunta on antanut suosituksen johtaa ilmastotoimia systemaattisesti, tehokkaasti, ohjaamalla ja kannustamalla alueen kotitalouksia, yrityksiä ja järjestöjä mukaan työhön. Hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi tulee CO₂-päästöissä kyetä säilyttämään nykyinen laskeva trendi.

Hiilidioksidipäästöjä seurataan Sitowisen CO₂-raportin ja KULMA-hankkeen avulla. Yritysyhteistyön ja ilmastoaiheisen viestinnän lisääminen sekä Hiilineutraali Hämeenlinna -ohjelman uudelleen tarkastelu ovat suunnitelmassa.

Hiilineutraalisuustavoitteen kehitys on oikean suuntaista, mutta päästövähennysten lisäksi tarvitaan päästöjä kompensoivia toimenpiteitä.

2.5.2 Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Sivistys- ja hyvinvointitoimialalla merkittävimpinä asioina nousivat esiin **ennalta ehkäisevien palvelujen saatavuus sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen** liittyvien palvelujen ja moniammatillisen yhteistyön jatkuvuuden varmistaminen.

Yhteistyö lapsiperhe- ja nuorten palveluissa jatkuu hyvinvointialueelle siirtyvien toimijoiden kesken. Oppilashuollon toimijat siirtyivät hallinnollisesti osaksi hyvinvointialueen palveluita, mutta toimijat (psykologit, koulu- ja opiskelijakuraattorit ja kouluterveydenhoitajat) jäivät lähipalveluna kouluihin ja oppilaitoksiin ja ovat myös varhaiskasvatuksen käytettävissä.

Perhekeskuksen palvelujen (mm. neuvolat) ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä kehitetään edelleen ja haetaan yhteisiä toimintamalleja perheiden tukemiseksi lapsen arjessa. Sihy-sote-yhteistyön tavoitteena on ollut lapsen ja perheiden vahvempi tuki ja tuen tarpeen tunnistaminen, eri toimijoiden rooli lapsen ja perheiden tukemisessa ja moniammatillisessa yhteistyössä, tunnistaa olemassa olevat työkalut ja uudet yhteistyön muodot, matalan kynnyksen yhteistyö ja varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyön vahvistaminen.

2.5.3 Sosiaali- ja terveyslautakunta

Tarkastuslautakunnan suosituksen mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen **henkilöstön riittävyyteen ja saatavuuteen liittyviä ongelmia** on tärkeää selvittää rakenteellisten ongelmien lisäksi kiinnittämällä huomiota työn kuormitukseen ja arvostamiseen sekä työn organisoimis- ja johtamiskulttuuriin. Työvoiman saatavuus-, rekrytointi- ja kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi sekä työssä viihtyvyyden parantamiseksi tarvitaan uudenlaisia toimia.

Toimialalla on kehitetty rekrytoinnin prosesseja sekä erilaisia henkilöstön palkitsemisen keinoja. Henkilöstön saantia on pyritty myös helpottamaan erilaisilla rahallisilla lisillä. Työssä jaksamisen tukemisen toimenpiteitä on käsitelty kevään aikana kaikilla tulosalueilla. Myös hyvinvointialuevalmistelussa on pyritty edistämään henkilöstön rekrytointiin ja parempiin työskentelyolosuhteisiin liittyviä sisältöjä.

Ikärakenteen muutos aiheuttaa palvelutarpeen kasvua ikäihmisten palveluissa. Tarkastuslautakunta suosittelee, että HValle siirryttäessä tulee pyrkiä **ikäihmisten hyvinvointiin ja terveyteen liittyvien palvelujen** yhdyspinnan muodostamiseen ja yhteistyön jatkuvuuden varmistamiseen HValle siirtyvien toimintojen kanssa.

Saadun vastineen mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on keskeinen yhdyspintakysymys, joka sisältää muun muassa liikunnan, kulttuurin tarjonnan, mutta myös muut

sosiaalisen, psyykkisen ja fyysisen ennaltaehkäisyn näkökulmat. Yhdyspinnassa on myös esimerkiksi asumisen ja ympäristön kehittäminen ikäystävällisesti, mikä on vahvasti kaupunkirakenteen toimialan ydinosasta.

Lastensuojelutapausten vähentämiseksi tarkastuslautakunta suosittelee **perheiden ja lasten palvelujen kuvaamista eri toimintojen kokonaisuutena**, tunnistamaan nykyisten toimintojen keskeisimpiä ongelmia ja hakemaan yhdessä ratkaisuja, jotta perheitä ja lapsia voitaisiin yhdessä auttaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Perhepalvelujen tavoitteena on vastata entistä paremmin asiakkaiden tarpeisiin mahdollisimman varhain. Perhekeskuksessa on saatavilla tukea myös ilman asiakkuutta esim. ohjaus ja neuvonta, pika-ajat erilaisiin perhetilanteisiin, Arjen kesyttämö ja Tsemppibotti. Lisäksi tarjotaan useita eri ryhmätoimintoja. Yhtenä hyvinvointialueelle siirtymisen ja palveluiden järjestämisen tavoitteena on kuvata lasten, nuorten ja perheiden palvelut kokonaisuutena, jossa moniammatillisella työskentelyllä voidaan vastata tarpeisiin ja siirtyä pois palvelukeskeisyydestä.

Tarkastuslautakunnan suosituksen mukaan sote-toimialan **palvelutuotannon hallintaa ja ohjausta tulee vahvistaa** ja kehittää osana eri palvelukokonaisuuksien sopimusvalvontaa esimerkiksi valvontakäyntien määrän lisäämisellä sovitusti tai ennalta ilmoittamatta sekä epäkohtien kirjaamisella ja seurannalla.

Valvontakäyntejä on tehty erityisesti niissä tilanteissa, joissa valvontakäynnin on arvioitu tuovan lisäarvoa reklamaatioiden käsittelyssä. Käyntejä on toteutettu sekä sovitusti että ennalta ilmoittamatta erityisesti reklamaation pohjalta tehtyjen käyntien osalta. Kaikista reklamaatioista on pyydetty palveluntuottajalta selvitys ja toimenpiteet asian korjaamiseksi. Elokuussa aloittaneen valvontakoordinaattorin työ painottuu valvontakäynteihin ja sopimuksenmukaisen palvelun tuottamisen varmistamiseen.

2.5.4 Kaupunkirakennelautakunta

Tarkastuslautakunta on suositellut **asioiden huolellista valmistelua** ja asianosaisten kuulemista liittyen kiinteistöjen toimenpideohjelmaan ja siinä esitettyihin purkukohteisiin. Lisäksi ympäristölupien pitkään käsittelyyn vaikuttavien syiden tarkempaa selvittämistä ja korjaamista pidetään tärkeänä investointihankkeiden saamiseksi ja nopeuttamiseksi.

Tarkastuslautakunnan suositus asioiden huolellisesta valmistelusta on käsitelty johtoryhmässä. Päätösten valmisteluun, tekemiseen ja asianosaisten kuulemiseen sekä niiden oikeusvaikutuksiin kiinnitetään huomiota jatkuvasti. Valmistelussa tavoitteena on ottaa huomioon kaikki näkökulmat: asukas/asiakas, prosessit, kustannukset ja henkilöstö.

Kaupunkirakenteen resursseja on kohdistettu ympäristölupien käsittelyyn. Lisäksi ympäristölupaprosessia on tarkasteltu uudelleen ja sitä pyritään nopeuttamaan.

2.5.5 Konsernipalvelut

Tarkastuslautakunnan suosituksena oli, että tasapainoisen talouden mahdollistamiseksi on välttämätöntä saada aikaan **pysyviä kustannussäästöjä ja tulojen kasvua**.

Kaupunginhallitus on päättänyt talouden tasapainottamisesta vuosina 2022–2027 tavoitteen ollessa kaupungin lisävelkaantumisen estäminen. Työtä seurataan kahdesti vuodessa ja aina kehysten sekä talousarvion yhteydessä saadaan kuva mahdollisista tarvittavista lisäsopeutustoimista. Sopeutuksen kriittinen kohta tulee olemaan päätöksentekokyky palveluiden vähentämiseen ja/tai laatutason heikentämiseen liittyen.

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota **lapsivaikutusten arviointien vähäiseen määrään**. Lisäksi tarkastuslautakunta näkee ongelmallisena ekosysteemityön onnistumista mittaamaan asetettun mittarin toimivuuden ja suosittelee paremmin **työn vaikuttavuudesta kertovan mittarin valitsemista** tehtävään.

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan alaisissa asioissa lapsivaikutusten arviointia on tehty vain palveluverkkoon liittyvissä asioissa. Perhe- ja sosiaalipalveluiden prosesseissa ja päätöksenteossa lapsen etu ja asema tulee usein otettua huomioon jo toiminnan luonteen takia. Kuitenkin erillisiä lapsivaikutusten arviointeja tehdään melko vähän. Kaupunkirakenteessa pidetään tärkeänä, että lapset ja nuoret pääsevät vaikuttamaan maankäytön suunnitteluun esim. osallistamalla heitä mm. koulujen pihojen sekä leikkipuistojen suunnitteluun.

Suhteessa resursseihin on ekosysteemityön toiminnassa saavutettu merkittävä osa sen tavoitteista, mutta rakenne ei enää palvele nykyisen toimintaympäristön tarpeita. Ekosysteemityö nyky muodossaan päättyy ja toiminta sulautuu osaksi muuta elinvoiman kehittämistyötä.

Tarkastuslautakunta suosittelee, että **tiedonkulkua konsernijohtolta tytäryhteisöjen suuntaan tulee parantaa** strategisten ohjelmatoiden ja niissä linjattujen tavoitteiden suhteen, niin että myös yhteisöt huomioivat ohjelmatoissa linjatut tavoitteet toiminnan suunnittelussa mahdollisuuksien mukaan.

Kaupungin uudistetun strategiatyön mukaiset ohjelmat on otettu huomioon konsernin strategisten yhtiöiden kanssa käydyissä vuoden 2023 talousarvioneuvotteluissa ja korostettu tarvetta edistää muiden tavoitteiden ohella strategisiin ohjelmiin liittyviä aiheita silloin, kun ne liittyvät yhtiön ydinliiketoimintaan.

Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelman pohjalta laadittuja toimenpidesuunnitelmia **lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tulee toteuttaa ja seurata** sekä tarvittaessa tarkentaa saatujen tulosten perusteella. Tarkastuslautakunta suosittelee myös laajemman tutkimuksen tekemistä lasten ja nuorten ongelmien taustasyiden selvittämiseksi.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on tärkeä painopiste. Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelman toimenpidesuunnitelmaa toteutetaan talousarvion antamissa raameissa, lisärahoitusta on saatu opetus- ja kulttuuriministeriön hankkeista. Hyvinvoinnin kokemuksen vahvistaminen vaatii moniammatillista yhteistyötä sekä palveluihin pääsyn mahdollistamista varhaisessa vaiheessa. Kunnan ja hyvinvointialueen välillä on tunnistettava toimivat yhteistyön tekemisen mallit. Vuonna 2021 hyväksytyn Kansallisen lapsistrategian valmistelussa on tehty laajoja tutkimuksia, joiden tuloksia voidaan hyödyntää myös Hämeenlinnassa.

Tarkastuslautakunta kannustaa Lapsiystävällinen Hämeenlinna ohjelman koordinaatioryhmää, toimialojen edustajia ja konsernijohtoa **edistämään lapsiystävällisyyttä** ja sen arviointia ohjelman mukaisesti.

Lapsiystävällisyys on Hämeenlinnalle tärkeä pito- ja vetovoimatekijä. Tavoitteena on hyvinvoinnin tukeminen entistä paremmin eri palveluissa ja moniammatillisessa yhteistyössä mm. turvallisuuden tunteen ja hyvinvoinnin sekä psyykkisen ja fyysisen terveyden edistämisen ja osallisuuden kokemuksen vahvistaminen.

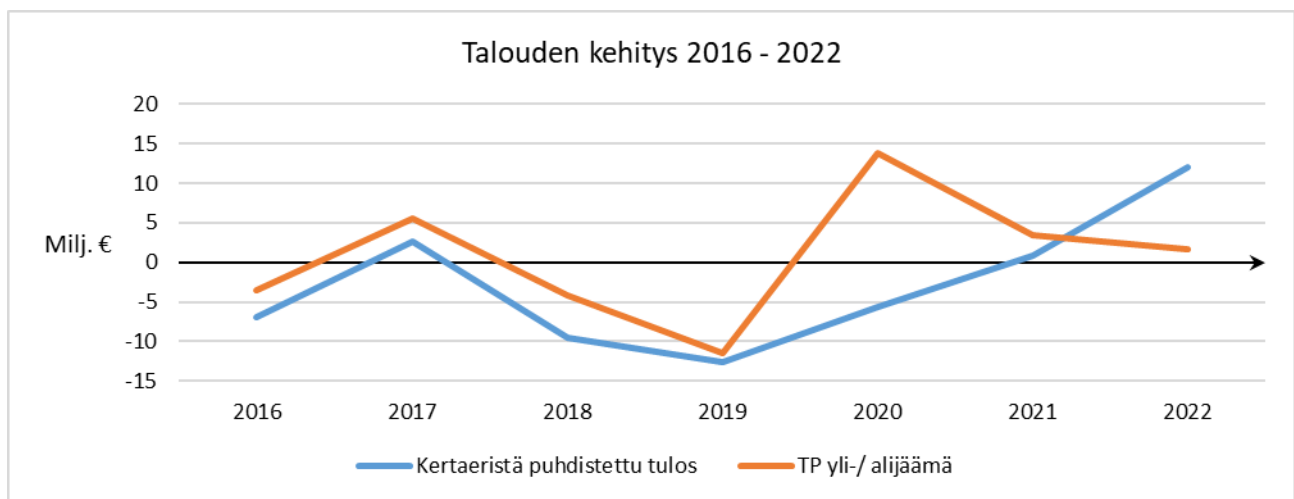
Kuva 4 Solvikin päiväkodin arkea.

3 Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutuminen

3.1 Taloudelliset tavoitteet

Vuoden 2022 alkuperäisessä talousarviossa tilikauden taloudellinen tavoite oli -2,1 milj. euroa alijäämäinen. Muutetussa talousarviossa se nousi plussan puolelle, ollen 3,1 milj. euroa ylijäämäinen. Tilinpäätösvaiheessa ylijäämäksi kirjattiin 1,6 milj. euroa, joka sisälsi mm. Tavastian kiinteistöliikelaitoskuntayhtymän perustamisesta kirjatun 9,7 milj. euron satunnaisen tulokirjauksen, vanhan kaupungintalon purkuun liittyvät noin 6,3 milj. euron alaskirjaukset ja Moreenin elinkeino-alueen kehittämiseen tehdyn vajaan 12 milj. euron investointivarausten.

Kun tarkastellaan kertaeristä puhdistettua tulosta, on talouden luvuissa nähtävissä selkeä nousujohteinen kehityssuunta. Vuoden 2019 pohjalukemista (-12,6 milj. euroa) on noustu tasaisesti arviointivuoden positiiviseen 12 miljoonan tulokseen.

Kuva 5 Talouden kehitys vuosina 2016 - 2022. Tilikauden yli-/ alijäämä voi sisältää suuriakin kerta- tai tuloksenkäsittelyeriä, joten kaavion sininen viiva, joka kuvaa kertaeristä puhdistetun tuloksen kehitystä, antaa paremman kuvan kaupungin tuloksentekokyvystä.

3.1.1 Verokertymä

Vuonna 2022 Hämeenlinnan kaupungille kertyi verotuloja yhteensä 329 milj. euroa, joka oli 2 milj. euroa muutettua talousarviota enemmän. Keskeisimmät tekijät ennakoitua parempaan verotulokertymään olivat palkkasumman arvioitua suurempi kasvu ja työllisten määrän myönteinen kehitys. Verotulot kasvoivat 11,8 milj. euroa eli 3,7 % edellisvuoteen verrattuna, kun ne koko maassa kasvoivat 5,3 %. Kasvuvauhti oli Hämeenlinnassa hiukan koko maata heikompi. Toisaalta, verrattuna asukasluvultaan saman kokoluokan kaupunkeihin (Seinäjoki, Vaasa, Rovaniemi ja Lappeenranta) ovat Hämeenlinnan asukaskohtaiset verotulot pääosin paremmat. Ainoastaan Vaasan tunnusluku oli hiukan Hämeenlinnaa korkeampi. Vertailukaupunkien tuloveroprosentit ovat samalla tasolla (21 %), lukuun ottamatta Rovaniemeä, jossa se on 21,5 %.

Myös valtionosuudet toteutuivat ennakoitua paremmin, niitä saatiin 119,3 milj. euroa, joka oli noin 1,1 milj. euroa alkuperäistä talousarviota (118,2 milj. euroa) enemmän. Tulevien vuosien

valtionosuuksia laskee hyvinvointialueelle siirtyvien palveluiden osuuden poistumisen lisäksi valtion mahdolliset lisäleikkaukset sekä hämeenlinnalaisten ikääntyminen.

Verorahoitus kattaa noin 80 % kaupungin tuloista. Verorahoituksesta noin 70 % koostuu verotuloista ja noin 30 % valtionosuusrahoituksesta. Tuloveron osuus verotuloista on noin 83 %, yhteisöveron noin 8 % ja kiinteistöveron osuus noin 9 %. Viime vuosien aikaisempaa nopeampi verotulojen kasvu on vaikuttanut merkittävästi talouden positiiviseen toteumaan.

3.2 Toiminta- ja vuosikate, poistot, nettoinvestoinnit ja sijoitustoiminta

Toimintakate kertoo, kuinka paljon toimintakuluista jää toimintatulojen jälkeen katettavaksi veroilla ja valtionosuuksilla. Alkuperäisessä talousarviossa toimintakatetavoite oli -415,4 milj. euroa. Kulutasoa korotettiin lisätalousarviokäsittelyssä -421,6 milj. euroon.

Tilinpäätöshetkellä toimintakate ylitti alkuperäisen budjetin, mutta alitti lisätalousarvion, ollen -417 milj. euroa (2021: -397,6 milj. euroa). Alkuperäisestä toimintakatetavoitteesta jäätin noin 1,6 milj. euroa. Kustannukset nousivat 19,4 milj. euroa (4,9 %) edellisvuoteen verrattuna, joka on lähes kuntakentän keskimääräisen kulukehityksen tasoa (5,0 %).

Vuosikatetavoite ylitettiin 11,2 milj. eurolla alkuperäiseen talousarvioon verrattuna, toteuman ollessa 29,0 milj. euroa. Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Poistot puolestaan kuvaavat keskimääräistä vuosittaista korvausinvestointitarvetta. Mikäli vuosikate kattaa poistot, kunnan ei tarvitse velkaantua tai realisoida omaisuutta pitääkseen olemassa olevat palvelujen tuotantovälineet kunnossa. Arviointivuoden vuosikate kattaa 100,7 % poistojen ja arvonalentumisten yhteismäärästä.

Nettoinvestointeihin varattiin talousarviossa 28,0 milj. euroa. Tilinpäätöksessä investointimenoja kirjattiin 42,4 milj. euroa ja investointituloja 14,8 milj. euroa, joten nettoinvestointien määräksi muodostui 27,6 milj. euroa. Osakkeiden ja osuuksien investoinnin menomäärärahan ylitykseen johti pitkälti Kiinteistöliikelaitoskuntayhtymä Tavastian muodostaminen ja Koulutuskuntayhtymä Tavastian perussopimuksen muuttaminen (KV 13.12.2021 § 192). Osittaispurusta seurasi 8,4 milj. euron investointitulo ja 9,7 milj. euron satunnainen tulo käyttötalouden puolelle. Kiinteistöliikelaitoskuntayhtymä Tavastian muodostamisesta aiheutui 18,1 milj. euron investointimeno. Kiinteistöliikelaitoskuntayhtymä Tavastiaan ja Koulutuskuntayhtymä Tavastiaan liittyvät kirjaukset ovat kirjanpidollisia, eikä niihin liity rahavirtaa. Investointimeno on yhtä suuri kuin käyttötalouden tulo ja investointitulo yhteensä.

Sijoitustoiminnan vuositulon tavoite on 4,5-5 %. Arviointivuoden toteuma oli noin -10,8 %. Sijoitusomaisuuden arvo laski 13,7 milj. euroa ja tilinpäätöshetkellä se oli 116,3 milj. euroa (2021: 130 milj. euroa). Syynä heikkoon toteumaan oli epävakaa maailmanpoliittinen tilanne, joka vaikutti pääomamarkkinoiden kehitykseen. Tästä johtuen tilinpäätökseen kirjattiin arvonalentumisia ja myyntitappioita yhteensä noin 10,3 milj. euroa.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Hämeenlinnan kaupungin verotulot olivat toimintavuonna arvioitua korkeammat, mikä johtui palkkatason ennakoitua suuremmasta kasvusta ja työllisyyden myönteisestä kehityksestä. Verokertymä on yksi kaupungin talouden keskeisistä muuttujista ja sen kehityssuunta vaikuttaa vahvasti kaupungin talouden kehitykseen. Asukasmäärän muutos on työllisyysasteen ohella verotuloihin merkittävästi vaikuttava tekijä. Asukasmäärä kasvoi nettomaahanmuuton vuoksi, mutta kuntien välinen nettomuutto ja syntyvyys laskivat. Asukasmäärän kasvussa jäätiin arviointivuonna puoleen asetetusta tavoitteesta. Hämeenlinnan kaupunki myös ikääntyy muuta maata nopeammin, mikä näkyy mm. suhteessa pienempinä valtionosuuksina.

Epävakaa maailmanpoliittinen tilanne heijastui kaupungin sijoitustoimintaan, tilinpäätökseen kirjattiin 10,3 milj. euroa arvonalentumisia ja myyntitappioita.

Tarkastuslautakunnan suositus – Asukasmäärän kasvattaminen tavoitteen mukaisesti vaatii korjaavia toimia. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota siihen, miten Hämeenlinna voisi olla aikaisempaa pitovoimaisempi nykyisten asukkaiden keskuudessa, miten syntyvyyden kasvua voitaisiin tukea ja miten Hämeenlinna voisi olla nykyistä kilpailukykyisempi pääkaupunkiseudun tai Pirkanmaan seudun asukkaille, jotka etsivät vaihtoehtoisia asuinpaikkoja.

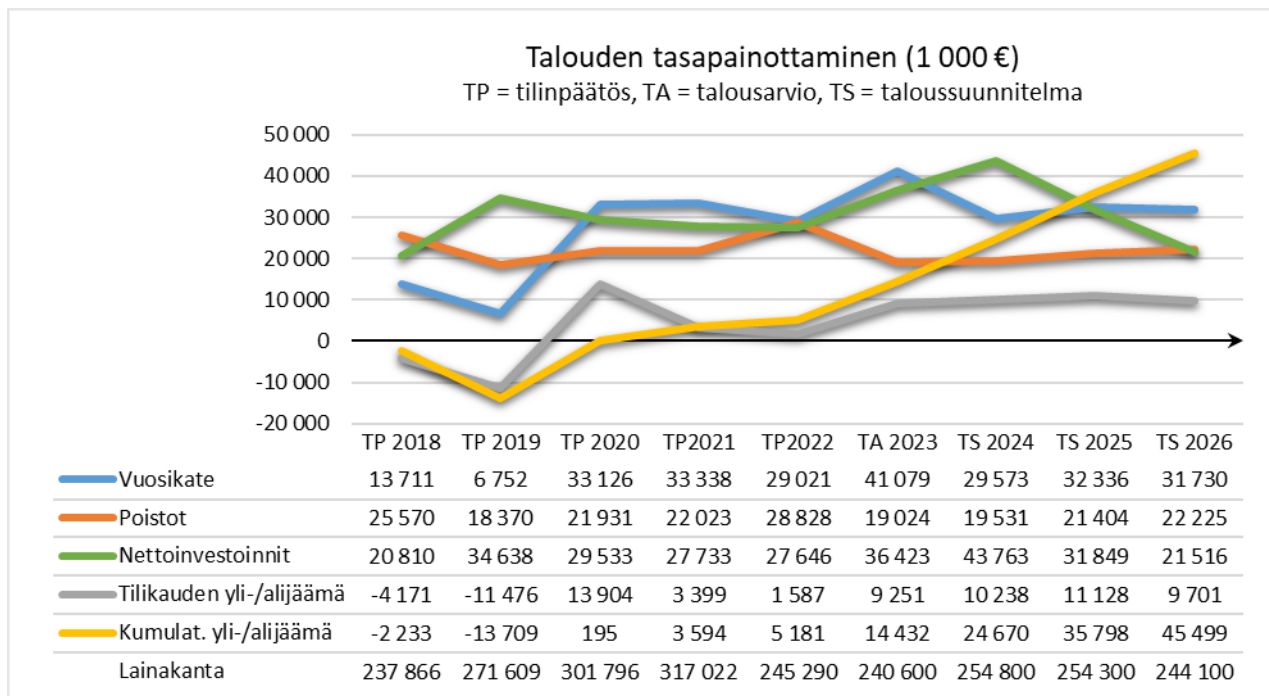
Uusien yritysten ja työpaikkojen saamiseksi alueelle on tärkeää jatkaa aktiivisia toimia. Hämeenlinnan houkuttelevuutta myös etätyöhön soveltuvana kaupunkina tulee vahvistaa. Tarkastuslautakunta suosittelee jatkamaan vahvaa vaikuttamistyötä hyvien kulkuyhteyksien puolesta, jotta Hämeenlinna kytkeytyy luontevasti Pirkanmaan, pääkaupunkiseudun ja Lahden seudun työssäkäyntialueisiin.

3.3 Talouden tasapainottaminen ja arvio toimenpiteistä

Kaupungin taseeseen kirjattiin vuoden 2022 tilinpäätöksessä 5,2 milj. euroa ja konsernitaseeseen 8,4 milj. euroa kertynyttä ylijäämää. Arviointivuoden tulos oli positiivinen, toisin kuin alkuperäisessä talousarviossa ennakoitiin. Talouden positiiviseen kehitykseen on suurelta osin vaikuttanut verokertymän vastaava kehitys. Sekä verotulojen että valtionosuuksien kasvu on vuodesta 2020 lähtien vahvistanut talouden pohjaa ja mahdollistanut kehityksen suunnan kääntymisen kohti tasapainoa, samoin maltillisuus omaehtoisissa kustannusten lisäyksissä. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä huomioida, että talousjohdon arvion mukaan kaupungin talouden tulisi kerryttää vuosittain noin 10 milj.

euroa ylijäämää investointitason ollessa 30 milj. euroa/ vuosi, jotta se ei pidemmällä tarkastelukaudella velkaantuisi lisää ja voitaisiin puhua aidosti tasapainoisesta taloudesta.

Talousarvion 2023 yhteydessä kaupunginvaltuusto päätti kaupungin pidemmän aikavälin taloussuunnitelmasta. Kun siihen päivitettiin vuoden 2022 tilinpäätöstiedot, näyttää arvio suunnitelma-
vuosien osalta ylijäämäiseltä, vuoden 2026 kumulatiivisen ylijäämääravion ollessa 45,5 milj. euroa. Myös vuosittainen 10 milj. euron ylijäämätavoite miltei toteutuu talousarvio ja suunnitelmavuosien 2023-2026 osalta.

Kuva 6 Talouden tasapainoa kuvaavien talouden lukujen kehitys Hämeenlinnassa vuosina 2018-2022 sekä suunnitelmavuosina 2023-2026.

3.3.1 Arvio talouden tasapainotuksen toteutumisesta

Kaupunginhallitus päätti 27.6.2022 talouden tasapainottamistavoitteesta ja tasapainotustyön viitekehuksesta. Tasapainotavoitteeksi asetettiin lisävelkaantumisen estäminen vuoden 2022 lopun tasosta vuosien 2023-2026 aikana. Tavoitetta haastavat mm. kiihtyvä inflaatio ja investointipaineet sekä Venäjän jatkuvat sotatoimet Ukrainassa ja niiden kerrannaisvaikutukset kuntatalouteen.

Kaupunginhallitus totesi toimintakertomuksessa, että taloudenpidon kannalta oleellista on varmistaa käyttötalouden tasapainon saavuttaminen tuloja lisäämällä ja menoja karsimalla. Talouden tasapaino saavutetaan, kun kaupunki ei pidemmällä tarkastelukaudella velkaannu lisää. Se edellyttää 10 milj. euron vuosittaista ylijäämää, joka näyttäisi tilinpäätöstiedoilla korjatun pidemmän aikavälin taloussuunnitelman mukaan saavutettavissa olevalta tavoitteelta.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Suunta kohti talouden tasapainottamistavoitetta on oikea huolimatta kaupungin vaikutuspiirin ulkopuolisista kriisitekijöistä. Kustannustason yleinen ja nopea kasvu voi vaikeuttaa tasapainotustyötä merkittävästi. Toisaalta lisävelkaantumisen rajoittaminen voi vaikeuttaa investointeja ja investointien kautta saatavaa kestävästä kasvusta ja kilpailukykyä.

Jotta talouden tasapainottaminen jatkuu suunnitelman mukaisesti, on menojen lisäämistä vältettävä. Jos menoja joudutaan lisäämään, tulee varmistaa tulojen vastaava kasvu kaupungin käytettävissä olevilla keinoilla.

Tarkastuslautakunnan suositus – Talouden tasapainotustoimia on välttämätöntä jatkaa. Samalla lisävelkaantumisen rajoittamisen mahdollisia haitallisia vaikutuksia Hämeenlinnan kasvuun ja kilpailukykyyn tulee arvioida, jotta rajoitustoimien haitalliset vaikutukset voidaan minimoida.

Kaupungin toiminnoissa on edelleen tutkittava menojen karsimisen mahdollisuuksia, arvioiden niiden pitkäkestoisia vaikutuksia talouteen, toimintaan ja hämeenlinnaisten hyvinvointiin.

3.4 Talouden tunnuslukujen kehitys

Tarkastuslautakunta seuraa kunnan taloudellisen aseman kehitystä kuntalaissa määriteltyjen arviointikriteerien avulla. Seuraavassa kappaleessa käydään läpi Hämeenlinnan kaupunkikonsernin talouskehitystä siitä näkökulmasta. Lisäksi tehdään verrokkaikaupunkivertailua, jossa tarkastellaan tiettyjen tunnuslukujen kehitystä viiden vuoden aikajaksolla Hämeenlinnassa, Lappeenrannassa, Rovaniemellä, Vaasassa, Seinäjoella ja Lahdessa.

3.4.1 Kriisikuntakriteerit

Kuntalain 118 §:ssä on säädetty arviointimenettelystä, joka koskee erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevia kuntia. Kunnan ja valtion tulee yhdessä selvittää kunnan mahdollisuudet turvata asukkailleen lainsäädännössä edellytetyt palvelut sekä ryhtyä toimenpiteisiin edellytysten turvaamiseksi.

Arviointimenettely voidaan käynnistää, mikäli vähintään toinen seuraavista erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyn edellytyksistä täyttyy:

1. Jos kunta ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää kuntalain 110 § 3 momentissa säädettyssä määräajassa, eli enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien.

2. Jos asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on kunnan viimeisessä konsernitilinpäätöksessä vähintään 1 000 euroa ja sitä edeltäneenä vuonna vähintään 500 euroa, tai jos kuntakonsernin rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavat raja-arvot:
- kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 %
 - kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2.0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti
 - asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitilinpäätösten lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla
 - konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8.

Nämä arviointimenettelyyn johtavat kriteerit tunnetaan nimellä kriisikuntakriteerit ja niiden mukaisten tunnuslukujen raja-arvot lasketaan vuosittain Tilastokeskuksen keräämistä konsernitilinpäätösten tiedoista. Arviointimenettelyn käynnistämisestä ja laajuudesta päättää valtiovarainministeriö.

Tarkastuslautakunta arvioi kaupungin taloudellista tilannetta arviointimenettelyn kriteerien perusteella.

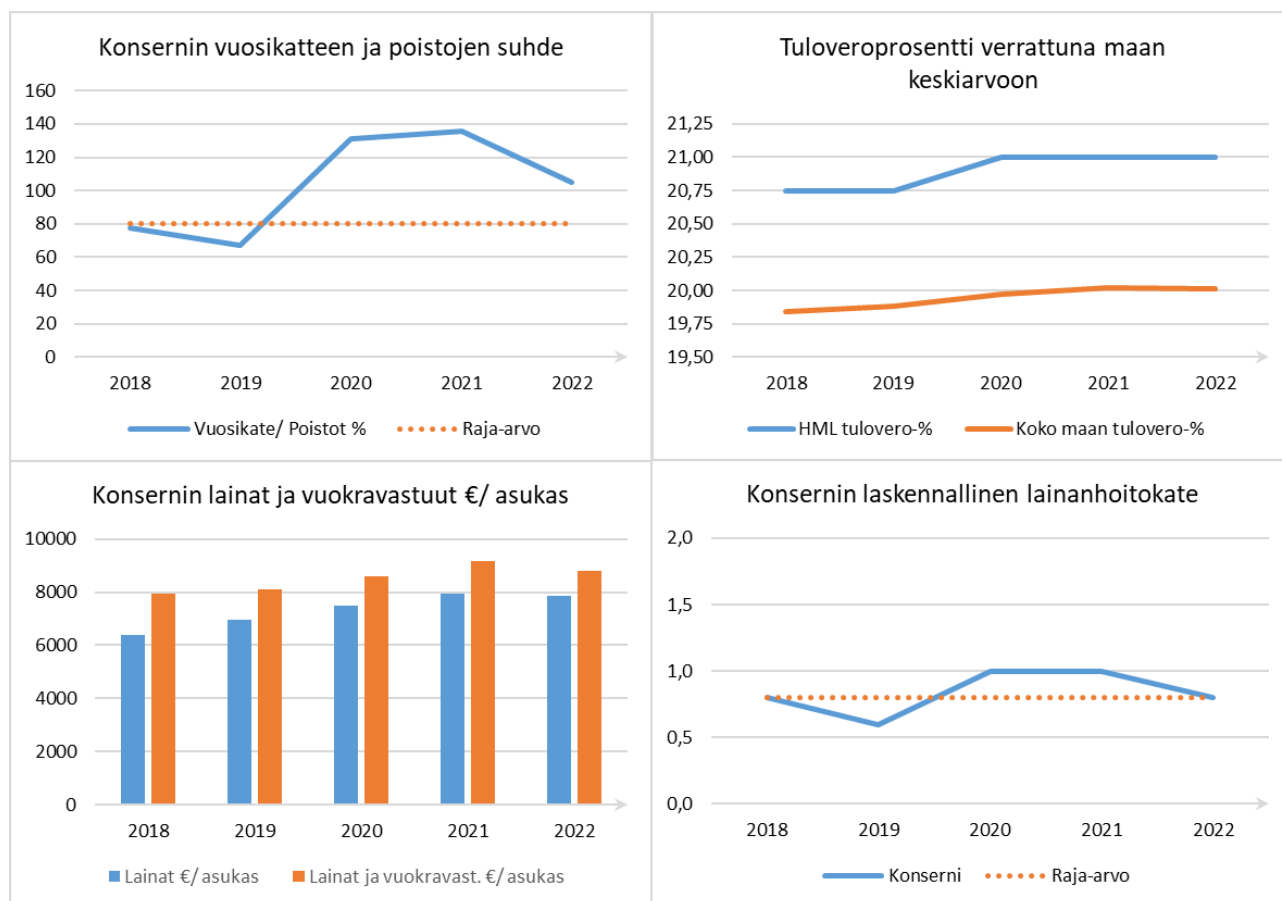
Taseeseen kertyneen alijäämän kattaminen

Hämeenlinnan kaupungin taseeseen aikaisemmilta vuosilta kertyneet alijäämät katettiin vuoden 2020 tilinpäätöksessä. Arviointivuoden tilinpäätöksessä lisättiin edellisen vuoden ylijäämiin 1,6 milj. euroa. Kaupungin taseessa oli tilinpäätöshetkellä yhteensä 5,2 milj. euroa kertyneitä ylijäämiä, joten alijäämiin liittyvät kriisikuntakriteerit eivät täyttyneet.

Tunnuslukujen raja-arvot

Arviointimenettely voidaan käynnistää, mikäli kaikki neljä tunnuslukua ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet säädetyt raja-arvot.

Hämeenlinnassa kaikki kuntakonsernin rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavat tunnusluvut selvisivät raja-arvo vertailusta, vaikka konsernin laskennallinen lainanhoitokate ei alita 0,8 raja-arvoa vaan on laskenut sen tasolle.

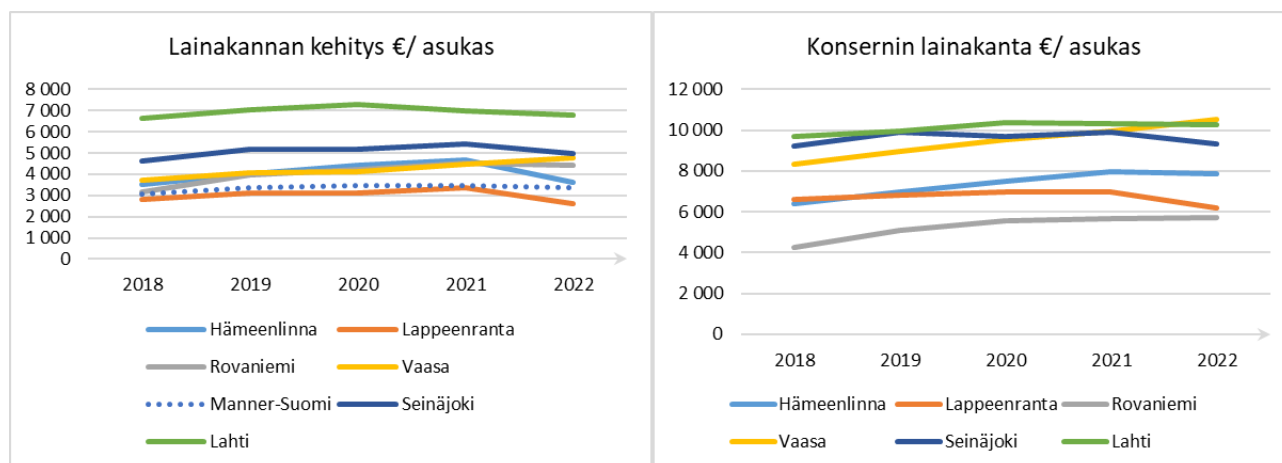

Kuva 7 Hämeenlinnan tunnuslukujen kehitys ja raja-arvovertailu kuvattuna vuosina 2018-2022.

3.4.2 Verrokkikaupungit

Seuraavaksi on kuvattu tiettyjen talouden tunnuslukujen kehitystä viimeisen viiden vuoden ajalta Hämeenlinnan ja viiden muun kaupungin osalta. Verrokkikaupunkeina ovat asukasluvultaan Hämeenlinnaa lähellä olevat Lappeenranta, Rovaniemi, Vaasa ja Seinäjoki sekä sijainniltaan lähellä oleva, vaikkakin asukasluvultaan huomattavasti suurempi Lahti. Lähteinä on käytetty kaupunginhallitusten maaliskuussa käsittelemiä tilinpäätöksiä.

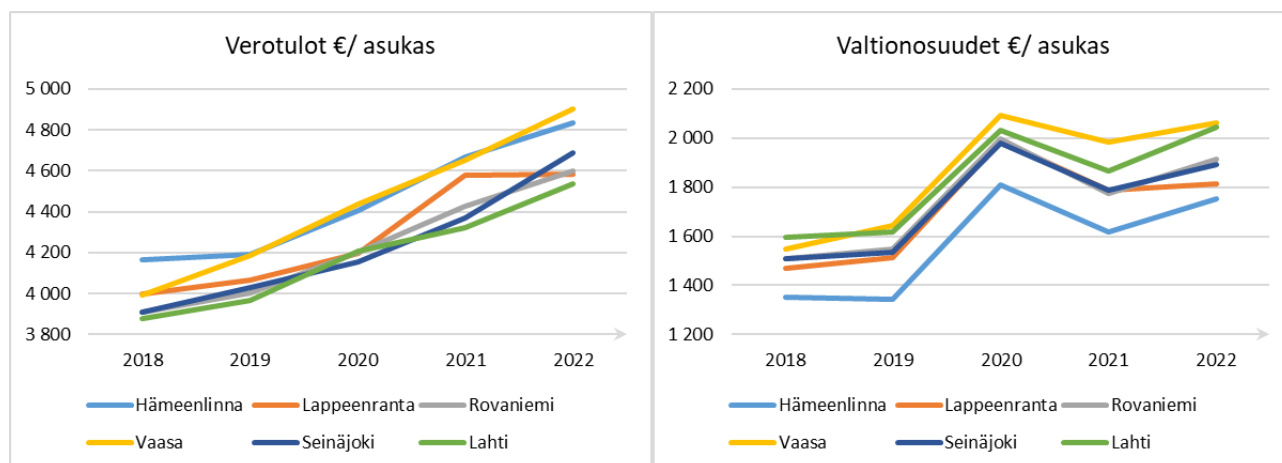
- **Lainakanta €/ asukas** = Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) / asukasmäärä 31.12.2022
- **Konsernin lainakanta €/ asukas** = Vieraspääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) / asukasmäärä 31.12.2022
- **Verotulot €/ asukas** = Verotulot / asukasmäärä 31.12.2022
- **Valtionosuudet €/ asukas** = Valtionosuudet / asukasmäärä 31.12.2022
- **Vuosikate €/ asukas** = Vuosikate / asukasmäärä 31.12.2022
- **Kertynyt yli-/ alijäämä €/ asukas** = [Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)] / asukasmäärä 31.12.2022

Kuva 8 Verrokkikaupunkivertailua – lainakannan ja konsernin lainakannan kehitys asukasta kohden vuosina 2018 - 2022.

Hämeenlinnan lainakanta laski edellisvuodesta 71,7 milj. euroa ja oli tilinpäätöshetkellä 3 605 €/ asukas. Se on lähellä Manner-Suomen kuntien keskimääräisen lainakannan (3 359 €/ asukas) tasoa. Yllä esitetystä kaaviosta näkyy, että Hämeenlinnan tunnusluku on Lappeenrannan jälkeen seuraavaksi alin. Lahden asukaskohtainen lainamäärä on selvästi muita korkeampi, ollen 6 768 €/ asukas. Lainakannan kehitys on kääntynyt viime vuoden jälkeen laskuun kaikissa verrokkikaupungeissa, lukuun ottamatta Vaasaa. Hämeenlinnassa lainakannan nopea lasku johtuu osittain siitä, että edellisessä tilinpäätöksessä lainakantaa ei ollut optimoitu vallinneen markkinatilanteen johdosta – kaupungille maksettiin lyhytaikaisen lainan ottamisesta. Arviointivuoden tilinpäätöksessä lainakanta on tarpeen mukaisella tasolla (245,3 milj. euroa).

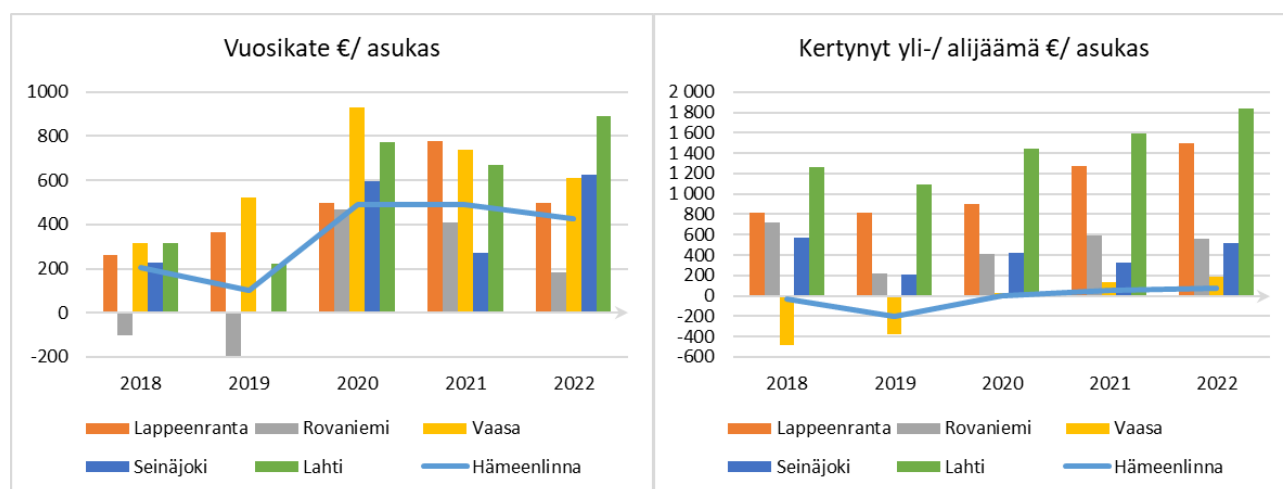
Konsernin lainakannan kehitys on kääntynyt loivaan laskuun Hämeenlinnassa (7 845 €/ asukas, 2021: 7 953 €/ asukas) ja verrokkikaupungeissa, lukuun ottamatta Vaasaa ja Rovaniemeä. Hämeenlinna on keskitasoa konsernin lainakantavertailussa – Vaasassa, Lahdessa ja Seinäjoella asukaskohtaista konsernilainaa on huomattavasti enemmän (10 550 €/ asukas, 10 264 €/ asukas ja 9 323 €/ asukas). Hämeenlinnan kaupunginhallitus on asettanut talouden tasapainottamistavoitteeksi lisävelkaantumisen estämisen vuoden 2022 tasosta suunnittelukaudella 2023-2026.

Kuva 9 Verrokkikaupunkivertailua – verotulot ja valtionosuudet asukasta kohden vuosina 2018 - 2022.

Hämeenlinnan verotulot kasvoivat edellisvuodesta noin 11,8 milj. euroa, noin 171 euroa per asukas. Verrokkikaupunkien verotulokehitys asukasta kohden oli kaavion perusteella saman suuntaista. Seinäjoella kasvu oli nopeampaa ja Lappeenrannassa hitaampaa kuin muilla. Lahden alhaisempi asukaskohtainen verotulo selittyy osittain muita kaupunkeja matalammalla tuloveroprosentilla (20,75 %). Rovaniemen verotusaste on verrokkikaupungeista korkein 21,5 % ja muissa se on sama kuin Hämeenlinnassa (21 %). Verotulovertailussa Hämeenlinna pärjää verrokkikaupunkeihin nähden oikein hyvin.

Arviointivuonna Hämeenlinnassa saatiin valtionosuutta 119,3 milj. euroa, edellisvuoteen verrattuna osuus nousi 8,5 % eli 9,4 milj. euroa (136 €/ asukas). Koko kuntakentän tasolla valtionosuudet nousivat 6,5 % eli noin 660 milj. euroa. Suhteessa kasvuvauhti oli Hämeenlinnassa siis nopeampaa. Kaavion perusteella Lahdessa saatiin eniten asukaskohtaista lisäystä valtionosuuksiin ja Lappeenrannassa puolestaan vähiten. Verrokkikaupunkien keskinäisessä vertailussa Hämeenlinnan tunnusluku on selvästi matalin (1 754 €/ asukas) ja Vaasassa edelleen korkein (2 061 €/ asukas). Hämeenlinnan matalampaan valtionosuuden määrään vaikuttaa lukio- ja ammattikoulutuksen järjestämistapa. Valtionosuudet niiden osalta maksetaan suoraan Koulutuskuntayhtymä Tavastialle². Väestön ikärakenne on toinen valtionosuuksiin vaikuttava seikka. Hämeenlinnassa väestö ikääntyy ennusteiden mukaan maan keskiarvoa nopeammin. Tilinpäätöksessä esitetyn laskennallisen arvion mukaan Hämeenlinnan valtionosuudet tulevat laskemaan noin miljoonan euron vuosivauhdilla ikärakenteen muuttuessa vanhemmaksi sekä lasten ja nuorten määrän vähentyessä ennusteen mukaisesti.

Kuva 10 Verrokkikaupunkivertailua – vuosikatteen sekä kertyneiden yli- tai alijäämien kehitys asukasta kohden vuosina 2018 - 2022.

Hämeenlinnan kaupungin vuosikate oli 29,0 milj. euroa, joka oli 11,2 milj. euroa parempi kuin alkuperäisessä talousarviossa ennakoitiin. Vuosikate laski hieman (13 %) edellisvuodesta, ollen 426 €/ asukas (2021: 490 €/ asukas). Verrokkikaupungeista suurin muutos oli Seinäjoella, jossa vuosikate asukasta kohden kasvoi 131 % vuoden 2021 tasosta, ollen 624 €/ asukas (2021: 270 €/ asukas). Tunnusluku laski Rovaniemellä 55 %, Lappeenrannassa 36 % ja Vaasassa 17 %. Keskimääräistä, kaikkia

² Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuslaskelmasta vähennetään kaupungin omarahoitusosuus lukio- ja ammatillisen koulutuksen osalta, joka on n. 19,5 milj. euroa vuonna 2023.

kuntia koskevaa vuosikatetavoitearvoa ei voida asettaa, johtuen toimintojen organisoinnissa ja palvelutoiminnan laajuudessa esiintyvistä kuntakohtaisista eroista.

Hämeenlinnassa tilikauden tulos oli arviointivuonna 1,6 milj. euroa ylijäämäinen. Kertyneitä ylijäämiä oli tilinpäätöshetkellä yhteensä 5,2 milj. euroa, joista riittää 76 euroa asukasta kohden. Verrokka kaupunkien tilanne on Hämeenlinnaa parempi, kuten kaaviosta on selkeästi havaittavissa. Lahti ja Lappeenranta johtavat vertailua 1 838 € ja 1 497 € asukaskohtaisilla tunnusluvuilla. Hämeenlinnassa ylijäämiä on aikaisempina vuosina rahastoitu, jolloin eurot eivät näy taseeseen kertyneissä ylijäämissä, mutta tuovat vakautta talouteen tiukan paikan tullen. Hämeenlinna-rahastossa oli tilinpäätöshetkellä 69,6 milj. euroa, n. 1 023 €/ asukas.

Vertailutietojen perusteella kaupunkien toiminnassa on eroja ja näitä eroja olisi suositeltavaa selvittää tarkemmin ja arvioida, voisiko Hämeenlinna oppia ja muuttaa omaa toimintaansa tietojen perusteella paremmaksi.

Kuva 11 Esimerkki talouden näkökulmasta maltillisesta, mutta strategian toteutuksen näkökulmasta merkittävästä tapahtumasta. Lasten ja nuorten osallisuus on keskeinen osa Lapsen oikeuksien viikkoon ajoittuvaa Valoilmiötä. Vuonna 2022 tapahtuma järjestettiin ensimmäistä kertaa ja sitä oli rakentamassa noin 1 000 lasta ja nuorta. Valoilmiö tuotettiin laajassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Valoilmiö-festivaalille ja sen tuotantotiimille myönnettiin kaupunginjohtajan innovaatiopalkinto 2023.

3.5 Konserni ja konsernivalvonta

Hämeenlinnan kaupunkikonserni muodostuu kaupungista emoyhteisönä ja sen tytäryhteisöistä. Tytäryhteisöjä ovat ne yhtiöt, säätiöt ja kuntayhtymät, joissa kaupunki käyttää määräysvaltaa. Hämeenlinnan kaupunki omistaa tai käyttää puhevaltaa myös lukuisissa muissa yhteisöissä, joissa se ei ole määräävässä asemassa.

Omistajaohjauksella varmistetaan, että konsernin yhteisöt ottavat toiminnassaan huomioon omistajan tahdon ja toteuttavat niitä tavoitteita, jotka omistaja on yhteisöille asettanut. Omistajaohjauksen keskeisiä välineitä ovat yhtiöjärjestys, osakassopimus, henkilövalinnat, konserniohje sekä yhteisöille asetettavat taloudelliset ja toiminalliset tavoitteet. Omistajapolitiikan ohjauksesta ja valvonnasta vastaa kaupunginvaltuusto. Se päättää omistajaohjauksen periaatteista³ ja konserniohjeesta⁴. Käytännön järjestämisvastuu on konsernijohtolla, johon kuuluu kaupunginhallitus, kaupunginjohtaja ja talousjohtaja. Konsernijohtoa avustaa kaupungin omassa organisaatiossa toimiva omistajaohjauksen yksikkö, joka vastaa omistajaohjauksen valmistelu- ja täytäntöönpanotehtävistä.

Omistajapoliittisissa linjauksissa määritellään missä tehtävissä kaupunki on mukana omistajana ja sijoittajana ja minkä toimintaperiaatteiden mukaan konsernia ohjataan ja valvotaan. Konserniohjeessa määritellään kaupunkikonserniin kuuluvien yhteisöjen johdon rooli ja velvollisuudet sekä pelisäännöt sille, miten kaupunki käyttää määräysvaltaa yhteisöissään.

Konsernivalvonnan tarkoituksena on varmistaa, että konsernin toiminta on taloudellista ja tuloksellista, asetetut tavoitteet saavutetaan, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa ja että lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinpäätöksiä noudatetaan ja että omaisuus ja voimavarat turvataan. Konsernivalvonnan järjestämisestä on annettu selonteko toimintakertomuksessa. Tarkastuslautakunta on lisäksi arviointivuoden aikana saanut liiketoimintajohtajalta selvityksen konsernivalvonnan toimenpiteistä, strategisten yhtiöiden sitovien tavoitteiden toteutumisesta ja tulevaisuuden näkymistä sekä muiden tytäryhteisöjen talouden ja toiminnan toteutumisesta vuonna 2022.

Arviointivuoden aikana tapahtuneita, toimintakertomuksessa esiin nostettuja, konsernirakennetta koskevia olennaisia muutoksia olivat:

- Kanta Logistiikka Oy:n osakkeiden myynti Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymälle (0,1 % omistusosuus jäi Hämeenlinnan kaupungille). Kanta Logistiikka sulautui Pirkanmaan seudulla toimivaan Tuomi Logistiikkaan 30.6.2022.
- Hämeenlinnan Kaupungin Teatteri Oy:tä ja Verkatehdas Oy:tä koskevan yritysjärjestelyn loppuunsaattaminen.
- Suomen Hopealinja Oy:n 0,02 % omistusosuus myytiin Tampereen kaupungille.
- Koulutuskuntayhtymä Tavastian kiinteistöomaisuus siirrettiin arviointivuonna perustetulle Kiinteistöliikelaitoskuntayhtymä Tavastialle. Uuden liikelaitoskuntayhtymän toiminta

³ Omistajapoliittiset linjaukset KV 3.10.2022 § 105

⁴ Konserniohje KV 13.12.2022 § 193

käynnistyi 1.8.2023. Se on Hämeenlinnan kaupungin tytäryhteisö 63,64 % äänivaltaoikeuteen perustuen.

- Hauhon Lämpö Oy myi vuoden 2022 aikana koko kaukolämpöliiketoimintansa. Kaupungin hallitus päätti luopua yhtiön omistuksesta ja myi kaikki kaupungin omistamat osakkeet Hauhon Lämpö Oy:lle joulukuussa 2022.
- Kaupungin 4,06 %:sti omistama Aina Group Oy asetettiin vapaaehtoiseen selvitystilaan 1.10.2022 alkaen. Selvitystilan tavoitteena on yhtiön purkaminen.
- Hyvinvointialueiden käynnistymisen myötä Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja Eteva kuntayhtymän toiminta päättyi ja niiden palvelutoiminta siirtyi hyvinvointialueiden tehtäväksi 1.1.2023 alkaen. Kaupungin omistamat sosiaalialan osaamiskeskus Pikasos Oy:n osakkeet siirtyivät voimaannapolain perusteella Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle 1.1.2023.
- Kaupunginhallitus hyväksyi syksyllä 2022 Hämeenlinnan Erityisasuntosäätiön, Kanta-Hämeen Sairaskotisäätiön ja Työvalmennussäätiö Luotsin sääntömuutokset, joiden myötä niiden hallituspaikkojen enemmistö luovutettiin Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle.
- Kanta-Hämeen hyvinvointialue sai yhden hallituspaikan Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiön hallitukseen 30.11.2022 voimaan astuneella sääntömuutoksella.

Merkittävänä muutoksena yhteisöjen liiketoiminnassa ja toimialassa vuoden 2022 aikana raportoitii covid-19 pandemian väistymisestä ja sen myötä kasvaneesta taloudellisesta toimeliaisuudesta. Liikunta- ja tapahtumatoimintaan kohdistui koronarajoituksia vielä alkuvuoden aikana, mikä näkyi yhteisöjen liikevaihdossa ja poissaoloissa. Ukrainan sodan seurauksena yleinen kustannustason nousu kiihtyi, joka heijastui yhteisöjen talouteen mm. investointien lykkäämisestä tuleville vuosille. Toisaalta useampi tytäryhteisö toteutti tai käynnisti vuoden aikana rakennusten lämmitystapamuutoksia, joilla pyrittiin vähentämään energiakustannusten kohoamiseen ja polttoaineiden saatavuuteen liittyviä riskejä sekä toteuttamaan kaupungin hiilineutraalisuustavoitetta.

Toimintakertomuksessa raportoidun mukaan lähes kaikkien merkittävimpien tytär- ja osakkuusyhteisöjen liikevaihto kasvoi hieman edellisvuodesta. Siitä huolimatta suurimman osan tulos heikkeni. Ainoastaan Hämeenlinnan Vanhusten Asuntosäätiö, Linnan Kiinteistökehitys Oy ja Hämeenlinnan Pysäköinti Oy raportoivat tuloksen paranemisesta edellisvuoteen verrattuna. Liikevaihtoon nähden suurimpia tappioita raportoivat Hämeenlinnan Liikuntahallit Oy ja HAMK, joista Liikuntahallien tappioon vaikutti erityisesti tilikauden alussa voimassa olleet covid-19 rajoitukset sekä yleinen kustannustason nousu ja HAMKilla sijoitustoiminnan epäsuotuisa kehittyminen.

Yhteisöjen raportoimat merkittävimmät riskit liittyvät pääsääntöisesti kustannusten voimakkaaseen nousuun ja kohoavaan korkotasoon. Myös valtion mahdolliset säästötoimenpiteet, palveluiden käyttäjien maksukyvyyn heikkeneminen sekä kiinteistöjen korjausvelan kasvu nähtiin olennaisina epävarmuustekijöinä. Korkojen nousuun yhteisöt pyrkivät varautumaan korkosuojausjauksilla. Kaupungin omista toimenpiteistä aiheutuvista riskeistä raportoivat Verkatehdas Oy, Koulutuskuntayhtymä Tavastia ja Hämeenlinnan Pysäköinti Oy. Verkatehtaalle epävarmuutta aiheuttaa kaupungin Radiotaloon teettämä vesikaton korjaustyö, joka saattaa vaikuttaa Verkatehtaan toimitila-liiketoimintaan heikentävästi. Tavastialle epävarmuutta aiheuttaa Hämeenlinnan lukiotoimintaa koskeva selvitys ja

siitä mahdollisesti seuraavat toimenpiteet. Pysäköintiyhtiön näkökulmasta liiketoiminnalle epävarmuutta aiheuttaa edelleen kaupungin pysäköintipolitiikka.

3.5.1 Strategisille tytäryhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan arviointi ulottuu kuntalain 121.2 §:n perusteella kunnan oman toiminnan lisäksi myös tytäryhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutumisen ja tytäryhtiöiden toiminnan tulokellisuuden arviointiin.

Kaupungin keskeisimmille tytäryhtiöille asetetaan vuosittain valtuustoon nähden sitovat tavoitteet, jotka perustuvat kaupunkistrategiassa esitettyihin arvoihin, visioon ja kaupunkitason tavoitteisiin. Valtuuston hyväksymät tavoitteet ovat yhtiöiden kanssa tehtävien palvelusopimusten lähtökohtina. Yhtiökohtaisten tavoitteiden lisäksi kaikille strategisille tytäryhtiöille asetettiin erityiseksi tavoitteeksi työllisyystoimenpiteisiin⁵ osallistuminen sekä toimenpiteet Hiilineutraali Hämeenlinna -tavoitteen toteuttamiseksi.

Yhtiöt ovat raportoineet sitovien tavoitteiden toteutumisesta valtuustolle kolmannesvuosiraporttien yhteydessä ja tilinpäätöksessä. Omistajapoliittisissa linjauksissa asetettujen pitkän tähtäimen tavoitteiden kehittymisestä raportoitii keväällä julkaistussa yhteisöjen vuosikatsauksessa. Samassa yhteydessä kerrottiin laajemmin yhteisöjen taloudesta ja toiminnasta.

Tarkastuslautakunta arvioi strategisten tytäryhtiöiden tavoitteiden toteutumista ottaen huomioon tilinpäätöksessä raportoidut toiminnallisten tavoitteiden toteutumat sekä vuosikatsauksessa raportoidut tiedot taloudesta ja toiminnasta. Liiketoimintajohtaja esitteli omistajaohjauksen arvion toiminnallisten tavoitteiden osalta vieraillessaan tarkastuslautakunnassa toukokuussa.

Seuraavaksi on esitetty yhtiökohtaiset taulukot tavoitteiden toteutumisesta ja huomioita niihin liittyen.

Taulukko 1 Hämeenlinnan Asumus Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (80 %)

Tavoite	TALA
1. Nettotulos > 0 €	ok
2. Yhtiö jatkaa asuntokannan tervehdyttämiseen tähtääviä toimenpiteitä, mukaan lukien korjausvelan hallinta; - Kiinteistöjen keskimääräinen kuntoaste paranee yli 65 %:n (v 2020 64 %) - Kiinteistöjen tyhjänä olosta aiheutuvat tulonmenetykset vähenevät 5 % edellisvuodesta (v 2020 2,6 M€).	to
3. Talouden ja toiminnan seuranta ja raportointia uudistetaan siten, että johdolla ja omistajalla on selkeä ja todenmukainen näkemys yhtiön tämän hetken tilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä; yhtiön hallitustyöskentelyssä ja kaupungille suunnatussa raportoinnissa käytetään tavoitelukujen sijaan todellisiin käyttöasteisiin perustuvia budjetti- ja ennustelukuja	ok

⁵ Työllisyystoimenpiteillä tarkoitetaan ensisijaisesti työkokeilua ja kuntouttavaa työtoimintaa sekä palkkatukityöllistämistä. Niiden ohella yhtiöt voivat raportoida myös osallistumisestaan korkeakoulu- ym. harjoittelun mahdollistamiseen.

Tavoite	TALA
4. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	to
5. Toimenpiteet hiilineutraaliuden saavuttamiseksi	ok

Tavoite 2. Korjausvelka-aste oli vuoden 2022 lopussa 62,3 % eli kuntoaste ei parantunut. Olemassa oleva kiinteistökanta vaatisi paljon enemmän korjauksia, kuin yhtiöllä on resursseja tehdä. Toisaalta, kiinteistöjen tyhjänä olosta aiheutuvia tulonmenetyksiä pystyttiin vähentämään tavoitteen mukaisesti, jota toimitusjohtaja pitää merkittävänä onnistumisena ja kertoo trendin jatkuvan myönteisenä arviointikertomuksen laatimishetkellä. Kokonaisuudessaan asuntokannan tervehtytämiseen tähtäävän tavoitteen arvioidaan toteutuneen osittain.

Tavoite 4. Vuoden aikana yksi työharjoittelupaikka toteutui (aikuiskoulutus).

Taulukko 2 Hämeenlinnan Liikuntahallit Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (75 %)

Tavoite	TALA
1. Talous palautuu koronan jälkeen normaalitoiminnan tasolle; käyttökate on vähintään vuoden 2019 tasolla (1,2 M €)	ei
2. Kiinteistöjen oikea-aikaisen kunnossapidon ja ylläpidon toimintamallien kehittämistä sekä energiatehokkuuden parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä jatketaan; sähköinen huoltokirjajärjestelmä on täysimääräisesti käytössä ja energiankulutus pienenee vähintään 3 % vuoden 2019 tasosta	ok
3. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	ok
4. Toimenpiteet hiilineutraaliuden saavuttamiseksi	ok

Tavoite 1. Käyttökate jäi tavoitellusta tasosta. Liikevaihto jäi budjetoitua pienemmäksi ja kulut nousivat suuremmaksi.

Taulukko 3 Hämeenlinnan Pysäköinti Oy – tavoitteiden toteuma on erinomainen (83 %)

Tavoite	TALA
1. Nettotulos > 0 €	ok
2. Yhtiön avustustarpeen hillitsemiseksi vakiintuneiden pysäköintialueiden ja -laitosten käytön kasvattaminen vuodesta 2021 yhdessä kaupunkirakenteen toimialan kanssa	ok
3. Pöölin käyttöasteen kasvattaminen yhdessä kaupunkirakenteen toimialan kanssa; Pöölin käyttö kasvaa vuodesta 2021 ja Pöölistä saatava liikevaihto on yli 370 000 euroa	ok
4. Pysäköintitoimintaan liittyvän tiedottamisen parantaminen yhteistyössä kaupunkirakenteen toimialan kanssa	ok
5. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	ei
6. Toimenpiteet hiilineutraaliuden saavuttamiseksi	ok

Tavoite 5. Työllisyystoimenpiteisiin ei osallistuttu.

Taulukko 4 Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (67 %)

Tavoite	TALA
1. Nettotulos > 0 €	ok
2. Yhtiön toimintamenojen ennakoidaan kasvavan tulevina vuosina; yhtiön tulee huolehtia siitä, että yhtiön perimät vesihuollon maksut pysyvät keskimääräisiä vesihuoltolaitosten maksuja edullisempina ns. vertailuhintoina laskettuna	ok
3. Yhtiö jatkaa vedenhankinnan turvaamiseen ja omaisuudenhallinnan parantamiseen tähtääviä kehittämistoimia; Verkostojen saneerausinvestoinnit toteutetaan hallitusti siten, että budjetin kustannusraami ei merkittävästi ylitä eikä alit; Verkoston saneerausinvestointien toteuma +/- 10 % suunnitellusta. Laaditaan laitospöytäkirjojen pitkin aikavälin (10-15 vuotta) saneerausohjelma sisältäen prosessit ja rakennukset, jonka tulokset viedään osaksi talouden PTS- ja taksasuunnittelua. Suunnittelua tarkennetaan asteittain ennen toteutusvuotta hankkeiden kustannusarvioiden parantamiseksi ja taloussuunnittelun tehostamiseksi.	ok
4. Jätevedenpuhdistamoilla saavutetaan ympäristöluvan mukaiset lupaehdot valvovan viranomaisen hyväksymällä tavalla	ei
5. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	ei
6. Toimenpiteet hiilineutraaliuden saavuttamiseksi	ok

Tavoite 4. Akaassa ongelmana typenpoistoehdon täyttyminen, kun prosessilämpötila vähintään 12 astetta. Paroisilla saneeraushanke heikensi kahdella neljänneksellä fosforinpoiston tehoa siten, että lupaehdot eivät aivan täyttyneet.

Tavoite 5. Koronaepidemian johdosta työllistäminen oli mahdollista vasta elokuussa 2022 alkaen. Velvoitetöylyllistettävälle tarjottiin toimistotyötä, mutta ketään ei saatu töihin.

Taulukko 5 Linnan Kehitys Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (64 %)

Tavoite	TALA
1. Nettotulos > 0 €	ei
2. Yhtiö huomioi koronan aiheuttaman toimintaympäristön muutoksen tuomat mahdollisuudet kaupungin tunnettavuuden ja vetovoiman kasvattamisessa; Hämeenlinnan tunnettavuus ja vetovoima kaupunkimarkkinoinnin ja matkailun edistämisen avulla kasvaa	to
3. Hämeenlinnan matkailuelinkeinon kehittämisohjelman toimeenpano sekä osataan matkailu- ja tapahtumastrategian tiekartan toteuttaminen suunnitellusti	ok
4. Linnan Kehitys hankkii aktiivisesti uusia sijoittuvia yrityksiä Hämeenlinnaan; Linnan Kehityksen kautta sijoittuvien yritysten avulla saatavien työpaikkojen määrä vähintään 180	to
5. Yhtiö vahvistaa osaltaan kaupungin ja yritysten yhteistyötä siten, että yritysten toimintaedellytykset paranevat ja Business Park Parkin vetovoima kasvaa	to
6. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	ok
7. Toimenpiteet hiilineutraaliuden saavuttamiseksi	ok

Tavoite 1. Nettotulos oli -192 000 euroa.

Tavoite 2. Toteutumisen onnistumista mittaamaan asetettujen lukumäärätietojen perusteella kävijämäärät laskivat viimevuodesta. Kokonaiskävijämäärän laskuun vaikutti seurantatiedon mukaan Aulangon luonnonsuojelualueen kävijämäärän väheneminen (-108 000 kävijää) edelliseen vuoteen verrattuna. Muissa seurattavissa käyntikohteissa (Hämeen linna, Ahveniston moottorirata, Naivistit litalassa -kesänäyttely) kävijämäärien kehitys oli hienoisen positiivista. Aulangon kävijämäärän lasku koronan jälkeen oli osin odotettavissa, kun suomalaiset suuntasivat ulkomaille, osin siihen saattoi vaikuttaa viitoitusten/ reititysten muutokset metsähallituksen taholta. Asia on yhtiön selvityksessä. Kaupunkimarkkinoinnin VisitHämeenlinna-kanavien käyttäjämäärä kasvoi edellisvuoteen nähden, ollen 180 678 (2021: 140 561).

Tavoite 4. Hämeenlinnaan sijoittuneiden yritysten lukumäärä oli 28 (2021: 22) ja sijoittuneissa yrityksissä saatiin 165 (2021: 180) uutta työpaikkaa. Venäjän hyökkäyssodan aiheuttama epävarmuus ja materiaalivirtojen sekä raaka-ainemarkkinoiden haasteet ovat osittain siirtäneet yritysten investointipäätöksiä.

Tavoite 5. Toteutumisen onnistumista mittaamaan asetettujen lukumäärätietojen perusteella tavoite toteutui osittain. PARKISSA järjestettyjen yritystilaisuuksien määrä kasvoi yli sataan vuoden 2022 aikana (2021: 72). Toisaalta Yrityshaavin puitteissa kontaktoitujen yritysten määrä laski, ollen 1 487 (2021: 3048). Myös Linnan Business Turnajaisissa mukana olleiden yritysten määrä laski (2022: 65, 2021: 86). LBT-tapahtuma sai kuitenkin erinomaiset palautteet ja yrityshaavin kautta kontaktoiduista ja haastatelluista yrityksistä joka kolmannes teki palvelupyynnön Linnan Kehitykseen, Koulutuskeskus Tavastiaan tai HAMKiin. Hämeen Sukukokoukseen osallistui noin 300 alueen yrittäjää tai vaikuttajaa, tapahtumaa ei järjestetty vuonna 2021.

Taulukko 6 Linnan Kiinteistökehitys Oy – tavoitteiden toteuma on erinomainen (100 %)

Tavoite	TALA
1. Yhtiö toimii markkinalähtöisesti, taloudellisesti ja tuloksellisesti; nettotulos > 0 €	ok
2. Yhtiö hakee aktiivisesti uusia kiinteistökehityshankkeita joko Hämeenlinnassa sijaitseville yrityksille tai tänne sijoittuville yrityksille; nimettyjä kiinteistökehityshankkeita vähintään 10/v, joista käynnistetty 2/v.	ok
3. Yhtiö seuraa aktiivisesti toimitilamarkkinoiden kehittymistä ja reagoi hyvissä ajoin markkinoiden mahdollisiin muutoksiin siten, että yhtiön nykyisten tilojen käyttö pysyy hyvänä ja yhtiö pystyy vastaamaan uusiin tilatarpeisiin; kiinteistöliiketoiminnan kiinteistöjen käyttöaste on keskimäärin yli 89 %	ok
4. Energiatoteutusta parantavia toimenpiteitä jatketaan vuoden 2021 aikana laaditun pitkän tähtäimen toimenpidesuunnitelman mukaisesti	ok
5. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	ok

Taulukko 7 Verkatehdas Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (67 %)

Tavoite	TALA
1. Nettotulos > 0 €	ei
2. Teatteri jatkaa liikevaihdon kasvattamiseen liittyvien uudistusten toteuttamista; liikevaihto vähintään 640 000 euroa	ei
3. Teatterin ja Verkatehtaan välinen konsernimuotoinen toiminta käynnistyy sujuvasti; järjestelyt yhtiöiden johtamisen ja tukipalveluiden osalta on tehty ja konsernin esittävän taiteen toiminta on siirtynyt Teatterille suunnitellusti	ok

Tavoite	TALA
4. Verkatehtaan toiminta elpyy koronaepidemian jälkeen mahdollisimman nopeasti ja tilat ovat parhaassa mahdollisessa käytössä; - yritystapahtumien kokonaismäärä > 80 - toimitilaliiketoiminnan vuokrausaste > 95 %	ok
5. Kestävään kehitykseen ja Hiilineutraali Hämeenlinna 2035 -ohjelmaan liittyviä toimenpiteitä jatketaan; päärakennuksen katolle suunnitellun aurinkovoimalan rakennuttaminen ja käyttöönotto	ok
6. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen	ok

Tavoite 1. nettotulos oli -148 000 euroa. Tavoitetta heikompaan tulokseen vaikutti mm. kustannusten ennakoitua suurempi nousu.

Tavoite 2. Liikevaihdon tavoitetta matalampaan kasvuun vaikuttivat mm. alkuvuoden koronarajoitukset.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Talouden toteumaa koskeva tavoite asetettiin kaikille yhtiöille ja se toteutui niistä neljässä. Taloudellista tulosta/ tuloskehitystä mittaava tavoite toteutui yhtiöissä tarkastuslautakunnan arvion mukaan hyvin ($4/7 = 57\%$). Alkuvuoden koronarajoitukset vaikuttivat Liikuntahallien ja Verkatehtaan talouden toteumaan negatiivisesti. Käyttäjät myös ryhtyivät käyttämään palveluja hitaasti rajoitustoimien purkamisen jälkeen. Työllisyystoimenpiteisiin osallistuminen asetettiin tavoitteeksi kaikille yhtiöille. Se toteutui niistä neljässä kokonaan ja yhdessä osittain. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan työllistämistavoitteessa onnistuttiin hyvin ($4,5/7 = 64\%$). Hiilineutraaliutta edistävä tavoite asetettiin kaikille yhtiöille ja raportoidun mukaan tavoitteen edistämässä onnistuttiin erinomaisesti ($7/7 = 100\%$)

Strategisten tytäryhtiöiden valtuustoon nähden sitovista tavoitteista toteutui tarkastuslautakunnan arvion mukaan 69 %, osittain toteutui 13 % ja toteutumatta jäi 18 %. Tarkastuslautakunnan mielestä tavoitteiden toteuma oli arviointivuoden osalta kokonaisuudessaan hyvällä tasolla.

Tarkastuslautakunnan suositus - Strategisille tytäryhtiöille asetettuja tavoitteita ja mittareita tulee edelleen selkeyttää. Jos mittarina on määrä, tulee sille asettaa tavoitetaso. Myös työllisyystoimiin osallistumiselle tulee asettaa tavoitetaso yhtiön koko huomioiden. Mittareita tulee aktiivisesti seurata ja korjaaviin toimenpiteisiin ryhtyä toimintavuoden aikana.

3.5.2 Arviointivuoden aiheet

Lautakunta kutsui arviointivuoden kuluessa kokouksiinsa Hämeenlinnan Erityisasuntosäätiön, Kanta-Hämeen Sairaskotisäätiön sekä Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsin toimitusjohtajat. Hyvinvointialuevalmistelun yhteydessä syksyllä 2022 Hämeenlinnan kaupunginhallitus hyväksyi sääntömuutokset, joiden myötä edellä mainittujen säätiöiden hallituspaikkojen enemmistö luovutettiin Kanta-Hämeen hyvinvointialueelle. Alla muutamia nostoja tarkastuslautakunnalle esitetyistä asioista.

Hämeenlinnan Erityisasuntosäätiö

Erityisasuntosäätiö (EAS) on vuonna 1986 perustettu säätiö, jonka tehtävänä on ikäihmisten, vammaisten, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tai muutoin erityisen tuen tarpeessa olevien henkilöiden asuinolojen ja asunnonsaantimahdollisuuksien parantaminen. Vuodesta 2008 alkaen EAS on ollut osa kaupunkikonsernia, mutta siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueelle.

Säätiö omistaa neljä asumispalveluyksikköä ja yhden kiinteistön, josta vuokrataan asuntoja. Vuokrattavia asuntoja on yhteensä 119 kpl. Asiakkaita on asumispalveluissa 94 ja kotiin annettavissa palveluissa 135. Henkilökuntaa säätiöllä on 49 vakituisessa työsuhteessa.

Lautakunnalle kerrottiin omistajapoliittisten linjausten mukaisten tavoitteiden toteutumisesta. Muiden osalta toteuman arvioitiin olevan erinomainen tai hyvä, mutta hinnoittelu ei kokoushetkellä kattanut kustannuksia, joten toteuman todettiin sen osalta olevan heikko. Sekä säätiö että kaupunki on kuitenkin pitänyt tärkeänä, että Hämeenlinnassa palveluntuottajina on myös pieniä paikallisia toimijoita suurten toimijoiden rinnalla.

Tulevaisuuden tavoitteena Erityisasuntosäätiön toiminnanjohtaja mainitsi in house-aseman saavuttamisen hyvinvointialueella, joka on Yhteisöjen vuosikatsauksen perusteella myös toteutunut. Siirtyminen HVA:lle nähtiin mahdollisuutena laajentaa toimintaa ja tuottaa palveluita laajemmalla alueella. Toisaalta riskinä nähtiin palveluiden vajaakäyttö ja henkilöstön työhyvinvointiin liittyvät asiat. Haasteena tunnistettiin koulutetun henkilökunnan saatavuus ja pysyvyys.

Kanta-Hämeen Sairaskotisäätiö

Kanta-Hämeen sairaskotisäätiön (Ilveskoti) tarkoituksena on tuottaa hoito- ja kuntoutuspalveluja sotainvalideille sekä heidän puolisoilleen ja leskilleen ja tämän tarpeen väistyessä muille ikääntymisen tai sairauden tai vammautumisen vuoksi kuntoutusta ja hoitoa tarvitseville. Ilveskoti on yksityinen terveydenhuollon laitos, joka oli arviointivuonna osa Hämeenlinnan kaupunkikonsernia, strategisena säätiönä ja siirtyi vuoden 2023 alusta hyvinvointialueelle.

Lautakunnalle kerrottiin säätiölle omistajapoliittisten linjausten kautta asetetuista tavoitteista, joilla edistettiin kaupunkistrategian hyvinvointia edistäviä, hyvinvointi- ja terveyseroja pienentäviä sekä mitoitukseltaan oikeantasoiisiin peruspalveluihin tähtääviä tavoitteita. Säätiön tarjoamissa palveluissa korostettiin kuntoutuksen oikea-aikaisuutta, riittävää intensiivisyyttä ja huolellisuutta sekä hyvää yhteistyötä lähettävän tahon ja jatkohoidon kanssa. Palveluissa pyrittiin myös ottamaan

asiakas sekä tarpeen mukaan omaiset tai läheiset vahvasti mukaan. Johtaja arvioi säätiön onnistuneen näiden osalta erinomaisesti.

Tulevaisuuden näkymänä johtaja nosti esiin kuntoutusresurssien vapautumisen lähivuosina. Hyvinvointialue (HVA) saa käyttöönsä kuntoutusyksikön, jonka paikkamäärä nousee muutamassa vuodessa nykyisestä noin 20:stä yli 30:een. Olennaista on saada riittävästi asiakaskuntaa sekä osasto- että avopalveluihin vähenevän sotainvalidi- ja veteraanikunnan tilalle. Tulevaisuuden haasteina nähtiin kustannusten nousu ja henkilöstön riittävyys.

Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsi

Työvalmennussäätiö Luotsin sääntöjen mukaan säätiön tarkoituksena on järjestää sosiaalisena palveluna työvalmennusta, työkokeilua, työllistämistä sekä työtoimintaa työttömille, syrjäytymisuhan alaisille nuorille, vajaakuntoisille ja muille vaikeasti työllistyville henkilöille sekä järjestää ja kehittää muuta tähän liittyvää kuntouttavaa toimintaa ja koulutusta.

Toimitusjohtajan mukaan säätiön hallitus seurasi talouden kehitystä jokaisessa kokouksessaan ja Hämeenlinnan kaupunki puolestaan palvelusopimusten toteutumista säännöllisissä seurantakokouksissa. Vuoden 2022 alusta säätiön toiminta siirtyi pienempiin ja edullisempiin toimitiloihin, joiden kulurakenne on tarkoituksenmukainen suhteessa toimintaan. Myös tilitoimisto kilpailutettiin johtaen taloushallinnon laadun ja hinnan paranemiseen.

Merkittävänä riskeinä ja haasteina toimitusjohtaja näki henkilöstön jaksamisen, toimintakentän monimutkaisuuden, muutokset palkkatukea koskevassa lainsäädännössä sekä inflaation, joka syö sopimusten ja toiminnan taloudellista kannattavuutta.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Arviointikohteet ovat toimineet tavoitteiden ja suunnitelmien mukaisesti. Yhteistä arviointikohteille on, että henkilöstön saataavuudessa ja pysyvyydessä koetaan ongelmia ja että yleinen kustannustason nousu vaikeuttaa palvelujen tuottamista kustannustehokkaasti.

Palvelut siirtyivät vuoden 2023 alusta hyvinvointialueella toteutettavaksi. Palveluihin kohdistuvat kustannuspaineet voivat välillisesti vaikuttaa myös kaupungin kuluihin.

Tarkastuslautakunnan suositus – Kaupunki tiivistää suunnitelmallista yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa erityisryhmien ennaltaehkäisevien palvelujen kehittämiseksi.

3.6 Strategiset päämäärät ja yhteiset strategiset tavoitteet

Kaupunginvaltuusto hyväksyi Houkutteleva Hämeenlinna kaupunkistrategian 13.6.2022, joka ulottuu vuoteen 2025 saakka. Arviointivuoden tavoitteiden toteumaa mitataan 2021 marraskuussa hyväksytyssä talousarviossa määriteltujen tavoitteiden ja mittareiden mukaisesti. Ne tukeutuvat vielä edellisen valtuustokauden strategiaan ja sen vision, arvojen, päämäärien sekä yhteisten tavoitteiden kokonaisuuteen.

3.6.1 Yhteiset strategiset tavoitteet

Asukasmäärän, verokertymän, talouden tasapainon ja työllisyyden tavoitteet asetettiin yhteisinä tavoitteina, koska niiden saavuttamiseen tarvitaan erityisesti kaikkien toimijoiden ja toimenpideohjelmien yhteistä panostusta. Monet tavoitteet toteutuvat vahvoissa kumppanuusverkostoissa, joissa kaupunki on eräs toimijoista.

Taulukko 8: Asukasmäärä kasvaa

Mittari	TALA
1. Asukasmäärä kasvaa 700 henkilöllä vuodesta 2020 vuoteen 2025	to

Taulukko 9: Verokertymä kasvaa

Mittari	TALA
2. Verokertymä kasvaa talousarviossa ennakoidulla tavalla	ok

Taulukko 10: Talous on tasapainossa

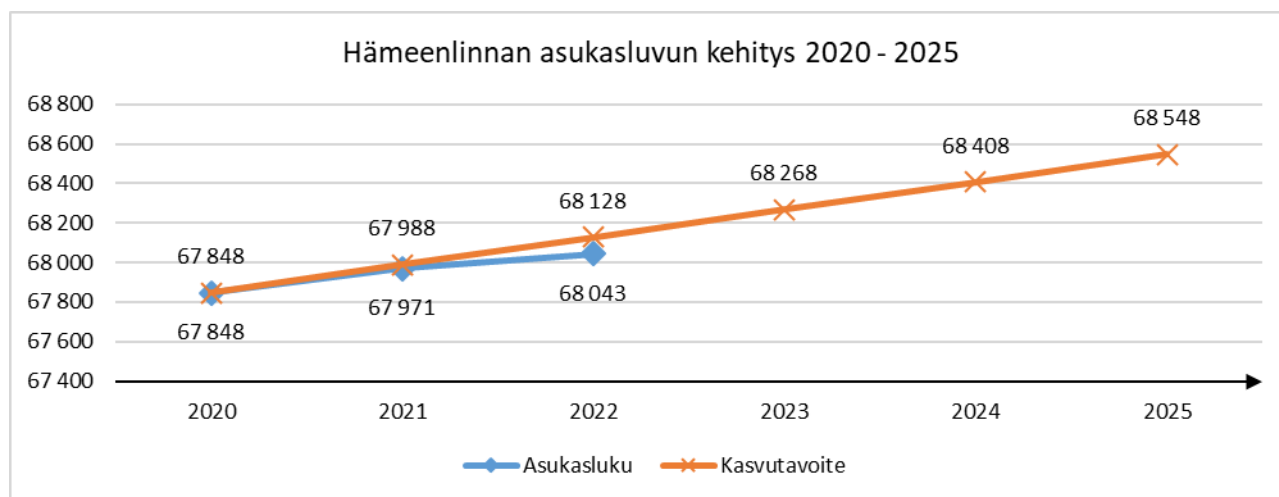
Mittari	TALA
3. Talouden tunnusluvut, tilikauden tulos ilman satunnaiseriä on positiivinen	ok
4. Kunnan taseessa ei kertyneitä alijäämiä (edellisten tilikausien ali-/ylijäämä + tilikauden ali-/ylijäämä)	ok
5. Konsernitaseessa ei kertyneitä alijäämiä (edellisten tilikausien ali-/ylijäämä + tilikauden ali-/ylijäämä)	ok

Taulukko 11: Hämeenlinna on hyvä työllisyyskaupunki

Mittari	TALA
6. Uusien avoimien työpaikkojen määrä, laskettuna kuukausittaisista määristä	ok
7. Avoimet työpaikat keskimäärin kuukauden aikana	ok
8. Työttömyysaste laskee ja aktivointiaste paranee	ok
9. Nuorten työllistyminen paranee	ok

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, joka toteutui osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

1. Tavoite toteutui osittain. Väestö kasvoi 72 asukkaalla vuoden 2022 aikana ja 195 asukkaalla vuodesta 2020. Tavoite on saavutettavissa.

Kuva 12 Hämeenlinnan asukasluvun kehitys verrattuna tavoitteeseen.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Yhteiset tavoitteet on niille asetettujen mittareiden mukaan saavutettu erinomaisesti ($8,5/9 = 94\%$). Talouden positiivinen toteutuminen kertautuu ennakoitua suuremman verokertymän kautta, työllisyyden tavoitteet on saavutettu ja asukasmäärän kasvutavoite on edelleen saavutettavissa huolimatta arviointivuoden tavoitetta heikommasta toteumasta. Työllisyyden mittareiden valoisaan toteumaan vaikuttavat osaltaan koronavuosien painamat vertailutiedot, joten positiivinen kehitys oli osin odotettavissa.

Tarkastuslautakunnan suositus – Asukasmäärän kasvuun tähtääviä toimenpiteitä tulee arvioida ja vahvistaa. Asukasmäärän kehityksen arvioinnissa on suositeltavaa hyödyntää demografisia tilastotietoja.

Työllisyyden mittareissa on huomioitu tarkastuslautakunnan aikaisemmin antamat suositukset ja niiden toteumatiedot ovat ajantasaisia. Kehityksen seurannan näkökulmasta lautakunta suosittelee raportoimaan vertailutietoa useammalta vuodelta, esim. 5 vuoden seuranta, kuten talouden luvuissa on esitetty.

3.6.2 Elinvoimainen, resurssiviisas ja hyvinvointia edistävä kaupunki

Elinvoimainen asumiskaupunki

Päämäärien mukaista kehitystä analysoitiin tilinpäätösraportoinnin yhteydessä sanallisesti. Elinvoiman kehittämisen ja kehittymisen näkökulmasta arviointivuosi nähtiin suhteellisen onnistuneena. Koronasta toipumisen positiiviset ja toisaalta Venäjän aloittaman hyökkäyssodan negatiiviset vaikutukset talouteen ja toimintaan leimasivat vuoden 2022 kehitystä.

Hämeenlinnan kaupunki valmisteli hyvinvointialuevalmistelun rinnalla uudistusta omaan organisaatioonsa erityisesti elivoimatyön vahvistamiseksi. Organisaatiouudistus astui voimaan vuoden vaihteessa 2023 ja uusi elinvoima- ja työllisyyspalvelujen vastuualue aloitti toimintansa uuden elinvoimajohtajan alaisuudessa. Merkittävänä tehtävänä uudella vastuualueella on mm. jatkaa työ- ja elinkeinopalvelujen uudistuksen (TE24) eteenpäin viemistä, jonka myötä keskeiset TE-palvelut siirtyvät kuntiin vuoden 2025 alussa.

Muita tilinpäätöksessä esiin nostettuja elinvoimaa lisääviä tekijöitä olivat matkailun edistäminen, keskisuurten kaupunkien yhteistyön tiivistäminen, opiskelijapitovoimahankkeen käynnistäminen, yritysten määrän kehitys sekä Linnaseutu ry: n kautta rahoitetut hankkeet.

- Tapahtumien ja matkailun kehittämistyötä koordinoi arviointivuoden aikana perustettu, poikkihallinnollinen yhteistyöryhmä, kaupungin laatiman Tapahtumien ja matkailun Hämeenlinna -tiekartan mukaan.
- Seurattavista matkailuluvuista positiivista kehitystä edellisvuoteen verrattuna oli nähtävissä yöpymisten määrässä (2022: 209 000, 2021: 175 000), tapahtumien kävijämäärissä sekä Hämeen linnan, Ahveniston moottoriradan ja Naivistit litalassa -kesänäytellyn kävijämäärissä. Kasvusta huolimatta luvuissa ei ylletty koronaa edeltävään tasoon (pl. Kantolan tapahtumapuisto).
- Hämeenlinnassa järjestettiin elokuussa keskisuurten kaupunkien kokoontuminen ja kaupunkipoliittisen tiekartan julkistus.
- Opiskelijoiden poismuuton pysäyttämiseksi käynnistettiin arviointivuoden aikana pitovoimahanke yhteistyössä kaupungin, Linnan Kehityksen, KKy Tavastian sekä Hämeen ammattikorkeakoulun kanssa. Hanke sai myönteisen rahoituspäätöksen joulukuussa 2022 ja sen kokonaisbudjetti tulee olemaan noin 600 000 euroa.
- Yritysten määrä kehittyi vahvemmin kuin lähikunnissa, mutta rakenteessa ei tapahtunut merkittäviä muutoksia, hämeenlinnalaiset yritykset ovat edelleen enimmäkseen pieniä (n. 70 % yrityksistä liikevaihto jää alle 200 000 euron).
- Linnaseutu ry:n kautta rahoitettu hanketoiminta on tilinpäätösraportoinnin mukaan erityisen kustannustehokasta ja paikallista, usein kaupungin pitäjien ruohonjuuritason elinvoimaa vahvistavaa.

Tilinpäätösraportoinnin mukaan Hämeenlinnan kaupungin elinvoimapolitiikan haasteena oli selkeän elinvoimapolitiittisen vision ja toimintasuunnitelman puuttuminen, minkä vuoksi vähäisiä resursseja ei kyetty kohdentamaan keskeisiin prioriteetteihin, vaan voimavarat jakautuivat ja siten

vaikuttavuus jäi vähäisemmäksi. Organisaatiouudistuksella on pyritty vastaamaan tähän ja varmistamaan riittävät resurssit elinvoimatyöhön.

Muut raportoinnissa esiin nostetut haasteet liittyivät mm. sijaintiin Tampereen ja Helsingin välissä ja siitä johtuvaan kovaan kilpailuun, väestörakenteen kehitykseen, yritysraakenteen kehitykseen sekä kaupungin yleiseen imagoon ja dynaamisuuteen.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että elinvoiman johtamista ja kehittämistä on uudelleen organisoitu ja kokonaisuutta pyritään tavoitteellistamaan ja johtamaan aiempaa suunnitelmallisemmin. Tarkastuslautakunnan mielestä Hämeenlinnan sijainti on vahvuus ja sitä tulisi tuoda aiempaa selkeämmin esiin. Tampereen ja Helsingin sekä Lahden seudun osaavan työvoiman ja työmarkkinoiden läheisyys tulisi nähdä vahvuutena ei kilpailutekijänä. Alueella on potentiaalia merkittävien kansainvälisten investointien saamiseen yhdessä ja yhteistyössä lähikaupunkien kanssa.

Tarkastuslautakunnan suositus – Elinvoiman kehittämiseksi ja johtamiseksi tulee asettaa selkeät ja mitattavat tavoitteet. Kaupunkilaisille tuotettavat kulttuuri- ja liikuntapalvelut edistävät hyvinvoinnin lisäksi alueen elinvoimaa, matkailua sekä pito- ja vetovoimaa. Kulttuuri- ja liikuntapalvelujen sekä matkailun tuottamat hyödyt aluetaloudelle tulee arvioida ja mitata nykyistä selkeämmin.

Resurssiviisas kaupunki

Resurssiviisauden päämäärää toteutettiin Hiilineutraali Hämeenlinna ohjelman linjausten mukaisesti. Ohjelman tavoitteena on Hämeenlinnan hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Ohjelman tavoitteet kohdistuvat liikenteen, rakennusten energiankäytön, sähkönkulutuksen, hankintojen, maankäytön, maatalouden ja jätehuollon päästöjen vähentämiseen sekä hiilineutraaliuteen liittyvään strategiseen kehittämiseen ja viestintään. Merkittävin osa työstä kaupungin hiilineutraali-suustavoitteen saavuttamisesta kohdistuu kaupunkirakenteen toimialalle. Ohjelman tavoitteiden mukaista työtä tehdään kuitenkin kaikilla toimialoilla ja konserniyhteisöissä.

Hiilineutraalius -tavoitteen toteutumista seurataan ilmastopäästöjen kehitystä seuraamalla. Sitowisen CO₂ -raportin ennakkotiedon mukaan vuoden 2022 kt CO₂ -ekv lukema on hiukan kohonnut viimevuoteen verrattuna (2022: 302, 2021: 295,4). Useamman vuoden tarkastelu kuitenkin osoittaa, että päästöjen laskukäyrä on vielä sillä uralla, että asetettu hiilineutraaliustavoite on mahdollista saavuttaa. Päästöt kasvoivat vuodesta 2021 vuoteen 2022 tieliikenteessä ja maataloudessa, jätehuollon ja maalämmön päästöt pysyivät samalla tasolla. Päästöjen lasku jatkui erillislämmityksessä, kaukolämmössä, sähkölämmityksessä ja kuluttajien sähkönkulutuksessa. Kulma -hankkeen

kulutusperustaisen laskentamallin mukaista päästökehitystä seurataan CO₂ -raportin rinnalla. Hämeenlinna oli vuoden 2020 pohjalta tehtyjen laskelmien mukaan 15 kunnan hankkeessa heikoimmalla sijalla, mutta on ennakkotiedon mukaan parantanut asemiaan vuoden 2022 laskelmien perusteella. Kulma-hankkeen tuloksista viestitään kaupungin verkkosivuilla ja mediatiedotteella toukuussa 2023. Kaksi eri lähtökohdista lähtevää laskentamallia tarkentavat tietoa siitä, mitä CO₂-päästöjen osalta Hämeenlinnassa tapahtuu.

Kulma -hankkeen lisäksi Hämeenlinna osallistuu Ilmastoturvallisuuden parantaminen Hämeen maaseudulla -hankkeeseen, jonka toiminta-aika on vuoden 2023 loppuun. Kaksivuotisessa hankkeessa kartoitetaan ilmastomuutoksesta aiheutuvia riskejä Hämeen maaseudulla sekä tuotetaan asukkailla ja toimijoille tietoa riskeihin varautumisesta. Lisäksi hankkeessa tehdään pienemmille kohdealueille tarkempia toimenpide-ehdotuksia ilmastoturvallisuuden parantamiseksi.

Vuoden 2022 aikana kehitettiin ja saatiin valmiiksi yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa Hämeen ilmastovahti -palvelu, joka on tukena ilmastotyön suunnittelussa, seurannassa, johtamisessa ja viestinnässä.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Hiilineutraalisuuteen ja ilmastomuutoksen hillitsemiseen tähtäävien toimenpiteiden tärkeys on entisestään korostunut. Hiilineutraaliustavoite on mahdollista nykykehityksen valossa saavuttaa, mutta on myös mahdollista, että helpot päästövähennykset on tehty työn alussa ja tavoitteen saavuttaminen hankaloituu merkittävästi aikarajan 2035 lähestyessä.

Tarkastuslautakunnan suositus – Hiilineutraalisuutta koskeva ohjelma ja ilmastomuutoksen hillitsemistä koskevat toimenpiteet ovat tärkeitä ja välttämättömiä. Kaupungin on innovatiivisesti ja monipuolisesti kehitettävä toimenpiteitä hiilinielujen kasvattamiseen ja päästöjen leikkaamiseen.

Hämeenlinnan hiilineutraalisuutta koskevia tavoitteita ja toimenpiteitä on suositeltavaa kehittää vertaamalla parhaisiin käytäntöihin sekä tekemällä laajasti yhteistyötä yritysten, järjestöjen ja kaupunkilaisten kanssa.

Hyvinvointia edistävä kaupunki

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan lakisääteinen perustehtävä. Kaupunginvaltuusto hyväksyi marraskuussa uuden hyvinvointisuunnitelman vuosille 2022–2026, joka sisältää suunnitelman ikääntyneen väestön tukemiseksi sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman. Uudessa hyvinvointisuunnitelmassa on otettu kaupunkistrategian lähtökohdat huomioon ja se laadittiin

vuorovaikutuksessa asukkaiden, yhdistysten, nuorisovaltuuston sekä vanhus- ja vammaisneuvostojen kanssa. Hyvinvointisuunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain hyvinvointiraportissa.

Tarkastuslautakunnalle hyvinvointiraportin tuloksista kävi huhtikuun kokouksessa kertomassa Hämeenlinnan kaupungin hyvinvointipäällikkö, joka kuuluu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmään (HYTE-ryhmä) ja osaltaan koordinoi hyvinvoinnin edistämistyötä. Hyvinvointiraportin tiedot perustuvat kolmatta kertaa tehtyyn Hämeenlinnan HYTE-kyselyyn (aikuiset) sekä lasten ja varhaisnuorten osalta Kouluterveyskyselyyn (2017-2021) sekä arviointivuonna ensimmäisen kerran toteutettuun Hämeenlinnan lasten ja nuorten HYTE-kyselyyn, joka täydentää vuorovuosina tehtävää Kouluterveyskyselyä vuosittaisen seurantatiedon saamiseksi. Muita lähteitä ovat TEAviisari, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet sekä FinLapset -kyselytutkimus.

Kuva 13 HYTE-kyselyn avointen vastausten perusteella hämeenlinnalaisten hyvinvointia edistävät yleisesti eniten liikunta, ystävät, perhe, luonto, läheiset, harrastukset ja työ.

HYTE-kyselyn mukaan terveytensä ja hyvinvointinsa erittäin hyväksi tai hyväksi arvioineiden hämeenlinnalaisten osuus vuoden 2022 kyselyssä oli noin 62 %. Kantakaupungissa asuvista 64 % ja pitäjissä asuvista 55 % ilmoitti terveydentilansa olevan erittäin hyvä tai hyvä. Elämänlaatussa hyväksi tai erittäin hyväksi arvioi kyselyyn vastanneista noin 78 %, pitäjien ja kantakaupungin välillä ei ollut merkittävää eroa.

Ala- ja yläkouluikäisten lasten tyytyväisyys omaan elämäänsä on laskusuunnassa ja kokemus terveydentilan keskinkertaisuudesta tai huonoudesta on puolestaan nousussa. Hämeenlinnalaisista

alakouluikäisistä lapsista 9,5 % ja yläkouluikäisistä 27,6 % kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Elämänsä erittäin tyytyväisiä on alakouluikäisistä 39 % ja yläkouluikäisistä 22 %. Pojista suurempi osa on erittäin tyytyväisiä elämäänsä kuin tytöistä, niin alakoulussa kuin yläkoulussa.

Lasten ja varhaisnuorten MOVE-testillä mitattava fyysinen toimintakyky on vuoden 2022 tulosten perusteella Hämeenlinnassa, kuten koko maassa, huolestuttavalla tasolla. Vuonna 2022 mitatuista 5. luokan oppilaista 38,4 prosentilla ja 8. luokan oppilaista 40 prosentilla oli heikko fyysinen toimintakyky. 8. -luokkalaisten fyysinen toimintakyky on heikentynyt vuodesta 2018 lähtien, joskin se on silti hieman koko maan keskiarvoa paremmalla tasolla. 5. -luokkalaisten fyysinen toimintakyky on sen sijaan saavuttanut koko maan keskiarvon, sillä aiempina vuosina se on ollut muuta maata heikommalla tasolla (Hyvinvointiraportti 2022). Opetushallituksen analyysin mukaan maaseutumaisissa kunnissa on kaupunkimaisia kuntia enemmän oppilaita, joiden fyysinen toimintakyky on tasolla, joka vaikeuttaa arjessa jaksamista.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Hyvinvointiraportti antaa laajan ja monipuolisen kokonaiskuvan Hämeenlinnan väestörakenteesta, eri ikäisen väestön hyvinvoinnista sekä kokonaiskuvan hyvinvoinnin edistämiseen tehdyistä toimenpiteistä. Raportissa ei kuitenkaan arvioida tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta hyvinvointisuunnitelmassa 2022-2026 asetettujen tavoitteiden suhteen tai esitetä selkeitä suosituksia päätöksenteon tueksi.

Tarkastuslautakunnan suositus – Valtuuston hyväksymän hyvinvointisuunnitelman 2022-2026 toteutumista seurataan hyvinvointiraportin avulla. Valtuustolle vuosittain koottavaan raporttiin on tarkastuslautakunnan mielestä suositeltavaa lisätä yhteenveto valtuustokaudelle asetettujen tavoitteiden toteutumisen tilasta, josta saa kokonaiskäsityksen siitä, ollaanko menossa oikeaan suuntaan, minkä tavoitteen osalta on edetty ja minkä tavoitteen osalta toimenpiteet eivät ole olleet vaikuttavia ja niitä tulee mahdollisesti lisätä tai muuttaa. Raporttiin on suositeltavaa lisätä selkeät toimenpide-ehdotukset päätöksenteon tueksi. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden selkeä sitominen vuosiraportointiin mahdollistaa suunnitelman toteutumisen seurannan niin päättäjille, viranhaltijoille, yhteistyökumppaneille kuin kuntalaisillekin.

Esteetön ja saavutettava Hämeenlinna -ohjelma

Osana kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä on laadittu Esteetön ja saavutettava Hämeenlinna -ohjelma. Se ohjaa osaltaan kaupungissa tehtävää hyvinvointityötä ja sen visio on, että vuonna 2025 Hämeenlinnassa on esteetön ympäristö, joka

1. tukee kotona asumista ja itsenäistä selviytymistä,
2. mahdollistaa osallistumisen sekä edistää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta ja
3. luo mahdollisuuden liikkumiseen kaikille.

Kuva 14 Pääkirjastossa on huomioitu esteettömyys onnistuneesti.

Esteettömyysohjelmassa asetettiin viisi yhteistä, koko kaupunkia koskevaa tavoitetta ohjelmakaudelle eli vuosille 2021–2025:

- Kaupungin eri toimijoiden roolit selkeytyvät
- Esteettömyystyön suunnitelmallisuus ja vaikuttavuus lisääntyvät
- Esteettömyysosaaminen ja -tietoisuus lisääntyvät
- Esteetöntä Hämeenlinnaa rakennetaan uudisrakentamisessa sekä korjausrakentamisessa vuotuisten talousarvioiden puitteissa
- Saavutettavuus lisääntyy

Yhteisten tavoitteiden toteuttamiseksi esteettömyysohjelmaan asetettiin 8 yhteistä kehittämistoimenpidettä.

Ohjelman etenemistä seurataan säännöllisesti ja ohjelman onnistumisen arvioinnista raportoidaan vuosittain. Kaupungin esteettömyystyöryhmän laatimassa Esteettömyysohjelman vuosiraportissa

2022 arvioidaan tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista arviointivuoden aikana. Arviointi on tehty itsearviointina. Raportin mukaan Esteettömyysohjelman viisi tavoitetta ovat toteutumassa hyvin. Kahden ensimmäisen ohjelmavuoden 2021–2022 aikana yhteisistä kehittämistoimenpiteistä toteutui kokonaan kolme kahdeksasta ja osittain loput viisi. Kaupunginvaltuusto hyväksyi Esteettömyysohjelman 2021-2025 toteutumisen arvioinnin maaliskuun kokouksessaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi - Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä valtuuston hyväksymää esteettömyysohjelmaa ja sen tavoitetta esteettömästä ja saavutettavasta Hämeenlinnasta. Lautakunnan mielestä ohjelman tavoitteet ja niiden edistämiseksi asetetut vastuualuekohtaiset toimenpiteet mahdollistavat suunnitelman ja konkretian kohtaamisen, helpottavat käytännön toteutusta ja toteutumisen seurantaa.

Tarkastuslautakunnan suositus – Lautakunta suosittelee kiinnittämään huomiota erityisesti niihin toimenpiteisiin, joita vuoden 2022 aikana ei saatu edistettyä. Lisäksi lautakunta suosittelee keräämään ja hyödyntämään palautetta esteettömyyden ja saavutettavuuden toteutumisesta sekä vertailemaan ja jakamaan tietoa muiden kaupunkien kanssa esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittämiseksi.

Tarkastuslautakunta kannustaa jatkamaan hyvää työtä esteettömyyden ja saavutettavuuden edistämisessä.

3.7 Sivistys- ja hyvinvointilautakunta

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnalla (SIHY) oli yhteensä seitsemän kaupunginvaltuuston asettamaa tavoitetta ja 24 mittaria, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui noin 48 % eli tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin kohtalaisesti. Tarkastuslautakunnan arvioon vaikutti merkittävästi tavoitteen toteutumisesta mittaamaan asetettujen mittareiden toimivuus. Lähes joka kolmannen mittarin kohdalla todettiin, että toteumaa ei syystä tai toisesta voitu arvioida.

Taulukko 12: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja hyvinvointi- ja terveyserojen kasvuun puuttuminen, huomioiden koronaepidemian tuomat haasteet

Mittari	TALA
1. Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelman toimenpidesuunnitelmassa päätettyjen toimenpiteiden toteutumisaste	to
2. Kouluterveyskyselyn tulokset parantuneet edellisestä mittauksesta: kiusatuksi tulemisen kokemus, tupakoimattomuus, koululounaan nauttiminen, lukutaito	ei
3. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen asiakastyytyväisyys on 1–5 asteikolla vähintään 4.	eva
4. Oppilashuollon palveluihin pääsee viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt.	to
5. Varhaiskasvatuksessa 42 % kasvattajan vuorovaikutuksesta suhteessa lapseen on vastaanottavaa, osallistuvaa tai tavoittelevaa. (Kehittävä palaute 50 % v. 2021)	ei
6. MOVE-testien tulokset ovat keskimäärin yli valtakunnan keskitason.	to*
7. Ohjaamon kävijämäärä on keskimäärin 300 kuukaudessa ja ryhmätoiminnoissa olevien eri nuorten määrä on 60 vuodessa.	ok*
8. Koko ikäluokka saa perusopetuksen päättötodistuksen ja jatko-opiskelupaikan.	ok
9. Kaikki päättötodistuksen saaneet ovat aloittaneet elokuussa toisen asteen koulutuksessa	ok

6.* Hämeenlinnassa 8. -luokkalaisten fyysinen toimintakyky on hieman koko maan keskiarvoa paremmalla tasolla. 5. -luokkalaisten fyysinen toimintakyky on samalla tasolla koko maan keskiarvon kanssa. Luokkien yhteenlaskettu toimintakyky oli 0,6 %-yksikköä parempi kuin maan keskiarvo. Huolimatta mittarin osoittamasta toteumasta, tarkastuslautakunta arvioi sen toteutuneen osittain. Tarkastuslautakunta on huolissaan lasten ja nuorten heikosta fyysisestä kunnosta.

7.* Ohjaamon raportoidut keskimääräiset käyntikerrat (310 nuorta/kk) sisältävät käyntien lisäksi myös puhelut, whatsapp -yhteydenotot sekä sähköpostit. Tarkastuslautakunnan mielestä mittarin sanamuotoa olisi hyvä täsmentää esim. vaihtamalla kävijämäärä asiakasmääräksi.

Taulukko 13: Sujuva palvelupolku lapsille ja perheille varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen

Mittari	TALA
10. Esi- ja alkuopetuksen oppilaiden oppimisen ja kasvun tukemisen ja oppilashuollon uudet toimintatavat	to
11. Asiakaskyselyn tulokset	eva

Taulukko 14: Terveelliset ja turvalliset tilat

Mittari	TALA
12. Päätetty investointihankkeet etenevät aikataulussa.	ok
13. Yksiköillä on ajantasaiset turvallisuussuunnitelmat, joiden mukaan on harjoiteltu	ok

Taulukko 15: Laaditaan palveluverkkoselvityksen valmistelun periaatteet ja tavoitteet virkamiesten, lautakunnan ja kouluyhteisöjen kanssa yhteistyössä

Mittari	TALA
14. Alakouluja koskeva suunnitelma palveluverkkoselvityksestä on valmistunut ja asiasta on päätetty lautakunnassa	ok
15. Suunnitelma oppimisen tuen pienryhmien järjestämiseksi on tehty	to

Taulukko 16: Kestävän elämäntavan edistäminen

Mittari	TALA
16. Kestävän elämäntavan opinpolun suunnitelma on hyväksytty osaksi varhaiskasvatuksen suunnitelmaa sekä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmia	ok
17. Ruokahävikin vähentäminen	eva
18. Sihyn investointikohteissa otetaan käyttöön uusiutuvaa energiaa	ok
19. Matkakulut jäävät alle vuoden 2019 tason	ok

Taulukko 17: Kaupunkikulttuurin vahvistuminen

Mittari	TALA
20. Kaupunkikulttuurin minipilotteihin osallistuneiden määrä	eva
21. Sosiaalisen median julkaisujen seuranta	ei

Taulukko 18: Lähiliikunnan edistäminen

Mittari	TALA
22. Ohjattujen liikuntaryhmien liikuntakertojen määrä kantakaupungissa ja pitäjissä	eva
23. Koulujen liikuntasalien iltakäytön käyttöaste kantakaupungissa ja pitäjissä	eva
24. Alle 3 km:n koulumatkan kävelevien ja pyöräilevien osuus	eva

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, jotka eivät toteutuneet tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

2. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vuosiraportin mukaan seurattavien indikaattorien tulokset eivät ole parantuneet edellisestä mittauksesta lukuun ottamatta yläkoululaisten tupakoimattomuuden vähenemistä. Vuonna 2022 lasten ja nuorten HYTE-kyselyyn vastanneista 8.–9.-luokkalaisista noin joka neljäs oli käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, kun vuosi aikaisemmin vastaava osuus oli noin joka kolmas. Tupakoimattomuuden osalta vuoden 2022 lukua ei voida pitää vertailukelpoisena, sillä vastaajien määrä oli 252 ja vuoden 2021 osalta yläkoululaisten osuus oli 1 135.
5. Varhaiskasvatuksessa 27 % kasvattajan vuorovaikutuksesta suhteessa lapseen on vastaanotettavaa, osallistuvaa tai tavoittelevaa.
21. Sosiaalisen median julkaisujen seurantaan otettiin käyttöön uusi työkalu (Meltwater) vuoden 2023 alusta.

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, jotka toteutuivat osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

1. Lapsiystävällinen Hämeenlinna -ohjelman vaikutusten arviointiraportin mukaan ohjelman tavoitteita on edistetty ja ohjelmaan liitettyjä toimenpiteitä on toimeenpantu. Valtaosa tavoitteista on toteutunut vähintäänkin melko hyvin. Yhteistä työskentelyä tukevat lähtökohdat ovat toteutuneet osin.
4. Pääsääntöisesti oppilashuollon palveluiden piiriin pääsi lakisääteisessä ajassa, mutta ostettujen psykologipalveluiden osalta lakisääteisyys ei toteutunut täysin.
10. Hämeenlinna on osallistunut maakunnallisen Lukituki -toimintamallin kehittämiseen. Lisäksi kouluissa toteutettiin kouluterveyskyselyn tuloksia käsittelevä itsearviointi ja asetettiin koulukohtaiset hyvinvointityön kehittämistavoitteet, työtä jatketaan vuonna 2023.
15. Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota asetettuun mittariin. Tilinpäätöksessä raportoidun mukaan pienryhmäopetuksen palvelutarjonta on suunniteltu alueittain, mutta saadun selvityksen mukaan kirjallista suunnitelmaa ei ole tehty vaan ryhmiä on perustettu joustavasti tarpeen mukaan. SIHY oli arvioinut mittarin toteutuneen.

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, joita ei voida arvioida esim. mittaustulokset valmistuivat myöhemmin tai tavoite on epäselvä

3. Peruskoulun osalta tulos oli 3,8. Varhaiskasvatuksen kyselyn vastausprosentti oli yksityisessä varhaiskasvatuksessa 60 %, mutta kunnallisessa varhaiskasvatuksessa vain 16 % johtuen osin samaan aikaan osuneesta asiakastietojärjestelmän muutoksesta. Kunnallisen varhaiskasvatuksen, johon kuuluu 70 % asiakkaista, alhainen vastausprosentti ei anna riittävää tietoa asiakkaiden tyytyväisyydestä eikä toteumaa sen vuoksi voida arvioida.
11. Perusopetuksen palautekyselystä ja varhaiskasvatuksen asiakaskyselystä ei saada tavoitteen tulosta eriteltynä.
17. Uuden ateriapalvelusopimuksen käyttöönoton viivästymisestä johtuen hävikkiä ei ole voitu mitata.
20. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska mittarille ei ole asetettu tavoitetasoa.
- 22.-23. Tavoitteiden toteutumista ei voida arvioida, koska mittareille ei ole asetettu tavoitetasoja.
24. Mittarin vaatimaa tietoa ei pystytty tuottamaan.

Taulukko 19 **Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan talous**

Vuosi 2022	Alkup. TA	TA-muutokset	Muutettu TA	TP 2022	Poikkeama
Toimintatuotot	4 168 000	2 240 000	6 408 000	7 756 171	1 348 171
Toimintamenot	-125 194 000	-3 270 000	-128 464 000	-128 622 471	-158 471
Toimintakate	-121 026 000	-1 030 000	-122 056 000	-120 866 300	1 189 700

Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan tilinpäätös oli toimintakatteen tasolla 0,16 milj. euroa alkupe-
räistä talousarviota ja 1,19 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Tuotot ylittivät muutetun
talousarvion 1,35 milj. eurolla ja kulut noin 0,16 milj. eurolla.

Talousarviomuutoksella lautakunnan toimintakuluihin saatiin lisäystä lähes 3,3 milj. euroa. Suurim-
mat muutokset olivat koronapandemiasta aiheutuneet lisäkustannukset, ukrainalaisten pakolaisten
valmistavan opetuksen järjestäminen sekä päiväkotihoidon palvelusetelikustannukset. Saatujen
hankerahoitusten vuoksi haettiin n. 2 milj. euron talousarviomuutosta sekä tuottoihin että kuluihin.

Tuloja saatiin ennakoitua enemmän etenkin perusopetuksen kuntien välisestä laskutuksesta, josta
toisaalta aiheutuivat myös suurimmat menoylitykset. Kuntien välinen laskutus koskee sijoitetuista
oppilaista aiheutuneita kustannuksia, jotka vaihtelevat vuosittain ja ovat näin ollen vaikeasti enna-
koitavissa.

Varhaiskasvatuksen muutetun talousarvion toimintamenot alittuivat 0,63 milj. eurolla ja toiminta-
tuotot ylittivät 0,36 milj. eurolla. Suurimmat alitukset syntyivät henkilöstömenoissa, ICT-palve-
luissa ja ravitsemispalveluissa. Suurimpia ylityksiä olivat sijaispalvelujen osto, varhaiskasvatuksen
palveluseteli sekä palvelun ostot muilta kunnilta. Toimintakate oli -35,0 milj. euroa.

Opetus, nuoriso ja lastenkulttuurin muutetun talousarvion toimintamenot ylittivät 0,82 milj. eu-
rolla ja toimintatuotot ylittivät noin 0,77 milj. eurolla. Suuri osa sekä tulojen että menojen ylityk-
sestä aiheutui kuntien välisestä perusopetuksen kustannusten laskutuksesta. Suurin yksittäinen me-
nosäästö oli Tavastian lukio-opetuksen alijäämän kattamiseen varattu avustus, josta säästyi lähes
300 000 euroa. Toimintakate oli -69,5 milj. euroa.

Kulttuuri- ja vapaa-aika tulosalueen poikkeama talousarvioon verrattuna oli toimintamenoissa
47 000 euroa alitusta ja toimintatuotoissa 193 000 euroa ylitystä. Toimintakulujen säästöt syntyivät
pääosin kulttuuripalvelujen ostoista, esimerkiksi konsertteja ei järjestetty alkuvuonna. Toiminta-
tuottojen ylityksestä noin puolet kertyi korona-avustuksista ja hankerahoituksista ja toinen puoli
ennakoitua suuremmista myynti- ja maksutuloista. Toimintakate oli lähes -15,4 milj. euroa.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen toteutumatta jääneisiin ja osin toteutuneisiin mittareihin (1.-5.). Niiden osoittama heikko toteuma huolestuttaa. Samoin MOVE-testien osoittama lasten ja nuorten huono fyysinen kunto.

Lisäksi tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota sivistys- ja hyvinvointilautakunnan mittareiden toimivuuteen. Asiakaskyselyjen tuloksia ei pystytty hyödyntämään. Lähiliikunnan edistämisen mittareille ei ollut asetettu tavoitetasoa, eikä niiden toteumaa näin ollen pystytty arvioimaan. Kulttuuripalvelujen vahvistumista ei myöskään pystytty arvioimaan minipilottien määrälle asetetun tavoitetason puuttuessa.

Tarkastuslautakunnan suositus – Tarkastuslautakunnan mielestä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja arkiliikuntaan tulee panostaa. Kaupungin tulee kiinnittää huomiota eri toimijoiden välisten raja-aitojen madaltamiseen ja verkostoitumisen mahdollistamiseen, jotta lasten ja nuorten arjessa eri tahot toimivat yhteistyössä hyvinvoinnin, oppimisen ja terveyden edistämiseksi.

Tavoitteen toteutumista mittaamaan asetetun mittarin tulee olla toimiva. Jos mittarina on määrä, tulee sille asettaa tavoitetaso, jotta mittarin toteuma pystytään arvioimaan.

3.7.1 Arviointivuoden aiheet

Lautakunta kutsui arviointivuoden kuluessa kokoukseensa varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja lasten kulttuuripalvelujen vastuhenkilöt kertomaan vastualueensa tavoitteiden toteumasta ja muista ajankohtaisista asioista.

Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatus vastaa varhaiskasvatuslain mukaisen varhaiskasvatuksen sekä perusopetuslain mukaisen esiopetuksen järjestämisestä. Kunnallinen varhaiskasvatus sisältää seuraavat muodot: päiväkotihoidon, perhepäivähoito, esiopetus ja varhaiserityiskasvatus. Ruotsinkielinen varhaiskasvatus hankitaan ostopalveluna yksityiseltä toimijalta.

Kunnallisen päivähoitopaikan vaihtoehtona voidaan lasten vanhemmille tai muille huoltajille myöntää palveluseteli, jolloin palvelun tuottaa sääntökirjan kriteerit täyttävä ja palveluseteliyrittäjäksi hyväksytty yksityinen päiväkotipalvelujen tuottaja. Palvelusetelin lisäksi vanhemmilla on mahdollisuus valita yksityisen hoidon tuella toimiva kunnan hyväksymä ja valvoma päiväkotitai perhepäivähoitaja. Mikäli lapsen vanhemmat tai muut huoltajat eivät valitse lapselle kunnan järjestämää

varhaiskasvatuslain 12 §:n mukaista varhaiskasvatusta, lapsen hoito voidaan järjestää kotihoidon tuella tai yksityisen hoidon tuella esimerkiksi palkkaamalla hoitaja kotiin.

Kaupungin omia päiväkoteja on yhteensä 19, joista kahdessa on laajennettu aukiolo ja yksi on vuorohoitopäiväkoti. Yksityisiä palvelusetelillä toimivia päiväkoteja on 12, joista yhdessä on laajennettu aukiolo. Tämän lisäksi on 18 kaupungin perhepäivähoitajaa ja 20 yksityistä, yksityisen hoidon tuella toimivaa perhepäivähoitajaa. Lasten määrä kaupungin omassa palvelutuotannossa oli 1 930 lasta ja palvelusetelillä tuotetussa palvelussa 761 lasta vuoden 2022 lopussa.

Uudistettu varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.8.2022 ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet uudistuivat, myös Hämeenlinnan varhaiskasvatussuunnitelma päivitettiin sen mukaisesti. Varhaiskasvatuksessa otettiin käyttöön kolmitasoinen tuki, joka jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Keväällä 2022 päivitettiin myös varhaiskasvatuksen palvelusetelin sääntökirja.

Perusopetus

Opetus-, nuoriso-, ja lastenkulttuuripalvelut huolehtivat perusopetuslain ja -asetuksen mukaisesta opetuksen järjestämisestä, nuorisolain mukaisesta nuorisotyön järjestämisestä sekä lastenkulttuurin tuottamisesta. Hämeenlinnassa perusopetusta järjestetään 22 koululla ja oppilasmäärä vuoden 2022 lopussa oli 6 397.

Oppilaiden hyvinvointia seurataan lukutaitomittausten, MOVE-testien, kouluterveyskyselyjen sekä oppimistulosten avulla. Hämeenlinnassa on arvioitu oppilaiden lukutaitoa 2. ja 7. vuosiluokalla lukuseulan avulla, joka on ryhmässä toteutettava digitaalinen lukutaidon arviointiväline. Hämeenlinnan toisluokkalaiset menestyivät kuntavertailussa erinomaisen hyvin, kun taas seitsemännellä luokalla kuntien väliset erot kaventuivat. MOVE-testien tulosten perusteella lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky on huolestuttavalla tasolla.

Lasten ja nuorten liikunnallisuutta pyritään lisäämään mm. valmisteilla olevan Liikkuva Hämeenlinna -ohjelman avulla, jonka tavoitteena on päivittäisen liikkumisen lisääminen kolmeen tuntiin. Harrastus ihan lähellä -hanke toteuttaa Harrastamisen Suomen mallia ja tarjoaa matalan kynnyksen kulttuuri- ja liikuntaharrastuksia peruskouluikäisille lapsille ja nuorille lähipalveluna koulussa tai niiden lähistöllä. Hankkeen erilaisiin toimintoihin osallistui vuoden 2022 aikana noin 2 000 lasta ja nuorta Hämeenlinnan kouluista.

Lasten kulttuuripalvelut

Hämeenlinnan lastenkulttuuripalveluita tuottavat Kulttuurikeskus ARX ja Aimokoulu. ARXin järjestämiin yleisöpalveluihin eli ”kutsuvaan kulttuurikeskustoimintaan” sisältyy Galleria ARXin toiminnalliset näyttelyt sekä tapahtumat perheille. Kulttuuripolku puolestaan toteuttaa lapsen oikeutta taiteeseen ja kulttuuriin, sen varrella jokainen hämeenlinnalainen, hattulalainen, riihimäkeläinen ja jannakkalalainen lapsi saa monipuolisen kattauksen taide- ja kulttuurikokemuksia varhaiskasvatus- ja koulutiensä aikana. Kulttuuripolku sitoutuu UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallin tavoitteisiin ja on osa kaupungin ja kulttuurilaitosten johdon yhteistä Lastenkulttuurilupausta.

Lasten taidefestivaali Hippalot on Suomen vanhin eri taiteenlajeja yhdistävä lastenfestivaali, joka järjestettiin Hämeenlinnassa heinäkuussa jo 43. kerran. Festivaalin kohderyhmänä ovat 0-10 vuotiaat lapset perheineen. Hippaloiden ohjelma sisältää laadukasta teatteria, konsertteja, kirjallisuutta, tanssia, elokuvia sekä kädentaitoja ja kuvataidetta. Suurena osana festivaalia on lasten itse tekemä taide, jota synnytetään lukemattomissa työpajoissa.

Kuva 15 Lasten taidefestivaali Hippaloiden järjestelyistä vastasi Kulttuurikeskus ARX.

HÄX on vuoden 2022 alussa lanseerattu nuorisokulttuurin brändi, jota tuotetaan ja johdetaan osana ARXin toimintaa. Se muodostaa kaupunkikulttuurin alustan Hämeenlinnassa toteutettaville tapahtumille ja työpajoille ja on monitaiteinen, monimuotoinen ja monipaikkainen nuorisokulttuurin vapaakenttä. Toimintamallina on Demotour-kiertueet yhteistyössä Harrastus ihan lähellä -toiminnan kanssa. Myös Räikee-katutaidefestivaali on HÄX-nuorisokulttuuritoimintaa.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tulosalueilla on arviointivuonna ollut ongelmia henkilöstön riittävydessä ja saatavuudessa, myös sijaispalvelujen saatavuuden haasteet ovat kasvaneet. Hämeenlinnan työnantajakuva, henkilöstöpolitiikka, palkkaus ja muut henkilöstöedut eivät ole riittävän kilpailukykyisiä, mikä näkyy henkilöstön vaihtuvuutena ja rekrytointien vaikeutumisena.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen edellytykset lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja kehityksen tukemiseen on tärkeää varmistaa. Ammattilaisten työhyvinvointiin, osallisuuteen ja vaihtuvuuden vähentämiseen on panostettava, jotta kaupungilla on riittävät resurssit tukea ja turvata lasten ja nuorten oppiminen ja hyvinvointi.

Lasten ja nuorten kulttuuripalvelut ovat hämeenlinnalaisten hyvinvoinnin mutta myös kaupungin vetovoiman kannalta merkittäviä palveluja, joita tuotetaan tarjonnan laajuuteen nähden pienillä resursseilla. Kulttuuripalvelut tukevat myös osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja aktiivista elämää.

Tarkastuslautakunnan suositus – Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä työhyvinvoinnin systemaattista ja säännöllistä seurantaa, joka antaa selkeän kuvan henkilöstön jaksamisesta ja työtyytyväisyydestä. Yhtä tärkeänä lautakunta pitää saatujen vastausten läpikäyntiä ja esiin nouseviin ongelmakohtiin puuttumista.

Valtakunnallisestikin haastavassa henkilöstötilanteessa on entistä tärkeämpää erottua hyvänä ja kilpailukykyisenä työnantajana. Tarkastuslautakunta suosittelee jatkamaan toimia osaavan henkilöstön pito- ja vetovoiman lisäämiseksi.

Lisäksi tarkastuslautakunnan mielestä on tärkeää varmistaa, että hankkeilla saavutetut hyvät tulokset ja käytännöt omaksutaan osaksi normaalia toimintaa hankkeiden päättyttyä.

3.8 Kaupunkirakennelautakunta

Kaupunkirakennelautakunnalla (KAURA) oli yhteensä yhdeksän kaupunginvaltuuston asettamaa tavoitetta ja 26 mittaria, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui noin 60 % eli tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin hyvin. Myös KAURAn mittareista osa oli puutteellisia eikä niiden osoittamaa toteumaa pystytty arvioimaan.

Taulukko 20: Nopeat ja sujuvat viranomaispalvelut

Mittari: Lupaprosessien sujuvuus	TALA
1. Rakennusluvut keskimääräinen käsittelyaika 3 viikkoa	eva
2. Ympäristö- ja maa-ainesluvut keskimääräinen käsittelyaika 5 kk	ei
3. Sijoittamis- ja katulupia noin 400 kpl	ok
4. Viranhaltijapäätöksiä noin 100 kpl	ok
Mittari: Kaavoituksen yksityisten hankkeiden käsittelyajat seurantaan	
5. Poikkeamis- ja suunnittelutaparatkaisuhakemuksista 2/3 käsitellään alle 2 kk:ssa	ei
6. Yksityisten pienet asemakaavan muutokset valmistuvat 1 v 3 kk	ei
7. Yksityisten elinkeinohankkeiden kaavamuutokset valmistuvat 1 v 3 kk	ok

Taulukko 21: Toimiva ja kehittyvä keskusta

Mittari	TALA
8. Keskustavisio on päivitetty	to
9. Hämeensaaren kaava ehdotusvaiheessa	ok
10. Tehty selvitys pitäjien yksityisten tonttien myynnin edistämisestä tontinjakoratkaisuja kehittämällä	ei

Taulukko 22: Sujuva liikenne Moreenissa ja Ahveniston sairaalan ympäristössä

Mittari	TALA
11. Ahvenistontien parantamisen ensimmäinen vaihe on rakennettu	ok
12. Taipaleentien jatke valmis nykyisellä kaava-alueella	ok

Taulukko 23: Taloudellisesti kestävä palveluverkko

Mittari	TALA
13. Tarpeettomia merkittäviä kiinteistöjä myyty 3 kpl	to

Taulukko 24: Kiinteistöjen kestävä ja tehokas käyttö

Mittari	TALA
14. Rakennusten korjausvelan ja -tarpeen määrä on tarkennettu	ok
15. Kiinteistöpalvelujen laadun seurannasta on käynnistetty säännöllinen koontiraportointi, joka tehdään vähintään puolivuositain.	to
16. Vuoden 2022 aikana laaditaan investointeihin alustava 5-vuotissuunnitelma ja valtuustokauden aikana siirrytään rullaavaan 10-vuotissuunnitteluun.	to
17. Valtuustokauden aikana siirrytään rullaavaan 10-vuotiseen korjaus- ja kunnossapitosuunnitelmaan kaikkien kaupungin omistamien rakennusten osalta.	eva

Taulukko 25: Maa-ainesten hyödyntäminen infran rakentamisessa mahdollistetaan

Mittari	TALA
18. Selvitetään maa-ainesten käsittelyyn tarvittavat luvat Moreenin laajennus-alueella	ok

Taulukko 26: Kaupunkirakenteen prosesseja on yksinkertaistettu ja digitalisoitu

Mittari	TALA
19. Kestävän maankäytön malli -hanke edistyy suunnitellusti	ok

Taulukko 27: Houkuttelevat kevyen liikenteen reitit sekä virkistysolosuhteet

Mittari	TALA
20. Kaksi leikkipuistoa peruskorjattu	ok
21. Kantakaupungin uusi koirapuisto rakennettu	ok
22. Keskustan 30 km/h rajoituksen käyttöönottoa edistetty	to
23. Parannettujen / kunnostettujen kävelyn tai pyöräilyn reittien pituus ja määrä/km, kpl	eva
24. Uusien pyöräreittien määrä km, kpl.	eva

Taulukko 28: Turvallinen työympäristö

Mittari	TALA
25. Sisäilmaprosessi on päivitetty	ok
26. Koordinoiva sisäilmatyöryhmä on perustettu	ok

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, jotka eivät toteutuneet tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

2. Ympäristö- ja maa-ainesluvat keskimääräinen käsittelyaika 7,7 kk.
5. Poikkeamis- ja suunnittelutaparatkaisut käsitellään vähän yli kolmessa kuukaudessa.
6. Pienten asemakaavojen muutosten kesto oli noin kaksi vuotta.
10. Selvitykseen liittyvä tutkimushanke muuttui alkuvuonna siten, että hanke ei vastannut alkuperäistä tavoitetta.

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, joka toteutui osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

8. Keskustavisiioon liittyviä selvityksiä on laadittu (kaupan palveluverkkoselvitys ja keskustan liikenneselvitys, joka valmistuu keväällä 2023).
13. Tarpeettomina kiinteistöinä myytiin Toivontie 1–3 ja Koivurinne (vanhainkoti litalantie).
15. Laadun arviointi on tehty Kalvolan ja Rengon ateria- ja siivouspalveluiden osalta. Muiden alueiden osalta raportointi alkaa sitä mukaa, kun uudet sopimukset alkavat.
16. Investointeja koskeva alustava 5-vuotissuunnitelma on laadittu, tavoite rullaavasta 10-vuotissuunnittelusta koskee valtuustokautta.
22. Keskustan 30 km/h suunnittelua ja toteutusta tukeva liikenneselvitys oli käynnissä vuonna 2022. Työ on viimeistelyvaiheessa ja tulossa kaupunkirakennelautakunnan käsittelyyn näillä näkymin kesäkuussa.

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, jota ei voida arvioida esim. mittaustulokset valmistuivat myöhemmin tai tavoite on epäselvä

1. Lupahakemusten käsittelyajan laskentatapaa on muutettu v. 2022 lisäten seurattavaan kokonaisuuteen myös aika hakemuksen jättämisestä täydennyspyynnön lähettämiseen. Tavoiteaika on näin lisätty 3 viikosta 4 viikkoon. Rakennuslupien keskimääräinen käsittelyaika oli 3,8 viikkoa seuranta-ajan ollessa 6 kk. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska käsittelyajan laskentatapaa on muutettu kesken vuoden.
17. Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida, koska mittari on asetettu valtuustokaudelle.
- 23.-24. Kävely- ja/tai pyöräilyreitit kunnostettiin 0,9 km (Ahvenistontie ja Rapamäki) ja uusia pyöräiteitä valmistui 0,8 km (Rapamäki, Olympiakatu, Wähjärvenkatu). Tavoitteiden toteutumista ei voida arvioida, koska mittareille ei ole asetettu tavoitetasoja.

Taulukko 29 Kaupunkirakennelautakunnan talous

Vuosi 2022	Alkuperäinen TA	TA-muutokset	Muutettu TA	TP 2022	Poikkeama
Toimintatuotot	64 641 000		64 641 000	66 372 012	1 731 012
Valmistus omaan käyttöön	768 000		768 000	856 705	91 705
Toimintamenot	-63 016 000	-1 700 000	-64 716 000	-64 929 856	-213 856
Toimintakate	2 393 000	-1 700 000	693 000	2 301 861	1 608 861

Kaupunkirakennelautakunnan tilinpäätös oli toimintakatteen tasolla 0,91 milj. euroa alkuperäistä talousarviota ja noin 1,6 milj. euroa muutettua talousarviota parempi. Toimintatuotot ylittyivät merkittävästi joukkoliikennepalveluissa ja maankäytön suunnittelussa. Toimintakulut alittuivat kaikilla muilla tulosalueilla paitsi maankäytön suunnittelussa ja infrassa.

Maankäytön suunnittelun -tulosalueella toimintatuotot ylittyivät 0,6 milj. euroa ja toimintamenot 0,25 milj. euroa. Toimintatuottojen ylitys johtui arvioitua suuremmista maankäyttö- ja kehittämiskorvauksista sekä joukkoliikenteen suuremmista valtionavusta. Toimintakulujen ylitys johtui pääosin joukkoliikenteen kuljetuskustannusten kasvusta. Toimintakate oli 1,69 milj. euroa.

Infra -tulosalueen alkuperäisen talousarvion toimintatuotot ylittyivät 0,48 milj. euroa. Alkuperäisen talousarvion toimintamenot ylittyivät noin 1,77 milj. eurolla ja muutetun talousarvion toimintamenot 0,766 milj. eurolla. Toimintakulut ylittyivät menoa oikaiseva Valmistus omaan käyttöön -erä huomioiden 0,61 milj. euroa. Toimintakate oli noin -10,8 milj. euroa.

Viranomaispalvelut -tulosalueen toimintatuotot alittuivat noin 0,36 milj. euroa ja toimintamenot 0,25 milj. euroa. Toimintakate oli noin 0,08 milj. euroa.

Tilapalvelut -tulosalueen alkuperäisen talousarvion toimintatuotot ylittyivät lähes miljoonalla eurolla ja muutetun talousarvion toimintamenot alittuivat 0,28 milj. eurolla. Toimintakuluja pienensivät rakennusten ja alueiden kunnossapidon ennakoitua alhaisemmat kulut ja lämmityskustannusten ennustettua pienempi kasvu. Toimintakate oli 12,2 milj. euroa.

3.8.1 Arviointivuoden aiheet

Lautakunta kutsui arviointivuoden kuluessa kokoukseensa maankäytön suunnittelun ja viranomaispalvelujen vastuuhenkilöt kertomaan vastuualueensa tavoitteiden toteumasta ja muista ajankohtaisista asioista.

Maankäytön suunnittelu

Maankäytön suunnittelu on yksi kaupunkirakennelautakunnan neljästä tulosalueesta ja työllistää noin 45 henkilöä. Se jakautuu kaavoitukseen, infran suunnitteluun, kiinteistö- ja mittauspalveluihin sekä maaomaisuuden hallintaan.

Toiminnan vaikuttavuutta seurataan kaupungin strategian mukaisesti. Vaikuttavuusarviointia tehdään mm. asemakaavoihin ja isoihin hankintoihin liittyen (mm. joukkoliikenteen puitesopimukset). Tulosalueella on kiinnitetty huomiota medianäkyvyyteen ja erityisesti ennakoiwaan viestintään ja tiedon ajantasaisuuteen (nettisivut).

Tiedollajohtamisen tueksi kerätään tietoa eri lähteistä mm. tonttimyynnistä ja kaavoituksesta, seurataan rantarakentamisen määrää, mitataan käsittelyaikoja, hakemusten määriä ja projektien kestoja yms. Lisäksi tiedollajohtamisen vaikutuksia pyritään edistämään tekemällä yhteistyötä muiden tulosalueiden kanssa, esim. Infran investointiohjelmaa on kehitetty infran tulosalueen kanssa yhdessä pyrkimyksenä parantaa ennakoitavuutta ja tiedon kulkua.

Viranomaispalvelut

Viranomaispalveluihin kuuluvat ympäristöterveydenhuolto, ympäristönsuojelu, pysäköinti- ja aluevalvonta, rakennusvalvonta, infran lupa-asiat sekä maaseutupalvelut. Lisäksi hallinnollisesti yhteisen jätehuoltoviranomaisen henkilöstö sisältyy viranomaispalveluihin. Tarkastuslautakunta keskittyy tulosalueelle asetettujen tavoitteiden lisäksi ympäristöterveydenhuoltoon ja ympäristönsuojeluun.

Ympäristöterveydenhuolto koostuu elintarvikevalvonnasta, terveydensuojelusta, tupakan ja nikotiinivalmistajien valvonnasta sekä eläinlääkintähuollosta. Toimintaa ohjaa ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma. Peruseläinlääkäripalveluihin sisältyy kotieläinten perustason terveyden ja sairauksien hoito sekä eläinlääkäripäivystys. Eläintautivalvonnan tavoitteena on tiettyjen eläimestä toiseen eläimeen tai ihmiseen tarttuvien tautien vastustaminen ja ennalta ehkäiseminen. Eläinsuojeluvalvonnan tavoitteena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla kärsimykseltä, kivulta ja tuskalta ja edistää eläinten hyvinvointia ja hyvää kohtelua.

Ympäristönsuojelun tehtävä on ehkäistä ympäristön pilaantumista sekä edistää luonnon kestäväää käyttöä ja kuntalaisten ympäristötietoutta sekä seurata ympäristön tilaa ja raportoida siitä. Toimintaa ohjaa ympäristönsuojelun valvontasuunnitelma. Ympäristönsuojelu toimii osaltaan asiantuntijana mm. maanhankinnan, maankäytönsuunnittelun ja infran suunnittelun ja rakentamisen hankkeissa.

Ympäristönsuojelussa ja ympäristöterveydenhuollossa tehdään suunnitelmallista valvontaa. Valvontatyö perustuu riskinarvioinnin pohjalta tehtyyn ja kaupunkirakennelautakunnassa hyväksyttyyn suunnitelmaan. Suunnitelmallisen valvonnan toteuma raportoidaan kaupunkirakennelautakunnalle.

Hämeenlinnassa ei ole viime vuosina ollut laajoja vesiepidemioita, ruokamyrkytystapauksia tai ympäristövahinkoja. Viranomaisvalvonnan voidaan ympäristöjohtajan mukaan näiltä osin katsoa onnistuneen turvaamaan elinympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja ennaltaehkäisemään pilaantumista. Ympäristöterveydenhuollon mahdollinen siirtyminen hyvinvointialueelle vuoden 2026 alusta ratkeaa eduskunnassa viimeistään vuoden 2025 aikana.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Tavoitteissa onnistuttiin kokonaisuudessaan hyvin, n. 60 % asetetuista tavoitteista saavutettiin. Neljän mittarin osalta tavoitteen onnistumista ei voitu arvioida.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota siihen, että rakennuslupien ja ympäristölupien käsittelyyn liittyvät korjaustoimet eivät ole olleet riittäviä. Käsittelyssä on edelleen viivettä. Se johtuu osin henkilöstövajeesta ja -vaihtuvuudesta.

Kuntaliiton selvityksen mukaan tekninen ala on yleisesti vetovoimainen, mutta kuntiin päätyy vain seitsemän prosenttia vastavalmistuneista tekniikan ammattilaisista. Suurimmat haasteet ovat maankäytössä ja kaavoituksessa. Myös Hämeenlinnassa on raportoitu osaavan henkilöstön saamisen vaikeudesta ja toisaalta resursseja vievistä uusien henkilöiden kouluttamisista.

Tarkastuslautakunta on huolissaan henkilöstövajeesta ja sen vaikutuksista palvelutasoon, esimerkiksi lupaprosessien hitaus lisää asukastytymättömyyttä, joka puolestaan lisää kaupungille aiheutuvan mainehaitan riskiä.

Tarkastuslautakunnan suositus – Kaupunkirakenteen toimialalla asiantuntijatyön haasteina ovat mm. tiedon hallinta, työssä jaksaminen ja henkilöstön vaihtuvuus. Toimialalla on edistetty työnkuvien mielekkyyttä esim. tarkastelemalla työtehtäviä ja kohdentamalla resursseja. Lautakunnan mielestä nämä ovat tärkeitä toimenpiteitä pitovoiman lisäämiseksi ja niitä tulee jatkaa.

Tarkastuslautakunta suosittelee kiinnittämään huomiota myös mittareiden toimivuuteen. Jos mittarina on määrä, tulee sille asettaa tavoitetaso, jotta toteuma pystytään arvioimaan.

3.9 Sosiaali- ja terveyslautakunta

Sosiaali- ja terveyslautakunnalla oli yhteensä kolme kaupunginvaltuuston asettamaa tavoitetta ja 14 mittaria, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui noin 46 % eli tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin kohtalaisesti.

Taulukko 30 : Kuntalaiset saavat tarvitsemansa vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti.

Mittari	TALA
1. 3. vapaa kiireetön aika lääkärille, tavoite < 7 vrk	ei
2. 3. vapaa kiireetön aika hoitajalle, tavoite < 7 vrk	ei
3. 3. vapaa kiireetön aika suun terveydenhuoltoon, tavoite < 90 vrk	ok
4. Ikäihmisten palvelutarpeen arviointi määräajassa, tavoite 100 %	ei
5. Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen käsittely määräajassa, tavoite 100 %	to
6. Asiakastyytyväisyys toimialalla kerättävissä asiakastyytyväisyyskyselyissä, tavoite väh. 4,0 (asteikko 1-5)	ok
7. NPS-luku asiakaskokemuskyselyistä ja niiden palveluiden keskiarvo, joissa kysely on käytössä, tavoite > 60	ok

Taulukko 31: Henkilöstön hyvinvoinnin turvaamiseen muutostilanteissa kiinnitetään erityisesti huomiota

Mittari	TALA
8. Sairauspoissaolo-% toimialalla, tavoite pienempi kuin v. 2021 < 5,3 %	ei
9. Vakituisten henkilöstön koulutuspäivät toimialalla, tavoite suurempi kuin v. 2021 > 0,98 (keskimäärin per henkilö/v)	ok
10. Työn ilo -teeman (v.2021 käytetty teema(t)) toteutumisen keskiarvo toimialalla (asteikko 1-4)	eva

Taulukko 32: Rakennetaan kustannuksiltaan kilpailukykyistä sote-kokonaisuutta

Mittari	TALA
11. Hämeenlinnan kaupungin sijoitus tarvevakioitujen nettotoimintakustannusten tarkastelussa (44 suurinta kuntaa ja 8 kuntayhtymää, €/as), tavoite sijoitus on 15 parhaan kunnan joukossa	ok
12. Erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuoltoon siirtyvien potilaiden siirtoviivemaksut / v, tavoite < 10 000 eur/v	eva
13. Ikäihmisten ympärivuorokautisen hoivan kattavuus %:a 75-vuotta täyttäneistä, tavoite 8 %	to
14. Lastensuojelun sijaishuollon ostot/v, tavoite: lähestytään tavoitetta alittaa 2019 kustannustaso	to

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, jotka eivät toteutuneet tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

- 1.-2. 3. vapaa kiireetön aika oli lääkärille 20 vuorokautta ja hoitajalle 10 vuorokautta tavoitteen ollessa alle 7 vuorokautta.

4. Ikääntyneiden palvelutarpeen arviointien tarve ja huoli-ilmoitusten määrä on lisääntynyt eikä lain edellyttämässä määrääjoissa ole arviointeja pystytty tekemään. Palvelutarpeen arviointi määrääjassa toteutui uusilla asiakkailla 78,6 % (v. 2021: 78,8 %) ja vanhoilla asiakkailla 83,8 % (v. 2021: 70 %).
8. Sairauspoissaolo-% oli 6,4 %, tavoitteen ollessa alle 5,3 prosenttia.

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, jotka toteutuivat osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

5. Ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen käsittely toteutui 98,7 % (v. 2021: 97,2 %) määrääjassa.
13. Ikäihmisten ympärivuorokautisen hoivan kattavuus oli 8,4 %, tavoite oli 8 % (v. 2021: 9,7 %)
14. Lastensuojelun sijaishuollon ostojen toteuma 8,791 milj. euroa (v. 2021: 9,096 milj. euroa).

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, jota ei voida arvioida esim. mittaustulokset valmistuivat myöhemmin tai tavoite on epäselvä

1. Työn ilo -työpajoja ei ole enää pidetty, toteutumista ei voida arvioida.
12. Erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon välisiä siirtoviivemaksuja ei enää seurattu, koska toimintatapoihin tuli muutoksia.

Taulukko 33 Sosiaali- ja terveyslautakunnan talous

Vuosi 2022	Alkuperäinen TA	TA-muutokset	Muutettu TA	TP 2022	Poikkeama
Toimintatuotot	27 191 000	6 332 000	33 523 000	38 836 036	5 313 036
Toimintamenot	-290 373 000	-9 757 000	-300 130 000	-305 962 828	-5 832 828
Toimintakate	-263 182 000	-3 425 000	-266 607 000	-267 126 792	-519 792

Sosiaali- ja terveyslautakunnan tilinpäätös oli toimintakatteen tasolla 3,9 milj. euroa alkuperäistä talousarviota ja noin 0,5 milj. euroa muutettua talousarviota huonompi. Covid-19-pandemiasta aiheutuneet välittömät toimintamenot olivat 6,9 milj. euroa, josta Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän osuus oli 3,7 milj. euroa ja laskennalliset kustannukset 1,2 milj. euroa. Koronakorvauksia saatiin valtiolta 4,9 milj. euroa.

Asiakasohjaus, ostopalvelut ja vammaispalvelut tulosalueen muutetun talousarvion toimintatuotot alittuivat 0,04 milj. euroa ja toimintamenot ylittyivät 1,08 milj. euroa. Toimintakate oli -25,1 milj. euroa. Toimintakatteen ylitys johtui kasvaneista kehitysvammahuollon ja vammaispalvelujen asumispalvelujen kuluista.

Sosiaali- ja perhepalvelujen tulosalueen muutetun talousarvion toimintatuotot ylittyivät 0,44 milj. euroa ja toimintamenot 1,45 milj. euroa. Toimintakate oli -33,1 milj. euroa ja poikkeama muutettuun talousarvioon nähden -1,007 milj. euroa.

Terveyspalvelujen tulosalueen muutetun talousarvion toimintatuotot ylittyivät 4,36 milj. euroa ja toimintamenot 0,97 milj. euroa. Toimintakate oli noin -146,7 milj. euroa. Toimintakulut sisältävät yhteensä 113,8 milj. euroa ulkoisia terveyspalvelujen ostoja (erikoissairaanhoido, ensihoito, Koivikkokoti ja henkinen hyvinvointi).

Ikäihmisten palvelujen tulosalueen muutetun talousarvion toimintatuotot ylittyivät lähes 0,29 milj. euroa ja toimintamenot 2,28 milj. euroa. Toimintakate oli noin -61,5 milj. euroa. Toimintatuottojen ylitys koostui pääosin valtiolta tulevista erilliskorvauksista, jotka on tarkoitettu käytettäväksi rintamaveteraanien kotona asumisen tukemiseksi sekä koronakorvauksista. Toimintamenoissa kustannusten ylittymiseen vaikutti merkittävästi vaikeutunut henkilöstön saatavuustilanne ja poissaolot, joiden vuoksi työvoiman vuokrausta jouduttiin käyttämään suunniteltua enemmän. Tehostetun palveluasumisen ostot olivat myös arvioitua suuremmat, sillä uuden hankinnan hinnannousu oli ennakoitua huomattavasti suurempi.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Kaupungin toimilla voidaan merkittävästi ehkäistä asukkaiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta ja edistää terveyttä sekä hyvinvointia. Näihin toimiin kuuluvat esimerkiksi aktiiviseen liikkumiseen kannustava kaupunkirakenne, riittävästi resursoitu varhaiskasvatus ja koulu sekä vireä kaupunkikulttuuri, urheiluseuratoiminnasta kirjastopalveluihin, joka kannustaa aktiivisuuden lisäksi kohtaamisiin ja yhteisöllisyyteen.

Tarkastuslautakunnan suositus – Hyvinvointialueen ja kaupungin välille tulee luoda järjestelmälliset menettelyt ja yhteistyörakenteet palvelutason, kustannustason ja tiedonkulun varmistamiseksi.

Tarkastuslautakunta suosittelee myös ennalta ehkäisevän työn mittareiden ja arvioinnin kehittämistä siten, että ennalta ehkäisevän työn vaikuttavuutta sosiaali- ja terveystenoihin voitaisiin arvioida nykyistä selkeämmin ja systemaattisemmin.

3.9.1 Arviointivuoden aiheet

Lautakunta kutsui arviointivuoden kuluessa kokoukseensa psykososiaalisen tuen palvelujen, sosiaalisen tuen palvelujen ja ikäihmisten palvelujen vastuuhenkilöt kertomaan tulosalueidensa tavoitteiden toteumasta ja muista ajankohtaisista asioista.

Psykososiaalisen tuen palvelut ja sosiaalisen tuen palvelut

Sosiaali- ja perhepalvelut koostuvat lapsiperheille ja aikuisille suunnatuista sosiaali- ja tukipalveluista. Psykososiaalisen tuen palvelut sisältävät lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin, lapsiperheiden kotipalvelun, perhetyön, lapsiperheiden sosiaalityön, kasvatus- ja perheneuvonnan, perhekuntoutus Polun toiminnan sekä nuorisoikäisten tukipalvelu Topparin. Lähinnä aikuisille suunnatut sosiaalisen tuen palvelut sisältävät työikäisten sosiaalityön, pakolaisten vastaanoton sekä maahanmuuttajatyön, joka on kotoutumis- ja monikulttuurisen työn koordinointia ja edistämistä.

Hyvinvointialueelle (HVA) siirryttäessä työskentelyn painopiste tulee vs. tulosaluejohtajan mukaan olemaan kriittisissä tekijöissä, jotta varmistetaan häiriötön siirtymä, niin että muutokset eivät näy asiakkaille. Vuoden 2023 tavoitteeksi kaavaillaan palveluiden saatavuutta, vaikuttavuutta, kustannustehokkuutta sekä palveluiden integraatiota.

Asiakkaan näkökulmasta on tärkeää, että palvelut ovat helposti saatavilla ja riittävän lähellä, niissä on sujuvuutta ja jatkuvuutta, myös aito kohtaaminen ja kuulluksi tuleminen on tärkeää palvelujen vaikuttavuuden lisäksi. Työntekijän näkökulmasta tavoitteena on hyvän johtamisen riittävän tuen varmistaminen työntekijöille, vaikuttamismahdollisuuksien ja kuulluksi tulemisen turvaaminen, selkeä työnkuva ja resurssien jakaminen niin, että työmäärä on kohtuullinen.

Lastensuojelun avopalveluissa talouden tasapainottamisohjelmassa sovitut toimet vakiintuivat. Lastensuojelun avohuollon ostoja on onnistuttu vähentämään siirtämällä painotusta omaan toimintaan, avohuoltoon on lisätty työntekijöitä, on perustettu perhekuntoutusyksikkö ja otettu käyttöön työparityöskentely myös lapsiperheiden sosiaalityössä. Systeeminen työskentely on vakiintunut toimintamalliksi lastensuojelussa ja otettu käyttöön myös perhekeskupalveluissa.

Lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnin loppuun saattaminen määräajassa (3 kk) on toteutunut 93,9-prosenttisesti tavoitteen ollessa 100 %, määräajan alituksesta on annettu selvitys aluehallintovirastolle syyskuussa 2022. Lastensuojelun osalta tavoitteisiin on kokoushetken tilanteessa vs. tulosaluejohtajan arvion mukaan päästy hyvin. Asiakkuuksien määrä on isossa kuvassa hitaasti laskeva ja kesto on lyhentynyt. Sijoitettujen lasten määrä on vähentynyt ja sijaishuoltopaikaksi on voitu valita perhe noin 60 %:lle sijoitetuista lapsista, tavoitteen mukaisesti. Toteuma kuitenkin laski kokoushetken tiedosta tilinpäätöksessä raportoituun 55,8 prosenttiin.

Sosiaalisen tuen palveluissa näkyi pitkäaikaistyöttömien huonontunut vointi ja suuret taloudelliset vaikeudet. Asunnottomien/ häätöuhan alla olevien määrä on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana huomattavasti. Toisaalta toimeentulotukihakemusten määrä on vähentynyt.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Lautakunta kiinnitti huomiota heikosti toteutuneeseen perheneuvolaan pääsyn tavoitteeseen, joka on 7 arkipäivää vastaanottoaikaan. Tehdystä kehittämistyöstä huolimatta vastaanottoaika on jouduttu odottamaan kokoushetken tilanteen mukaan jopa 64 arkipäivää. Tarkastuslautakunta pitää tilannetta erittäin vakavana. Tilanne on johdon tiedossa ja töitä sen korjaamiseksi jatketaan HVA:lle siirryttäessä. Myös korjaavien toimenpiteiden riittävyyden ja vaikuttavuuden seuranta jatkuu HVA:lla. Kaupunki voi osaltaan merkittävästi ennaltaehkäistä palveluiden tarvetta ja lisätä hyvinvointia lapsiperheissä.

Ikäihmisten palvelut

Ikäihmisten palvelujen tulosalueen tehtävänä on tukea ikäihmisten mahdollisuuksia asua turvallisesti kotonaan mahdollisimman pitkään sekä järjestää tarpeenmukaisia asumisen ja palvelujen yhdistäviä ratkaisuja aina ympärivuorokautiseen hoivaan saakka. Palveluja on tuotettu omana toimintana, ostopalveluna sekä palveluseteleillä. Kotihoidosta noin 80 % ja ympärivuorokautisesta hoi- vasta noin 40 % oli kaupungin omaa tuotantoa.

Ikäihmisten palveluihin kuuluvat neuvonta ja ohjaus, tukipalvelut, päivätoiminta, kotihoito, omais- hoidon tuki, perhehoito sekä lyhyt- ja pitkäaikaishoito. Lisäksi kaupunki ja seurakunta yhteistyössä rahoittavat vapaaehtoiskeskus Pysäkin toimintaa, joka jää sote -uudistuksen jälkeen kaupungin ja seurakunnan järjestämäksi toiminnaksi.

Ikäihmisten palveluissa keskeisin vaikuttavuuden mittaristo on RAI (Resident assessment instru- ment). RAI-työkalua käytetään asiakasohjauksessa, kotihoidossa ja hoivakodeissa. Sen avulla saa- daan tietoa asiakastasoisesti, yksikkökohtaisesti ja kokonaisuuden kattavasti. RAI -työkalu tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ja vertailla tietoa myös valtakunnallisesti. Lautakuntatasolla RAI-mitta- ristosta seurataan nostoina asiakkaiden ravitsemusta kotihoidossa sekä aktiivista kuntoutusotetta hoivakodeissa. Myös asumispalveluiden laatu- ja vaikuttavuusmittaristo perustuu RAI-tietoihin. Ke- rätyn tiedon perusteella valitaan kehittämiskohteet ja muutetaan toimintaa, esim. vuoteessa ole- vien asiakkaiden määrä on saatu puolitettua vuodesta 2015 vuoteen 2022.

Tulevaisuuden suurimpina haasteina vs. tulosaluejohtaja mainitsi henkilöstön saatavuuden, lainsää- dännön ja valvonnan kasvavat vaateet ja paineet, ikääntyvän väestön osuuden kasvusta aiheutuvan palvelutarpeiden lisääntymisen, talouden haasteet, koronan vaikutukset sekä hyvinvointialueiden käynnistymisen 1.1.2023 ja häiriöttömän siirtymän varmistamisen.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Hämeenlinnan väestö on keskimääräistä iäk- käämpää. Ikäihmisten palveluissa resurssien vähäisyys kasvavaan tarpeeseen nähden on selvää niin vuonna 2022 kuin tulevaisuudessakin. Ikäihmisten palvelut siirtyivät vuoden 2023 alusta hyvinvointialueelle. Kaupunki voi osaltaan merkittä- västi ennaltaehkäistä palveluiden tarvetta ja lisätä ikäihmisten hyvinvointia.

Tarkastuslautakunnan suositus - Ennalta ehkäisevän työn riittävyttä ja vaikuttavuutta tulee arvioida selvittämällä palveluntarpeen juurisyyt sekä ikäihmisten että lapsiperheiden palveluihin hakeuduttaessa.

3.10 Jätelautakunta

Yhteinen jätelautakunta on Kiertokapula Oy:n osakaskuntien yhteinen jätehuoltoviranomainen, joka vastaa jätelain (646/2011) mukaisten kunnille kuuluvien jätehuollon viranomaistehtävien hoitamisesta.

Osakaskunnat ovat sopineet yhteisestä jätelautakunnasta erillisellä sopimuksella ja jätelautakunnan toimialue kattaa kaikkien sopijakuntien alueen. Osakaskuntia ovat Hattula, Hausjärvi, Hyvinkää, Hämeenlinna, Janakkala, Järvenpää, Kerava, Loppi, Mäntsälä, Nurmijärvi, Riihimäki, Tuusula ja Valkeakoski.

Taulukko 34: Jätelautakunnan tavoitteet ja mittarit

Tavoite ja mittari	TALA
1. Jätehuoltoon liittymättömien vakituisten ja vapaa-ajan asuntojen tavoittaminen ja liittäminen jätehuollon piiriin. Mittarina lähetetyt kehoituskirjeet, liittymättömien määrä.	to
2. Jätehuoltomääräyksiä noudatetaan alueella jäteastioiden tyhjennysväleissä ja kompostoinneissa. Mittarina toteutuneiden tarkastusten määrä, määräysten noudattaminen / noudattamattomuus tarkastetuissa kohteissa.	ok
3. Yhtenäinen ja tasapuolinen päätöksenteko koko alueella. Mittarina palvelut, kuten viranomaispäätökset, toteutuvat tavoiteajassa 1,5 kk.	to

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, joka toteutui osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

1. Jätehuoltoon liittymättömille lähetettiin 211 kehoituskirjettä (v. 2021: 325). Kirjeitä on lähetetty edellisvuotta vähemmän jätehuollon lukuisten muutosten vuoksi. Jätehuoltopäällikön mukaan rekisterin perusparannuksessa on edetty ja jatkossa seurataan myös jätehuoltoon liittyneiden asuinkiinteistöjen määrää, mikä kertoo paremmin jätelautakunnan onnistumisesta.
3. Hakemusten käsittelyaika oli keskimäärin 49 päivää, tavoitteen ollessa 45 päivää. Päätöksiä kuitenkin tehtiin edellisvuoteen verrattuna selvästi enemmän. Jätehuoltopäällikön mukaan hakemusten käsittelyaikaan vaikuttivat keväällä yhden työntekijän vajoaus työntekijämäärässä sekä vuoden alussa käynnistynyt jätehuollon perusmaksulaskutus.

Jätelautakunnan talous: Yhteinen jätelautakunta on nettoyksikkö, jonka budjetin toimintakate on sitova erä. Talousarviossa olleet toimintatuotot ja toimintamenot olivat 493 000 euroa ja toteutuma 425 540 euroa sekä tuotoissa että menoissa. Yhteisen jätelautakunnan tehtävien hoidon kaikki kustannukset ja lautakunnan toimintaan liittyvät korvaus- ym. vastuut katettiin Kiertokapula Oy:n perimillä jätteenkäsittelymaksuilla. Hämeenlinnan kaupunki ja Kiertokapula Oy sopivat erillisellä sopimuksella yhteisen jätelautakunnan tehtävien hoidon kustannusten ja lautakuntaan liittyvien korvaus- ym. vastuiden kattamiseksi kerättävien varojen veloittamisesta, perinnästä ja lautakunnan kulojen laskutuksesta.

Kuva 16 Rinki Oy hoitaa yritysten pakkausjätteiden tuottajavastuuta ekopisteverkoston avulla. Toiminta ei kuulu kunnallisen jätehuollon piiriin.

3.10.1 Arviointivuoden aiheet

Lautakunta kutsui arviointivuoden kuluessa kokoukseensa jätehuoltopäällikön kertomaan jätelautakunnan tavoitteiden toteumasta ja muista ajankohtaisista asioista.

Jätelautakunta

Jätelautakunnan tehtäviin kuuluu lakia ja asetuksia tarkentavien jätehuoltomääräysten hyväksyminen ja kunnan keräys- ja käsittelypaikoista päättäminen sekä jätehuoltomääräyksistä poikkeaminen yksittäisissä tapauksissa. Tehtäviin kuuluu myös jätetaksan hyväksyminen, maksujen määrääminen ja siirto ulosottoon sekä jätteenkuljetukseen liittyvistä asioista päättäminen. Jätelautakunta toimii myös jätteenkuljetusrekisterinpitäjänä ja tulkitsee tarvittaessa kunnalliseen jätehuoltoon kuulumisesta.

Jätteenkuljetusrekisteri on pyritty saamaan sellaiselle tasolle, että jätehuoltoon liittymisestä saataisiin luotettavaa tietoa. Jätehuoltopäällikön mukaan tilanne on parantunut merkittävästi ja pian on mahdollista lähestyä yhä suurempaa joukkoa jätehuoltoon liittymättömiä kohteita. Jatkossa voidaan myös seurata liittyneiden määrää. Kehotuskirjeiden vaikuttavuutta seurataan tilastoimalla, kuinka moni kirjeen saaneista liittyy jätehuollon piiriin. Kirjeen sisältöä kehitetään saadun palautteen perusteella, myös jätteenkuljetusrekisterin tiedon laatua seurataan ja arvioidaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Jätelautakunnalla oli yhteensä kolme kaupunginvaltuuston asettamaa tavoitetta, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui noin 67 % eli tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin hyvin.

Vuonna 2021 uudistetun jätelain ja sitä täydentävien asetusten tavoitteena on vähentää jätteen määrää sekä lisätä uudelleenkäyttöä ja kierrätystä. Lautakunta pitää tärkeänä, että myös jätehuollon viranomaistoiminnassa edistetään ympäristön puhtautta kehittämistoimilla sekä tiedottamisella ja neuvonnalla.

Tarkastuslautakunnan suositus – Tarkastuslautakunta suosittelee kiinnittämään huomiota tavoitteen toteutumista osoittavan mittarin laatuun. Hyvä mittari osoittaa kehityksen suunnan esimerkiksi asetetun tavoitetason avulla.

3.11 Kanta-Hämeen pelastuslaitos

Kanta-Hämeen alueen pelastustoimi on toiminut maakunnallisena palveluna jo pitkään. Toiminta-alueen muodostavat maakunnan 11 kuntaa: Forssa, Hattula, Hausjärvi, Humppila, Hämeenlinna, Janakkala, Jokioinen, Loppi, Riihimäki, Tammela ja Ypäjä. Pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kaupungilta hyvinvointialueelle 1.1.2023.

Taulukko 35: Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen tavoitteet ja mittarit

Tavoite ja mittari	TALA
1. Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset tehdään suunnitelman mukaisesti. Mittarina Merlot-palotarkastusohjelman toteumaraportit.	ok
2. Palvelutasopäätöksessä päätetty toimintavalmius sekä ensimmäisen yksikön osalta, että tehokkaan pelastustoiminnan osalta saavutetaan vähintään 50 prosentissa kiireellisistä tehtävistä.	to
3. Ensihoitopalveluiden toteuttaminen ja hätätilapotilaiden tavoittaminen tilaajan asettamien tavoitteellisten osuuksien (minuuttitavoitteet) mukaisesti riskialuealuokittain. Mittarina Codea-johtamisjärjestelmästä tuotetut raportit.	to

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, joka toteutui osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

2. Ensimmäisenä kohteessa olleen yksikön toimintavalmiusaika saavutettiin I-riskiluokassa 45 % kiireellisistä tehtävistä. Muissa riskiluokissa ensimmäisen yksikön toimintavalmiusaikatavoitteet saavutettiin.
3. Kiireellisten A- ja B-tehtävien osalta jäätii 23–67 sekuntia tavoitteesta taajamaluokittain. C- ja D-tehtävien osalta tavoite täyttyi.

Taulukko 36 Pelastustoiminnan talous

Vuosi 2022	Alkuperäinen TA	TP 2022	Poikkeama
Toimintatuotot	24 728 000	25 745 924	1 017 924
Toimintamenot	-23 878 000	-24 834 160	-956 160
Toimintakate	850 000	911 764	61 764

Kanta-Hämeen pelastuslaitos saa hallinnon, pelastustoiminnan ja öljyvahinkojen torjunnan kustannusten kattamiseen kunnilta niiden asukaslukuun ja riskiarviointiin perustuvan kuntamaksuosuuden. Vuonna 2022 pelastustoiminnan toimintatuotot olivat 25,7 milj. euroa ja toimintamenot 24,8 milj. euroa.

Investointimäärärahaa kalustohankintoihin oli talousarviossa varattu nettona 850 000 euroa (as.luku 1.1.2021). Kunnat maksoivat investointimenoihin 5,00 euroa/asukas, 850 795 euroa (as.luku 1.1.2022). Toteutuneet investointimenot olivat 1 652 707 euroa ja investointituloja saatiin 3 308 141 euroa. Investointien toteutunut nettomeno oli 1 652 707 euroa.

3.11.1 Arviointivuoden aiheet

Lautakunta kutsui arviointivuoden kuluessa kokoukseensa pelastusjohtajan kertomaan pelastustoimen tavoitteiden toteumasta ja muista ajankohtaisista asioista.

Kanta-Hämeen pelastustoimi

Kanta-Hämeen alueen pelastustoimi vastaa pelastustoimen palvelutasosta ja pelastuslaitoksen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä. Pelastustoimi huolehtii osaltaan alueen asukkaiden hyvinvoinnin ja turvallisuuden ylläpitämisestä.

Tehtäviensä suorittamista varten pelastuslaitos on organisoitu johto- ja kehittämisyksiköön ja kolmeen maakunnalliseen tulosvastuulliseen tulossyksikköön, jotka ovat riskienhallinnan ja tekniikan, pelastustoiminnan ja ensihoidon tulossyksiköt. Maakunnan alueella on neljä päätoimista paloasemaa ja 29 sopimuspalokunnan asemaa. Päätoimista henkilöstöä on pelastustoimessa ja ensihoidossa yhteensä n. 300 ja sopimuspalokunnissa n. 400. Lisäksi kalustoon kuuluu 123 pelastusajoneuvoa ja 19 ambulanssia.

Kertoessaan tulevaisuuden näkymistä, pelastusjohtaja nosti esiin haasteet rahoituksen riittävyydestä ja henkilöstön saatavuudesta. Kanta-Hämeessä voitaneen hänen näkemyksensä mukaan turvata nykyinen palvelutaso vuonna 2023, mutta suorituskykyä ei voida kehittää nykyisillä resursseilla. Pelastajapula näkyy tällä hetkellä sijaisten saatavuudessa, mutta vakituisiin virkoihin on pelastusjohtajan mukaan ollut vielä hyvin hakijoita. Sijaisten rekrytoinnissa on pystytty hyödyntämään synergiaa pelastustoiminnan ja ensihoidon välillä.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Kanta-Hämeen pelastuslaitoksella oli yhteensä kolme kaupunginvaltuuston asettamaa tavoitetta, joista toteutui noin 67 % eli tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin hyvin.

Kanta-Hämeen hyvinvointialueen tehtävänä on varmistaa, että pelastustoimella on taloudelliset resurssit tehdä työtään henkilöstön hyvinvointi ja pitovoima huomioiden.

Tarkastuslautakunnan mielestä VPK:n toiminta on kaupungille tarpeellista ja samalla se on tärkeä lasten ja aikuisten harrastusmahdollisuus.

Kuva 17 Taidelanssit ovat ambulansseja, joihin on tuotu kuvataidetta. Projektin toteuttivat Hämeenlinnan taidemuseo sekä Kanta-Hämeen pelastuslaitos syksyn 2022 aikana.

3.12 Konsernipalvelut

Konsernipalvelut ohjaa, valvoo ja tukee koko kaupunkikonsernin toimintaa. Konsernipalvelujen tehtävänä on varmistaa, että kaupunkikonsernin yksiköt toteuttavat kaupunkistrategiaa ja toimivat koko konsernin kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Konsernipalvelujen tehtävä ulottuu kaupungin perusorganisaation lisäksi yhteisöihin ja säätiöihin, joissa kaupunki on omistajana tai joissa kaupungilla on määräysvalta. Konsernipalveluita johtaa kaupunginjohtaja.

Vuoden 2023 alusta lukien konsernipalveluihin on muodostettu elinvoima- ja työllisyyspalvelujen vastuualue.

Taulukko 37: Talous, hankinnat ja omistajaohjaus

Mittari	TALA
1. Uusien järjestelmien käyttöönotto onnistuneesti 1.1.2023. Käyttäjäkoulutukset järjestetty ja koulutussuunnitelma laadittu keväälle 2023.	ei
2. Vähäpäästöisten ajoneuvojen osuuden lisääminen EU:n puhtaita ajoneuvohankintoja koskevaan direktiiviin ja Hiilineutraali Hämeenlinna -ohjelmaan liittyen. Ajoneuvopolitiikka laadittu ja hyväksytty.	ok

Taulukko 38: Henkilöstö- ja hallintopalvelut

Mittari:	TALA
3. Sairauspoissaolot	eva
4. Henkilöstön vaihtuvuus	eva
5. Työhyvinvointikyselyn tulokset	ok
6. Henkilöstölle on järjestetty systemaattisesti tietoturvakoulutuksia	ok
7. Tietoturvapoikkeamista saadaan tieto nopeasti ja niihin reagoidaan systemaattisesti	ok
8. Tietoturvasta on raportoitu säännöllisesti	ok
9. Asukkaiden lisääntyvä tietoisuus kaupungin palvelujen saatavuudesta. Kotimaisten matkailijoiden lisääntyvä tietoisuus kaupungin nähtävyyksistä ja muista matkailupalveluista.	eva
10. Palaute ja kaupungin sisäinen puhe kääntyvät positiivisemmaksi. Mediaseuran kautta seurataan ulkoista mielipidettä/imagoa.	eva
11. Ennakoivan henkilöstösuunnittelun malli on luotu ja käyttöönotto suunniteltu	ok

Taulukko 39: **Strategia ja kehittäminen**

Tavoite: Toimeenpano-ohjelmien toteuttaminen, mittarit:	TALA
12. Elinvoiman ekosysteemit: ekosysteemityön vuosipalaute	ok
13. Hiilineutraali Hämeenlinna: kasvihuonekaasupäästövähennys	to
14. Hyvinvointisuunnitelman toteutuminen	ok
15. Esteettömyysohjelman toteutuminen	ok
16. Osallisuus ja vuorovaikutus: - toteutetut ennakko vaikutusten arvioinnit - järjestötyössä yhteisten tilaisuuksien määrä - osallisuuden ja vuorovaikutuksen kehittäminen ja toteutuminen raportoidaan vuosittain	to
17. Lapsiystävällinen Hämeenlinna ohjelman toteutuminen (arviointityökalu)	eva
18. Ketterimmät seudullisen työllisyysohjelman toteuttaminen, aktivointiaste on yli 50 %	ei
19. Tietohallinto tuottaa yhdessä kolmansien osapuolien kanssa toimivan kustannustehokkaan ja tietoturvallisen ICT-infran, käyttötuen saama kouluarvosana vähintään 8,8	ok
20. Tietohallinnolla tarjolla vähintään kolme kuvattua palvelua yksiköille, digitalisaation edistämiseen.	ei
21. Kaupungille ja kullekin toimialalle on laadittu ICT-tiekartta tulevalle 5-vuotiskaudelle.	ok
22. Työllisyydessä asiakaskokemus on vähintään 3,6 (1-5) (TEM-kysely), asiakaskokemusmittarit	to
23. Aktivointiaste nousee (kuntakokeilun kohderyhmän aktivointiaste nousee yli 50 prosenttiin). Työmarkkinatuen kuntaosuus enintään 6,7 milj. euroa.	to

Tarkastuslautakunnan arvio mittareille, jotka eivät toteutuneet tai vain alle puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

1. Uusien järjestelmien käyttöönotto siirtyi palveluntuottajasta johtuvista syistä.
18. Hämeenlinnan aktivointiaste vuonna 2022 oli keskimäärin 29,5 (seutu 29,8). Vuoden 2021 aktivointiaste oli 25,4 (seutu 25,4).
20. Tietohallinto on tukenut digitalisaatiota yhdellä kuvatulla palvelulla. Vuonna 2023 digitietoutta tullaan kasvattamaan myös säännöllisillä digiviesteillä.

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, joka toteutui osittain, vähintään puolet tavoitelluista tuloksista saavutettiin

13. Päästövähennykset ovat pysyneet 2035 tavoitteessa, mutta tuoreimman CO2-raportin mukaan 2018 alkanut päästöjen jatkuva pieneneminen päättyi vuoteen 2021. Ennakkotietojen mukaan vuoden 2022 päästöt ovat jonkin verran korkeammat kuin vuonna 2021.
16. Järjestöyhteistyötilaisuuksia järjestettiin seitsemän. Lisäksi osallisuuden ja vuorovaikutuksen kehittämisestä ja toteutumisesta on raportoitu tilinpäätöksen yhteydessä. Lapsivaikutusten arviointeja ei ole tehty.
22. Kuntakokeilujen asiakastytyväisyyskyselyyn saatiin 501 vastausta vuoden 2022 aikana. Hämeenlinnan osalta tyytyväisyys palveluihin oli kokonaisuutena ka. 3,5 (3/2021–12/2021: 3,1).

23. Aktivointiaste kuntakokeilussa Hämeenlinnassa oli vuonna 2022 keskimäärin 31,2 % (3-12/2021 keskimäärin 27,3 %). Toimistojen yhteenlaskettu aktivointiaste oli 29,5 % vuonna 2022 (v. 2021: 25,4 %). Työmarkkinatuen kuntaosuus oli lähes tavoitteen mukainen 6,741 milj. euroa (v. 2021: 7,236 milj. euroa).

Tarkastuslautakunnan arvio mittarille, jota ei voida arvioida esim. mittaustulokset valmistuivat myöhemmin tai tavoite on epäselvä

- 3.-4. Tavoitteiden toteutumista ei voida arvioida, koska mittareille ei ole asetettu tavoitetasoa.
9. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska mittarille ei ole asetettu tavoitetasoa, eikä toteumatiedoissa ole raportoitu tapahtuneesta kehityksestä.
10. Tavoitteen toteutumista ei voida arvioida, koska toteumatiedoissa ei ole raportoitu tuloksia tapahtuneesta kehityksestä, seurantatilastoa tms. Mittari on vaikeasti mitattava.
17. Tavoitteen toteutumista ei voida vielä arvioida, koska mittari on asetettu valtuustokaudelle. Tavoitteena on olla vähintään maan keskitasolla kaikissa hyvinvoinnin osa-alueissa valtuustokauden 2021-2024 lopussa.

Taulukko 40 **Konsernipalvelujen talous**

Vuosi 2022	Alkuperäinen TA	TA-muutokset	Muutettu TA	TP 2022	Poikkeama
Toimintatuotot	7 898 000	400 000	8 298 000	9 167 394	869 394
Toimintamenot	-42 323 000	-500 000	-42 823 000	-41 371 557	1 451 443
Toimintakate	-34 425 000	-100 000	-34 525 000	-32 204 163	2 320 837

Konsernipalvelujen yhteisten toimintatuotojen tulotavoite ylittyi noin 870 000 eurolla ja toimintamenot alittuivat 1,45 milj. eurolla. Suurimmat yksittäiset poikkeamat menojen alituksessa olivat palvelujen ostossa.

Talous, hankinnat ja omistajaohjaus vastuualueen toimintakate oli lähes -2,13 milj. euroa. Talousarvioon nähden alitus oli 1,23 milj. euroa. Toimintamenot alittuivat mm. järjestelmähankkeen siirtymisestä johtuen. Lisäksi myyntivoittoja kertyi arvioitua enemmän Kanta Logistiikka Oy:n ja Hauhon Lämpö Oy:n myynnistä johtuen.

Henkilöstö- ja hallintopalvelut vastuualueen toimintakate oli noin -6,19 milj. euroa Poikkeama talousarvioon nähden noin 215 000 euroa alitusta, joka johtui pääosin ostopalveluiden vähentämisestä.

Strategia, kehittäminen ja tietohallinnon vastuualueen toimintakate oli -14,260 milj. euroa ja poikkeama talousarvioon nähden 684 000 euroa alitusta. Merkittävimmät alitukset syntyivät tietohallinnon palvelujen ostoissa.

Muiden⁶ konsernipalveluihin kuuluvien yksiköiden toimintakate oli yhteensä -9,6 milj. euroa ja poikkeama talousarvioon nähden lähes 200 000 euroa alitusta.

⁶ Kaupunginvaltuusto ja -hallitus, kaupungin johto, tarkastuslautakunta ja keskusvaalilautakunta

Kuva 18 Hämeenlinnan kaupunki ja Hämeenlinna-Vanajan seurakunta ovat mukana Hyvin Sanottu -hankkeessa, jossa pyritään edesauttamaan positiivisen puheen ja kuuntelemisen taitoa. YLEn ja Erätauko-säätiön koordinoima hanke tähtää suomalaisen keskustelukulttuurin parantamiseen. Osana hanketta Hämeenlinnan kaupunki, YLE ja Erätauko-säätiö järjestivät Hyvin Sanottu -keskustelufestivaalin Verkatehtaalla 30.9.-1.10.2022. Seuraavan kerran paljon positiivista julkisuutta saanut tapahtuma järjestetään 29.-30.9.2023 Verkatehtaalla.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Konsernipalveluilla oli yhteensä 11 kaupunginvaltuuston asettamaa tavoitetta ja 23 mittaria, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui noin 57 % eli tavoitteiden saavuttamisessa onnistuttiin kokonaisuudessaan hyvin.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota erityisesti henkilöstö- ja hallintopalvelujen vastuualueelle asetettujen mittareiden toimimattomuuteen. Joka toisen mittarin osoittamaa toteumaa ei pystytty tilinpäätöksessä raportoidun tiedon tai saatujen lisäselvitysten perusteella arvioimaan.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Työhyvinvointikyselyn tulokset osoittavat onnistumista, mutta toisaalta alhainen vastausprosentti toistui huolenaiheena niin tulosalueiden kuin henkilöstö- ja valmiusjohtajankin esityksissä. Tiedon tärkeydestä ollaan yhtä mieltä, mutta sen luotettavuutta heikentää suhteellisen alhainen vastaajamäärä.

Henkilöstövaje, resurssipula, rekrytointivaikeudet ja henkilöstön vaihtuvuus ovat ongelmia, joista tarkastuslautakunnalle kertoivat kaikkien toimialojen edustajat. Ongelmat eivät ole ainoastaan Hämeenlinnaa koskevia vaan niiden kanssa kipuiltaan ympäri Suomea. Kilpailu osaavasta työvoimasta on kovaa ja siinä pärjätäkseen on löydettävä keinot erottua edukseen.

Lisäksi tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota lapsivaikutusten arviointien puuttumiseen.

Tarkastuslautakunnan suositus – Hämeenlinnan työnantajakuvan ja kilpailukyvyn korottaminen työmarkkinoilla vaatii selkeitä tavoitteita, niistä johdettuja toimenpiteitä ja toteutumisen seurantaa. Tarkastuslautakunta suosittelee myös lähtöhaastatteluista saatavan tiedon systemaattista keräämistä, analysointia ja hyödyntämistä kehittämistoimissa.

Tarkastuslautakunta suosittelee kiinnittämään huomiota mittareiden toimivuuteen. Jos mittarina on määrä, tulee sille asettaa tavoitetaso, jotta toteuma pystytään arvioimaan. Jos mittari on epäselvä tai sen toteumaa on vaikea todentaa, tulee mittaria täsmentää.

Lapsivaikutusten arviointimenettely ei toimi. Tarkastuslautakunta uusii viime vuonna antamansa suosituksen⁷ lapsivaikutusten arviointeihin liittyen ja pyytää selvittämään miten menettelystä saadaan nykyistä toimivampi.

⁷ Toimialojen tulee noudattaa kaupunginhallituksen päätöstä ja toteuttaa arviointi kaikissa toiminnallisesti ja taloudellisesti merkittävissä päätöksissä tai kun kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai laajempi palveluiden uusi järjestämistapa. Konserniyhteisöjä koskevissa asioissa arviointi tehdään silloin, kun on ilmeistä, että päätös merkittävästi vaikuttaa suoraan lasten ja nuorten asemaan.

4 Muu toiminnan arviointi

4.1 Sopimusvalvonnan toteutuminen

4.1.1 Työohjelman mukaiset arviointikohteet

Tarkastuslautakunta perehtyi vuoden 2022 arvioinnissa sopimusvalvonnan kysymyksiin. Lautakunnan vieraiksi kutsutuilta esittelijöiltä pyydettiin ennakkokysymysten avulla tietoja merkittävistä sopimuksista, sopimusvalvonnan vastuiden jakamisesta sekä mahdollisista ongelmista ja niihin varautumisesta.

Taulukko 41 Yhteenveto vuoden 2022 arviointikohteiden merkittävistä sopimuksista

Yksikkö ja valvontavastuu	Merkittävät sopimukset
Perusopetus – valvontavastuu on opetustoimenjohtajalla pl. kuljetus- ja ateriapalvelut	aamupäivä- ja iltapäivätoiminta, kuljetukset ja ateriat, Tavastian ammatillinen ja lukiokoulutus sekä musiikkiopistojen kanssa tehtävät sopimukset
Maankäytön suunnittelu – valvontavastuu on sopimuksen substanssin mukaan asianmukaisella päälliköllä	maankäyttösopimukset, kaavojen käynnistämissopimukset, konsulttien käytön puitesopimukset, joukkoliikenteen yhteistoimintasopimus (kouluosuus purettu), joukkoliikenteen kuljetuspalveluiden hankinta
Viranomaispalvelut – valvontavastuu on ympäristöjohtajalla	palvelusopimus Hattulan kunnan kanssa, ilmanlaadun yhteistarkkailu- ja palvelusopimukset sekä löytöeläinpalvelusopimus
Jätelautakunta – valvontavastuu on jätehuoltopäälliköllä	sopimus rekisteriohjelmiston yhteisestä käytöstä Kiertokapula Oy:n kanssa
Ikäihmisten palvelut – asiakasohjaus ja ostopalvelut -tulosalue vastaa yksityisten palveluntuottajien sopimusvalvonnasta	ikäihmisten tehostetun palveluasumisen ja välimuotoisten asumispalvelujen hankinta, Kauriala-Myllymäen kotihoitosopimus, turvapuhelinsopimus, apteekkien annosjakelusopimukset, sijaisten hankintaa koskevat sopimukset ja palvelusetelituottajat
Psykososiaalisen tuen palvelut – lasten ja nuorten palveluiden sopimusvalvonnasta vastaavat erityissuunnittelija ja lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät, kokonaisvastuu on perhe- ja sosiaalipalvelujen johtajalla	kotiin annettavat palvelut: lastensuojelu, lapsiperhepalvelut, sosiaali- ja kriisipäivystys, kotouttamispalvelut, työikäisten sosiaalityö
lastensuojelun sijaishuollon osalta valvontavastuu jakautuu sijainti- ja sijoittajakunnalle	lastensuojelun sijaishuolto: laitostuotoinen perhekuntoutus, ammatillinen perhekotihoito, sijaishuollon laitoshoido perheoikeudellinen yksikkö, tuettujen ja valvottujen taapamisten yksiköt ja toiminta
Kanta-Hämeen pelastuslaitos – sopimusvalvonnan seuranta ja vastuuasiat on käyty läpi osana hyvinvointialuevalmistelua, sopimukset siirtyivät HVA:lle 1.1.2023	palvelusopimukset järjestelmä ja palvelutuottajien kanssa, yhteistoimintasopimukset, sopimus ensihoitopalveluiden tuottamisesta, palokuntasopimukset sopimuspalokuntien kanssa, tilojen ja kaluston vuokrasopimukset, paikallissopimukset

Yksikkö ja valvontavastuu	Merkittävät sopimukset
Kanta-Hämeen sairaskotisäätiö – valvontavastuu on johtajalla	Hämeenlinnan kaupungin kanssa vuosittain solmittava palvelusopimus sekä Valtionkonttorin kanssa solmittu puitesopimus sotainvalidien hoito- ja kuntoutuspalveluista
Erityisasuntosäätiö – valvontavastuu on toiminnanjohtajalla	Hämeenlinnan kaupungin kanssa tehty puitesopimus asumispalveluiden ja kotiin annettavien palveluiden tuottamisesta
Työvalmennussäätiö Luotsi – sopimusvalvonnan vastuut raportoinnin ja seurannan osalta on kirjattu sopimukseen	palvelusopimus HTR-logistiikkakeskuksen työllisyyspalveluiden toteuttamisesta puitesopimus koskien sosiaalista kuntoutusta, vammaisten ja kehitysvammaisten työ ja päivätoimintaa sekä kuntouttavaa työtoimintaa ja sosiaalista kuntoutusta vuosisopimus vuosille 2022 ja 2023 tuotettavien palveluiden sisällöstä, määristä ja maksuista

Merkittävimmät sopimukset liittyvät oleellisesti yksikön toimintaan ja vastuu sopimusvalvonnasta on pääasiassa johdolla. Sosiaalisen tuen palvelujen palvelupäällikkö kertoi vastuualueensa sopimusten olevan osana toimialan isompia sopimuksia, eivätkä ne sen vuoksi ole näkyvillä yhteenvedotaulukossa. Luotsi Oy:n sopimusneuvotteluissa ja sopimusvalvonnan käytännöissä sosiaalisen tuen vastuualue oli mukana seuraamalla kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen toteutuneita päiviä. Saadun tiedon mukaan myöskään lastenkulttuuripalveluilla ei ole omia merkittäviä sopimuksia, joten se on toinen arviointikohde, jota ei yhteenvedotaulukkaan ole lisätty.

Lähes kaikki esittelijät mainitsivat kustannusten nousun yleisimpänä sopimukseen liittyvänä riskinä. Muita sopimukseen liittyviä haasteita olivat mm. työvoiman saatavuuteen liittyvät ongelmat perusopetuksessa ja ikäihmisten palveluissa. Maankäytön suunnittelun tulosalueella vanhoihin maankäyttö sopimukseen liittyvät tulkintavaikeudet haastavat käsittelijöitä, koska sopimusten laatijat eivät enää ole saatavilla. Sopimus pohjia kehittämällä pyritään estämään vastaavia tulkintavaikeuksia tulevaisuudessa. Viranomaispalvelujen löytöeläinsopimuksen ongelmat voivat ympäristöjohtajan mukaan liittyä palvelun tavoitettavuuteen, asianmukaisuuteen tai asiakaspalautteisiin. Varautuminen tarkoittaa ensisijaisesti palveluntarjoajien palvelun tarkistamista ennen sopimuksen tekemistä tai jatkamista.

4.1.2 Sopimushallintajärjestelmä

Kaupungilla on käytössä sopimushallintajärjestelmä Cloudia Sopimus, jossa laaditaan sopimusluonnoksia tarjouspyyntöjen liitteiksi ja laaditaan lopullisia hankintasopimuksia. Myös muualla laaditut hankintasopimukset voidaan tuoda järjestelmään. Cloudia Sopimus helpottaa hankintasopimusten hallinnointia esim. muistuttamalla sopimus- tai optiokauden päättymisestä.

Sopimushallintajärjestelmän lisäksi sopimusvalvonnan toteutumista edistetään erilaisia mallipohjia ja -ehtoja käyttämällä, sisäisiä koulutuksia järjestämällä, tiedottamalla sekä sopimusehtojen

merkitystä korostamalla. Sopimusvalvontaan kuuluu kiinteästi laskujen tarkastus ja tarvittaessa huomauttaminen tai reklamointi sekä merkittävässä sopimuksissa palaverikäytännöt ja niiden dokumentointi.

4.1.3 Tulevaisuuden näkymät

Hyvinvointialueuudistuksen myötä kaupungin tarjouskilpailujen ja hankintasopimusten lukumäärä laski. Sosiaali- ja terveyspalvelutoimialalla oli valtava määrä sopimuksia, jotka siirtyivät hyvinvointialueelle vuodenvaihteessa, myös pelastuslaitoksen sopimukset siirtyivät. Hankintatoimen merkitys ei hankintapäällikön mukaan kuitenkaan vähene, vaan yksikkö pystyy paremmin tukemaan toimialoja niiden yksittäisissä kilpailutuksissa. Julkiset hankinnat on kokonaisuutena monimutkainen, erityisosaamista vaativa ala, jonka hallintaa osaltaan vaikeuttaa muuttuva oikeuskäytäntö vaikuttaen totuttuihin toimintamalleihin.

Hankintapäällikön mukaan hankintaoikaisut ja valitukset markkinaoikeuteen antavat osviittaa hankintoihin yleisesti liittyvistä ongelmakohdista, mutta mikään yksittäinen asia ei selkeästi niistä nouse esiin vaan ongelmat ovat hankintakohtaisia. Hankinnan alkuvaiheessa pystytään ennaltaehkäisemään jäljempänä syntyviä ongelmatilanteita järjestämällä vuoropuheluita tarjoajien kanssa, joissa selvitetään puolin ja toisin hankintaan liittyviä tarpeita ja mahdollisuuksia. Hankintapäällikkö korostaa valmistelun tärkeyttä onnistuneen hankinnan tekemisessä. Yleisellä tasolla kaupungin kilpailutus on hankintapäällikön mukaan hyvin hoidettu.

Tarkastuslautakunnan arviointi – Sopimusvalvonta on vastuutettua ja toteutuu lautakunnalle annettujen katsausten mukaan pääasiassa hyvin. Lautakunta kiinnitti huomiota maankäytön suunnittelujohtajan esiin nostamiin tulkintavaikeuksiin liittyen vanhoihin sopimuksiin ja pohti mahdollisuutta niiden uusimiseen.

Tarkastuslautakunnan suositus – Tarkastuslautakunta suosittelee, että kaupunki tarkistaa ja uusii vanhat sopimukset tarpeen mukaan niin, että sopimusvalvonnan edellytykset täyttyvät.

Lisäksi lautakunta suosittelee arvioimaan hankintatoimen keskittämisen lisäämisestä mahdollisesti saatavia hyötyjä.

Kuvaluettelo

Kuva 1 Tarkastuslautakunta 17.5.2023	3
Kuva 2 Kesäinen Hämeen linna vastarannalta kuvattuna	5
Kuva 3 Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja päästöjen vähentäminen	7
Kuva 4 Solvikin päiväkodin arkea.	11
Kuva 5 Talouden kehitys vuosina 2016 - 2022.....	12
Kuva 6 Talouden tasapainoa kuvaavien talouden lukujen kehitys Hämeenlinnassa	15
Kuva 7 Hämeenlinnan tunnuslukujen kehitys ja raja-arvovertailu kuvattuna vuosina 2018-2022...	18
Kuva 8 Verrokkikaupunkivertailua – lainakannan ja konsernin lainakannan kehitys.....	19
Kuva 9 Verrokkikaupunkivertailua – verotulot ja valtionosuudet	19
Kuva 10 Verrokkikaupunkivertailua – vuosikatteen sekä kertyneiden yli- tai alijäämien kehitys.....	20
Kuva 11 Lapsen oikeuksien viikkoon ajoittuva Valoilmiö.	21
Kuva 12 Hämeenlinnan asukasluvun kehitys verrattuna tavoitteeseen.	32
Kuva 13 HYTE-kysely	36
Kuva 14 Pääkirjastossa on huomioitu esteettömyys onnistuneesti.	38
Kuva 15 Lasten taidefestivaali Hippaloiden järjestelyistä vastasi Kulttuurikeskus ARX.	46
Kuva 16 Rinki Oy hoitaa yritysten pakkausjätteiden tuottajavastuuta ekopisteverkoston avulla	59
Kuva 17 Taidelanssit ovat ambulansseja, joihin on tuotu kuvataidetta	62
Kuva 18 Hyvin Sanottu -hanke	66

Taulukkoluetelo

Taulukko 1 Hämeenlinnan Asunnot Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (80 %)	24
Taulukko 2 Hämeenlinnan Liikuntahallit Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (75 %)	25
Taulukko 3 Hämeenlinnan Pysäköinti Oy – tavoitteiden toteuma on erinomainen (83 %)	25
Taulukko 4 Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (67 %)	26
Taulukko 5 Linnan Kehitys Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (64 %)	26
Taulukko 6 Linnan Kiinteistökehitys Oy – tavoitteiden toteuma on erinomainen (100 %)	27
Taulukko 7 Verkatehdas Oy – tavoitteiden toteuma on hyvä (67 %)	27
Taulukko 8: Asukasmäärä kasvaa	31
Taulukko 9: Verokertymä kasvaa	31
Taulukko 10: Talous on tasapainossa	31
Taulukko 11: Hämeenlinna on hyvä työllisyyskaupunki	31
Taulukko 12: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen	40
Taulukko 13: Sujuva palvelupolku lapsille ja perheille	41
Taulukko 14: Terveelliset ja turvalliset tilat	41
Taulukko 15: Laaditaan palveluverkkoselvityksen valmistelun periaatteet ja tavoitteet	41
Taulukko 16: Kestävän elämäntavan edistäminen	41
Taulukko 17: Kaupunkikulttuurin vahvistuminen	41
Taulukko 18: Lähiliikunnan edistäminen	41
Taulukko 19 Sivistys- ja hyvinvointilautakunnan talous	43
Taulukko 20: Nopeat ja sujuvat viranomaispalvelut	48
Taulukko 21: Toimiva ja kehittyvä keskusta	48
Taulukko 22: Sujuva liikenne Moreenissa ja Ahveniston sairaalan ympäristössä	48
Taulukko 23: Taloudellisesti kestävä palveluverkko	48
Taulukko 24: Kiinteistöjen kestävä ja tehokas käyttö	48
Taulukko 25: Maa-ainesten hyödyntäminen infran rakentamisessa mahdollistetaan	49
Taulukko 26: Kaupunkirakenteen prosesseja on yksinkertaistettu ja digitalisoitu	49
Taulukko 27: Houkuttelevat kevyen liikenteen reitit sekä virkistysolosuhteet	49
Taulukko 28: Turvallinen työympäristö	49
Taulukko 29 Kaupunkirakennelautakunnan talous	50
Taulukko 30 : Kuntalaiset saavat tarvitsemansa vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti	53
Taulukko 31: Henkilöstön hyvinvoinnin turvaamiseen muutostilanteissa kiinnitetään erityisesti huomiota	53
Taulukko 32: Rakennetaan kustannuksiltaan kilpailukykyistä sote-kokonaisuutta	53
Taulukko 33 Sosiaali- ja terveyslautakunnan talous	54
Taulukko 34: Jätelautakunnan tavoitteet ja mittarit	58
Taulukko 35: Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen tavoitteet ja mittarit	60
Taulukko 36 Pelastustoiminnan talous	61
Taulukko 37: Talous, hankinnat ja omistajaohjaus	63
Taulukko 38: Henkilöstö- ja hallintopalvelut	63
Taulukko 39: Strategia ja kehittäminen	64
Taulukko 40 Konsernipalvelujen talous	65
Taulukko 41 Yhteenveto vuoden 2022 arviointikohteiden merkittävistä sopimuksista	68

Hämeenlinnan kaupunki
Wetterhoffinkatu 2
13101 Hämeenlinna
Puh. 03 6211
www.hameenlinna.fi